ABEL MOREAU

Iznenađenje u raju

Naslov originala:
SAINT FRANÇOIS A QUITTÉ LE PARADIS

Dopuštenjem izdavača: EDITION FRANCISCAINES
LA CORDELLE, Paris (14)

Prijevod V. K.

Ilustracije IVAN LACKOVIĆ

Izdao FRANJEVAČKI PROVINCIJALAT, Zagreb, Kaptol 9

ABEL MOREAU

IZNENAĐENJE U RAJU

MODERNA LEGENDA

ZAGREB 1969

TISAK: »ZRINSKI« štamparsko-izdavački zavod Čakovec

PREDGOVORA ova knjiga zapravo ne bi smjela imati, jer ona bi željela biti samo legenda — iako moderna. Ali nekoliko opazaka neće dobrohotan čitalac vjerojatno zamjeriti.

Otkako su Mala Braća svoga svetog oca Franju, po njegovoj vlastitoj želji, gola položila na zemlju i otkada je njegova jednostavna duša iz kolibice uz Porciunkulu, vedro poput ptičice, otprhnula u Božji zagrljaj, svijetu kao da je manjkao taj Božji Trubadur.

Sestre Ptičice nemaju više svoga najboljeg prijatelja, sestra Voda kao da nema više kome žuboriti, pa i brat Vuk, onaj iz Gubbija, kao da se nema više s kim miriti... Braća učenjaci ruju po prašnim listinama ne bi li nam ga vratili, a braća pjesnici maštaju kakvim čarolijama da nam ga domame. Tako se, eto, i ABEL MOREAU odvažio da nam ga, barem nakratko, s neba dovede na zemlju. A brat Franjo, uvijek tako dobar, nije ga mogao odbiti i sišao je . . .

Dobrom Svecu moramo i mi biti dobri. On na ovomu svom drugom putu po zemlji — ovo šapćem dobrom čitatelju samo na uho — kao da se nije uspio potpuno podanašnjiti. Došao je na zemlju nešto ranije od glasovitog AGGIORNAMENTA (a tu »groznu« riječ nije on ni mogao onda, anno Domini tisuću dvjesta i ne znam koje, u Asizu naučiti, jer je nitko nije poznavao). Dok je Abel Moreau opisivao njegov put po Provansi, još nije dobri papa Ivan bio progovorio u Crkvi svojim novim rječnikom. Pa i za PLURALIZAM nije Asiški Siromašak u pobožnom Srednjem vijeku uopće bio čuo, jer onda je sve moralo biti »katoličko«. Tako Franjo, na stranicama

ove knjige, nije svaki put strogo »koncilski«. Ali on ima dobar njuh — pa ako kada nije uspio biti »koncilski«, on se nakon svog »ispada« barem »koncilski« kaje...

A o slikama IVANA LACKOVIĆA — koje su i same legenda u legendi — treba li uopće govoriti? Ta one same dovoljno t e p a j u *svojim bezazlenim jezikom.*

o. GABRIJEL ĐURAK

BILJEŠKA O SLIKARU. Ivan Lacković, ilustrator ove knjige, rođen je 1. siječnja 1932. u Batinskoj u Podravini. On pripada krugu tzv. naivnih slikara. Izlagao je u zemlji i u inozemstvu: u New Yorku, Chicagu, Filadelfiji, Klagenfurtu, Zürichu, Novari, Torinu, Milanu, Frankfurtu, Parizu i drugdje.

1

Kako Franjo Asiški nije više izdržao u vječnom blaženstvu i o nečuvenoj molbi koju je uputio Spasitelju

Ni kiša, ni vjetar, ni snijeg, ni hladnoća ne dopiru onamo gdje dragi Bog šeće s izabranima. U nebu je uvijek lijepo. Kao mali, bijeli oblačići na plavom svodu lijeću sveti serafi. Sveti mučenici, djevice i priznavaoci, biskupi i apostoli okružuju, kao sjajne zvijezde, preblaženu Djevicu i dragoga Boga — svoja sunca.

Nečujno lebde izabranici u beskraju, koji ispunja sveta glazba. Nose zlatna odijela, imaju sjajnu kosu, mladi su i lijepi. Nebrojena četa Manje Braće slijedi svetoga Franju Asiškoga. Ta tko bi ih prepoznao, te smeđe pokornike, siromašne prosjake, sada slavne svece? Kao kraljevići u nepomućenoj sreći hodaju nebom. Ma koliko daleko ostali, obasjava ih i oduševljava Božja ljepota. Njihov vječni život sama je ljubav. Njihova radost, sva njihova želja privlači ih k Spasitelju. Sjaj Njegova svjetla obasjava ih. Na čelu im je Franjo, najsiromašniji među njima. Kao zlato sjaju njegove, ranama ukrašene ruke i noge, njegov otvoren bok; sjaju kao sunce, koje se rađa.

On se približava božanskom Spasitelju. Njegovo srce radosno kuca. Želi govoriti. Što li će reći? Cijelo ga nebo sluša, njega koji je svojim nježnim glasom očarao ptice i ukrotio vuka iz Gubbija. On započe:

»Božanski Spasitelju, tebi slava i čast u sve vijeke! Oprosti, ali više ne mogu izdržati u vječnom blaženstvu!«

Cijelo nepregledno mnoštvo nebesnika prestrašeno zadršće. Anđeli krilima skrivaju svoja lica. Što to govori Mali Brat?

»Kako, Franjo, ne možeš izdržati?«

»Ah, Gospodine, tišti me što ne mogu ništa više učiniti za tvoju čast. Ne mogu ništa više učiniti da te ljudi upoznaju i nauče ljubiti. Istina, moja braća, mali smeđi redovnici, nastavljaju moje djelo. Ali ja, dragi Spasitelju, ja se već dugo odmaram i — ja bih tako rado opet vidio Provansu. Ta ti znaš, moja je majka Pika iz Provanse, i ona mi je s mlijekom darovala ljubav prema toj zemlji. Ja bih rado onamo malo otputovao.«

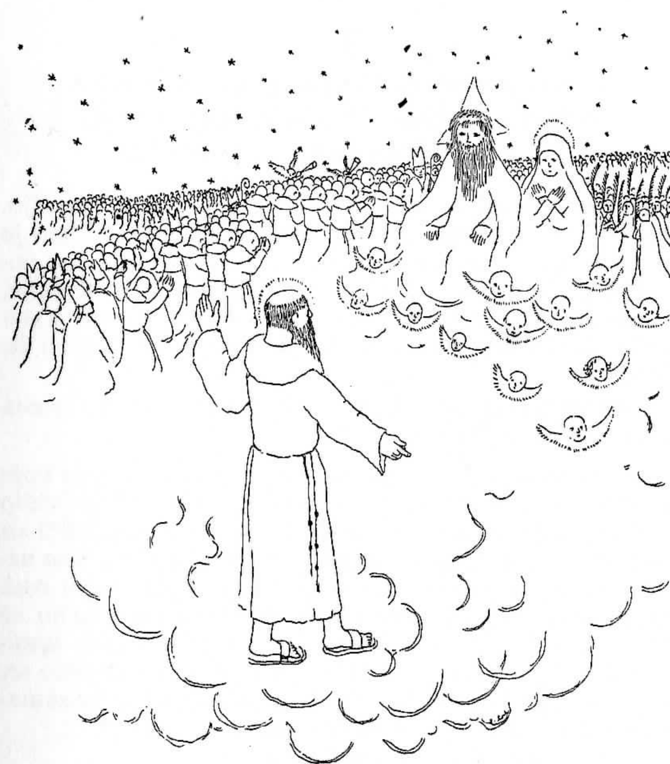
Isus se nasmiješi i prigne k svojoj Majci. Velika radost prostruji cijelim nebom, što će preblažena Marija progovoriti. Njezine oči odjednom postadoše blage kao jutarnje rumenilo, njezin milozvučni glas odjeknu kao pjev slavuja, a Franjo se gotovo pokaja što je izrazio tako nezgodnu želju.

»Provansa je«, reče Marija, »lijepa zemlja, puna plemenitih duša. Ona je drugi raj.«

Načas zatvori oči. Kerubini su plakali od radosti. Isus se digne, raširi ruke i privine svetog Franju na srce.

»No, idi, mali brate«, reče. »Kaži ljudima da ih moja Majka ljubi, da sam za njih prolio svoju dragocjenu krv. Idi, neka naša radost bude u tvom srcu i neka te uvijek prati naš blagoslov.«

Tako je sveti Franjo Asiški napustio raj.

Iznenađenje u raju: »Više ne mogu izdržati u nebeskom blaženstvu ...«

2

Kako su svetoga Franju prepoznale ptice nebeske, poljske životinje, ribe u vodi, i o propovijedi koju im je održao

Bilo je proljeće kad se Franjo spustio na zemlju. Stajao je nasred zelene ravnice. Lagan vjetrić njihao je tek procvalo cvijeće. Franjo se čudio. Sve je bilo kao onda kad je on živio. Jaglaci su bili isto tako nježnih boja, spomenak je imao isto tako modre cvjetove i nježne stabljike. Divlje maćuhice imale su baršunasto mekan izgled.

»Divnih li stvorenja«, reče, »ona nisu na zlo okrenula Stvoriteljeve darove.«

Veselio se svježoj gustoj travi i mislio na ovce koje će doći pasti. Srce mu je radosno kucalo kad je vidio proljeće koje je sve razveselilo i obojilo. Krasuljčići su imali na svojim laticama ogrlicu crvenu kao krv. Kao netom svježe pozlaćene stajale su narcise u jutarnjoj rosi. Poput nevjeste, pokrivene bijelom koprenom, kočio se glog. Jorgovan je mirisao. Sasvim u blizini bila je šumica, i Franji se učinilo da čuje dječji glas. Nasmiješio se. To je bio potočić koji je žuborio, probijajući se kroz mahovinu i šljunak. Franji je bio poznat taj govor.

»Bože moj, kako je zemlja lijepa!«

Najednom zašušti u zraku lepet krila. Odjeknulo je kao da obijesni travanj razgoni kišne oblake, skupljene nad dolinama. Franjo podigne oči. Nebo je bilo modro poput koprene Božje Majke, a zlaćano svjetlo prelijevalo se vršcima drveća. U jatima su dolijetale ptice. Gimnasticirale su zrakom gore-dolje i glasno galamile. Crnoglave sjenice neumorno su brbljale. Zimovke su skakutale amo tamo i gizdavo se hvalile svojim crvenim prslucima. Sivi slavuji očitovali su svoju radost čeznutljvim trilerima. Ševe su sjajile kao zlatne točke na blistavom suncu. Na drveću čučale su obične kreštalice. Gavrani i svrake zabavljali su se mudro, kao starci. Grlice su gukale pune nutarnjeg uzbuđenja. S radosnim krikom pro-

»Ptičice, sestre moje... Čeznuo sam za vama, za livadama...«

letjela je zelena žuna preko polja i zaustavila se negdje na grani. Tada su došle zebe u valovitu letu, kao komedijaši na trapezu, i češljugari crvenih očiju i zlatna odijela. Najglasnije su kričali vrapci. Svi, upravo svi, opetovali su samo jedno ime. To je odjekivalo kroz grane, preko livada i polja, kao crkveno zvono koje neprestano poziva na misu. Svi su vikali:

»Franjo! Franjo! Franjo!«

Franjo je sve to slušao i smiješio se. U istom trenutku, sva sretna, ispružila je glavu jedna srna. Prestrašeni zečevi poskakali su iz guštare, uzdigli se na stražnje noge i promatrali Božjeg čovjeka. Čak su i ribe u potoku ispružile glave i nepomično slušale.

Tada Franjo podigne ruku i zapovjedi im da se smire. Svi su ušutjeli. Samo jedna kukavica povika još tri puta svoj posljednji pozdrav: »Kuku! Kuku! Kuku!«

»Hi — hi — hi!« rugala se glasno žuna. Tada su sve došle bliže i ušutjele. Sjedjele su na granama, na grmlju ili čak na grudama zemlje. Mnoge su bile sasvim blizu Franji. Najdrskiji bio je jedan vrabac, koji je skočio svecu na noge i znatiželjno podigao glavu.

Samo su lastavice nastavile let. Ipak su se trudile da umjerenije i manje piskutljivo oblijeću oko Franje svojim gizdavim umjetničkim letom, jer on im je želio navijestiti Božju riječ.

»Ptičice, sestre moje«, tako je započeo sveti Franjo. »Došao sam da opet boravim u vašoj sredini. Čeznuo sam za mirisom cvijeća, za vama, za livadama, šumom i poljem. Hvalite uvijek Gospodina. On vam je dao krila, kojima plovite zrakom, bistre i oštre oči i divno odijelo. Vi ne sijete, ne žanjete, a hrani vas naš nebeski Otac. Iz potoka i vrela možete piti. Na polju i njivi nalazite žito i različito zrnje. U skrovitim stablima gradite gnijezda. Po žegi i studeni bdije on nad vašim mladima, dok vi tražite hranu. Dao vam je sav nebeski svod da se po njemu krećete. Dao vam je zemlju da je ispunite svojim pjevom. Moje predrage sestre, budite stoga dobre jedne drugima, ne budite podmukle. Ne činite nikakva zla, što bi dragi Bog morao kazniti. Činite dobro kako je on zapovjedio i pjevajte hvalu njegovu svetom imenu.

A vi, mala srno i brzonogi zečevi, uopće sve životinje u polju i u šumi, radujte se što je Bog u svojoj dobroti mislio i na vas.

Vi, ribe, koje stanujete u vodi! Vi ste bile pošteđene od općeg potopa, vi ste smjele jednom pet tisuća ljudi nahraniti. Kako vi morate biti zahvalne dragom

Bogu! Dao vam je vodu tekućicu za životni opstanak i šalje vam sunčane zrake na vaš fini ljuskavi oklop. Plivale ili mirovale, ljubite i hvalite Gospodina, jer On je dobar. Stvorio vas je sebi na čast i vama na radost!«

Dok je on tako govorio, ptice su otvorile svoje kljunove, ispružile vratove i pobožno su, pune strahopočitanja, prignule glave. Čak su se i vrapci ovaj puta pametno ponašali. Na rubu šume stajala je i neviđeni prizor promatrala srna. Zečevi su podigli uši. Ribe kao da su sasvim utonule u razmatranje.

Franjo se vrlo veselio što poljske životinje, ribe i ptice pokazuju toliko dostojanstva i vrline, toliko zanimanja za propovijed o Božjoj dobroti. On još nadoda:

»Vi, ptice nebeske, vi poljske životinje i vi ribe u vodi, dobro zapamtite. Došao sam na ovu zemlju i želim ovdje živjeti, kao nevrijedan brat. Nitko ne smije znati da sam ja Franjo Asiški i da dolazim iz raja.Stoga vam zabranjujem — pod posluh — da mislite o tome kako sam ja među vama. Ne smijete se više skupljati kao danas, kad prošećem šumom i poljem. Nastavite hvaliti Boga, njemu jedinom pripadaju vaše pjesme.«

Nato je podigao ruku i načinio nad njima znak križa, čime je zazvao na njih Božji blagoslov. Blagoslovio je ptice nebeske, poljske životinje i ribe u vodi. Srna pobježe trkom, zečevi odskakutaše u guštaru, ribe zaroniše u vodu. A ptice? One se sve digoše u zrak, zapjevaše pjesmu, kakve zemlja nikad još nije čula. Slavile su Boga i njegova slugu svetoga Franju. U visini podijelile su se na četiri skupine i razletjele se. Prema sjeveru i jugu, prema istoku i zapadu letjele su smjerom križa koji je Franjo nad njima načinio. — Kao nebeski križari nosile su radosnu vijest na sve strane: Franjo je došao na zemlju!

Kad nije više nijedne ptičice bilo vidjeti na nebu, Franjo radosna srca, obori oči. Što je vidio? Sasvim nečujno spustio se pred njega jedan ovčarski pas. Stavio je, podignutih očiju, glavu među svečeve noge i čekao da mu Franjo rekne koju riječ.

«I ti si bio ovdje, brate?«

Kao da ga je razumio, počeo je lagano mahati repom, a oči su mu sjale neizrecivom srećom.

»O božanski Spasitelju«, govorio je tiho Franjo, uzdignuvši oči k nebu, »kakvu li ljubav pokazuju ova stvorenja! Tek što sam došao na zemlju, već mi se priklonio.«

Pošto je blagoslovio psa, koji je mirno ležao, reče: »Ostani kod mene, brate, i hvali Boga. Njemu duguješ veliku zahvalnost. Pođi sa mnom, ja želim opet vidjeti Provansu. Ona je tako lijepa kao nikad prije.«

U pratnji svog psa krene Franjo na put. Pokraj puta upravo je cvalo drveće.

3

Kako je brat Franjo došao u moje rodno selo i o prvoj osobi koju je susreo

Kamenit je bio put po kojemu je brat Franjo putovao. Ali i sama buka, koju su pravile njegove sandale klopćući po kamenju, zabavljala ga je i veselila. On reče psu:

»Ubuduće zvat ćeš se Filo, jer si pokazao da ljubiš. Razumiješ?«

Pun strahopočitanja pas kimne svoj »da«.

Brat Franjo nastavi:

»U tvojoj ljubavi prema meni i božanskom Spasitelju, kojega ja na žalost tako slabo zastupam, budi uza me. I sam čovjek nema što bolje dati od svoje ljubavi. Na svoj razum ne treba čovjek biti odviše ponosan. O kako je ovaj kraj lijep! Kako cvate drveće! Nije li pravi užitak prolaziti dolinama, livadama i poljima! Hvaljen budi Bog u svim svojim stvorenjima!«

Časak je molio, sav zadubljen. Ništa se nije čulo osim buke sandala i kao pratnja odmjereni korak Fila, koji je hodao uz svoga učitelja. Čeznutljivim pogledom gledao je brata Franju, kao da je htio sudjelovati u njegovoj molitvi.

Prolazili su kroz polja, na kojima je žito već klasalo. Popeli su se na brežuljak, na kojem je jedna stara napuštena vjetrenjača ispunjala okolinu poezijom i tugom. Franjo se snuždi, jer je opazio da je zemlja izgubila od svoje miline.

»Što ima ljepše na brežuljcima od ovakvih mlinova, kojih se krila okreću, pjevajući na vjetru? O kad bi mlinar imao pobožnu dušu i već rano ujutro prikazao Bogu pjesmu svoga mlina! Filo, kakva divna mo-

litva, kakva bi se neprekidna himna dizala Gospodinu! Mlin! Nije li on pjesma koju pjeva vjetar, sretan da smije biti koristan i darovati nam bijelo brašno? Naš brat vjetar nije tako divlji kako ga se kori. Ja sam sretan da su sagradili ovu Eolovu harfu. No što ja govorim? Pa to je poganski. Nije Eol bog vjetra nego Krist, nadasve hvaljen. On je Gospodar ljudi i svih stvari.«

Tako je u sebi hvalio Božju veličinu i dobrotu, i dok je bio uronio u svoju molitvu, nije vidio na suprotnom obronku malo selo. Iz gustih krošanja voćaka svijetlili su crveni krovovi i crkveni zvonik, pokriven škriljevcem, nazirao je kao velika sestra male kuće. Iz dimnjaka se dizao laki dim. U kovačnici pjevao je nakovanj, a fijuk bičeva prolamao se zrakom. Kad je još i crkveni sat zakucao, probudio se brat Franjo iz svojih snova. Opazio je malo selo i, pomislivši da je to njegov Assisi, bio je sav ganut. Dolje u dolini opazio je između vrba i jablana rijeku, koja je mirno tekla. Blještavo svijetao, kao da je izašao iz kutije igračaka, prebacivao se u smjelom luku preko nje kameni most i bacao na vodu golemu svinutu sjenu. Franjo osjeti slatki dah krajolika. Prolazio je kroza nj prvi puta. Ali takvom je on uvijek zamišljao ovu zemlju već tada kad je brata Pacifika slao u Burgundiju. U takvoj okolini gledao je toga malog brata. U kraju s usnulim vodama, jablanima, koji se previjaju i šapuću, s budnim vrbama, kojih duge kose padaju niz strminu, gdje su s užitkom pasle krave i zastale, čudeći se strancu.

Najednom se Franjo morao nasmijati: opazio je jednog svećenika koji je pecao na rječici. No, zašto se morao smijati? U raju su mu, naime, kazali da će u provansalskim selima naći stare župnike, koji iza vinograda mole svoj brevijar, u župnom vrtu drže obuku i tu i tamo poslije podne sjede na obali na složivoj stolici. I baš je stari župnik s pozelenjenim šeširom na glavi bio prvi kojega je morao opaziti! Da bi namamio ribe, sipao je, gotovo pobožno, nabubreno žito, koje je bio zamotao u jedan broj »La Croixa«.

Sveti Franjo odmah zaželi ostati u ovom selu, u sjeni škriljevcem pokrivene crkve, u društvu starog župnika. Ali nije htio biti neskroman i nastojao je tu misao odbaciti. Radosno nastavi put i prijeđe preko mosta. Buka njegovih koraka jasno je odzvanjala na mostu, i župnik podigne oči. Kad je opazio redovnika, naglo povuče svoju udicu, napravi razočarano lice, a onda se ipak nasmije:

»He, he, oče, upravo mi je izmakao jedan dvokilaš! Toga ćete vi imati na duši! Takav dvokilaš u ovom selu

Najednom se Franjo morao nasmijati: opazio je svećenika kako peca na rječici.

nije za prezreti! No dođite ipak dolje. Na lijevo su stepenice.«

Već mu je pošao u susret i srdačno mu stisnuo ruku:

»Hvaljen Bog, oče! Baš kao sveti Rok sa psetom. No, zar se ne sramite s tim lajavcem hodati? Pa to nije nikakva pasmina! U župnom dvoru vidjet ćete čistokrvnoga njemačkog ovčara. Poklonilo mi ga je jedno vjerno dijete ove župe... Vjerno dijete ove župe? Morate znati, taj čovjek nije baš uzorno pobožan. Na misu dolazi samo kad je pogreb. Nije to zlonamjerno. Malo lijenosti, malo straha od ljudi, što drugo? Još nedavno, kad sam mu prigovorio, rekao je: Ah, gospodine župniče, što hoćete još više? Ipak smo pobožni. Svi su kršteni. Svi su primili prvu pričest. Crkveno smo vjenčani i, konačno, ne želim kao pseto završiti. Ako nas i ne vidite često,nije to zlonamjerno. Život je sada takav. Što se tu da promijeniti? Radimo, čak i preko mjere. Malo ovamo, malo onamo i što — život je već na kraju! Eto, taj čovjek ima najljepše njemačke ovčare koje poznam. Dobro pripazite kad dođete u župni dvor. Turčin bi bio u stanju da vam odjednom otrgne polovinu habita. Prema nepoznatim ljudima divlji je kao vuk iz Gubbija, kojega je vaš sveti otac Franjo pripitomio.«

Franjo je u sebi duboko uzdahnuo kad je na to pomislio. Župnik nastavi smiješeći se:

»Poznata mi je priča. Kako vidite, ja se razumijem u svoj posao. Oh, Bože, pa što bi se i radilo u tom zabitom kutu kad ne bi bilo knjiga i udica? Još kod zadnjega krizmenog putovanja rekao sam preuzvišenom gospodinu: Pustite me da ovdje umrem, ali poslije toga pripojite ovu župu jednoj drugoj. Ići će to bez poteškoće... Šteta je, doduše, moram priznati. Župni dvor je jedinstven, a općina ga prepušta gotovo badava. Ili, što je to dvije stotine franaka stanarine godišnje? Od samog vinograda ja dobivam više.«

Dok je tako govorio, spremio je svoj pribor za pecanje. Franjo je bio sav razdragan ovim pričanjem:

»Što ste ulovili?«

»Ništa, sasvim ništa. Jedan je htio zagristi, ali toga imate vi na duši.«

»Bogu hvala, gospodine župniče, ove jadne ribe!«

»Što? Bogu hvala? Samo to još treba. Što da počnem? Nisam li ja sluga Božji?... Oče, vi uzimate riječi svetog Franje zaista doslovno... To je poezija, a ne život.«

Franjo je zatvorio oči i zahvaljivao Bogu za ovo poniženje. Međutim, gospodin je župnik zamotao svoj pribor za pecanje. Nabubreno žito, koje mu je još bilo preostalo, bacio je u vodu i rekao: »Za vaše štićenike! Znate, ja nisam strastven ribič. Zbog župnika neće naše rijeke opustjeti. Ali zapravo, još vas uopće nisam pitao odakle dolazite i kamo idete. U svakom slučaju, dođite sada u župni dvor. Karolina je sigurno nešto priredila. Ona izvrsno razumije svoj posao. Svakako bih vas još više smio pozvati da sam barem nešto ulovio. Ali svejedno, pođimo. .... Kako sam mogao biti tako zaboravan! Uopće vas još nisam pitao za ime. Kako se zovete?«

»Brat Franjo.«

»Hm, to je ipak čudno. Zovu li se svi franjevci Franjo? Ja sam župnik Jolivet, Cesar Jolivet. Moje ime ne kažem nikada, čini mi se neprikladnim za običnoga seoskog župnika. A vama?«

4

Kako je brat Franjo upoznao život seoskog župnika i kako je došao u župni dvor u Chevêche

»Pođimo«, reče župnik Jolivet.

Uspeli su se na malu strminu, koja ih je još dijelila od bijele staze. Gospodin župnik opet uzme riječ:

»Kakav zapravo imate plan putovanja, oče?«

»Ne oče nego brate! Zovite me brat Franjo, zar ne? Siromašni mali brat Franjo.«

»Kako hoćete«, uzvrati župnik. »Ali oprostite mi, meni se čini da vi franjevci pretjerujete s tom poniznošću. Kada si mi sami ne bismo pribavili dostojanstvo, mislite li da bi nam to nevjernici učinili? Već mi se više puta dalo do znanja da nisam položio maturu. Ovdje na župi loše se prolazi s poniznošśću.«

»Kao u doba Spasiteljevo«, reče tiho brat Franjo. »Ali pravilo je: Tko se ponizuje, uzvisit će se, a tko se sam uzvisuje, ponizit će se!«

»Razumljivo, samo po sebi razumljivo, ali samo ne pretjerivati. Čuvajmo do krajnosti svoj položaj, inače smo brzo potisnuti na stranu.«

Kad je vidio da brat Franjo moli, doda:

»Jesam li vas uvrijedio, dobri brate? Tada mi oprostite. Možda sam previše iskren. Kad biste nekoliko dana kod mene proboravili, odmah biste uvidjeli da ja otvoreno kažem što mislim. Usput rečeno, bilo bi mi upravo drago kad biste ostali. Ja nemam gotovo nikoga — moju subraću na konferencijama i nekoliko sjemeništaraca za vrijeme praznika. Mogli ste zaključiti da imam odličan podrum — nasljedstvo iz prošlih dana. Ah, mladi to više neće doživjeti. Prije je život bio ljepši. Kler je bio poštivan. Zamislite, svaki četvrtak ručao sam kod grofice u dvoru ... ručak ... kažem vam .. Priznajem, pomalo sam gurman, ali zašto bismo prezirali Božje darove? ... No oprostite, opet nisam mislio da razgovaram s jednim franjevcem. Mi živimo u svijetu, i pretjerana pokora zatvorila bi nam mnoga vrata ... Hvala Bogu da sam na kraju svoga životnog puta. Ponašanje mladih ne sviđa mi se. Postali su obrtnici u reverendi. Igraju nogomet, vode izviđače, prikazuju filmove i tako dalje. Gde je tu dostojanstvo, gdje veličina svećenstva?«

»Osvajaju duše za Spasitelja«, reče brat Franjo sasvim bojažljivo.

Župnik ga prodorno pogleda. Lice mu je bilo crveno i borio se s dahom: »Što se mene tiče, ja sam takav odgovor i očekivao«. I dignuvši značajno kažiprst, nastavi:

»U toj stvari držim s mojim starim dekanom. Živio je nutarnjim životom, kod njega je sve bilo duboko. Nije očekivao ništa dobra od rada mladih. Uvijek je govorio: S religijom je kao s mojom crkvom. Ako se želi diviti slikama na staklu, mora se ući u crkvu. Da se uzmogne vjerovati, mora se zadubiti u religiju. Neka najprije uđu, tada ćemo ih poučiti ...«

»A jesu li došli?« brat Franjo postavi tiho ovo pitanje.

»Priznajem, stvarnost nije bila laskava ... Nijedno ili gotovo nijedno dijete — stare žene. A i njih dan za danom sve manje ... Od muškaraca, tako reći, nijedan ... Ali moj se dekan nije dao zbuniti. Dragi moj, reče, izgleda da nismo uspjeli, ali uvjeravam te, dobro će ipak pobijediti. Moje djelovanje zalazi u dubinu ... I bilo je zaista tako, mogao je opet uvesti pjevani Kompletorij ... «

»Gospodine župniče, to je najljepša večernja molitva«.

»Zar ne,!« živnuo je župnik Jolivet.

»Pretpostavljajući da je tu netko tko će pjevati.«

Došli su u selo. Gospodin župnik je hodao već nešto sporije.

»Eto, to je Chevêche. Poznajete li ga?... Ne?... A kamo ste pošli? Vi mi do sada niste dali još nikakav odgovor!«

»Kamo dragi Bog hoće. Danas ovdje, sutra ondje. Kad bi samo na prolasku mogao učiniti nešto dobro da ljudi upoznaju dragoga Boga i nauče ljubiti ga, to bi mi bilo dosta!«

»Smiješno! No, kako sam rekao, kod mene ste srdačno pozvani. Naći ćete krov nad glavom, ali i malo posla... Moći ćete mi dvoriti kod mise. Već dugo nemam više crkvenjaka. Ti nevaljanci rade samo za novac.«

»Spasitelj nije davao ljudima nikakav novac, a ipak su ga rado slijedili.«

»Brate Franjo, kakav je to opet prigovor? Jesam li ja Spasitelj ili ste vi?!«

»Ni pomisliti, ni pomisliti!« mucao je brat Franjo.

»Dakle, stvar je takva: bez novaca nema crkvenjaka. Vi redovnici nemate pojma o brigama za opstanak... Da to ne zaboravim! Uskoro ćete se upoznati s Karolinom. U današnje doba nije lako naći domaćicu. Sigurno ne mislite da sam gulim krumpir i perem suđe. Za to je domaćica. Ali kako platiti? Preuzvišeni daje mi svaki mjesec dvjesta franaka... Da mi tata Jolivet — on je bio trgovac stokom — nije ostavio priličnu hrpicu, mogla bi se Karolina tornjati... Ne plaćam je, doduše, puno, ali zato ona vlada u kući... Zadovoljna je sa sto franaka mjesečno, a i ne jede puno... Ovo vam sve kažem zato da budete s njom malo ljubazni. Ima katkada svoje mušice, ali inače je dobro čeljade.«

Tako su došli do župnog dvora. Franjo pogleda staru seosku kuću s niskim, crvenim krovom. Izvana su gore vodile kamene stube. Velika glicinija zasjenjivala je sivo

pročelje. Ljubičasti cvjetovi visjeli su kao grozdovi, a pčele su marljivo skupljale med. Oko tihe kuće zujalo je kao u košnici.

Upravo su se otvorila kuhinjska vrata. Na njima se pojavila Karolina, a iza nje velik pas. Nosila je na glavi, kao stare provansalske seljakinje, kapuljaču s dvije uškrobljene trake, koje su visjele dolje. Dok je ravnala plavu pregaču, promatrala je sa zaprepaštenjem i neraspoloženjem došljaka. Mrko je rekla:

»Odmah sam si mislia da ćete mi još nekoga u kuću dovesti. Mogli ste mi to reći... Gdje su vam ribe? Jesu li još u vodi?«

Dok je nogom udarala pseto koje je režalo, izdere se na nj: »I ti mi ideš na živce! Zar ne znaš da je to samo običan kapucin!«

»Uđite«, nutkao je župnik brata Franju. »Ovdje se ne ostavlja ljude pred vratima. Kod trgovčeve Marije brzo ću još nešto nabaviti, osim ako mislite da imate dosta za dva gladna muškarca.«

»U podrum možete ići sami, gospodine župniče. To je vaše područje.«

»Dobro, dobro, Karolino. To je brat Franjo. Franjevac, a ne kapucin!«

»Kapucin, franjevac, svejedno«, srdila se Karolina.

»On će tako dugo kod nas ostati dok mu bude drago. Uredi mu biskupsku sobu.«

Brat Franjo prekriži ruke i šapne:

»Pax huic domui — Mir ovoj kući.«

»Et omnibus habitantibus in ea — i svima, koji u njoj prebivaju«, odgovori župnik.

5

Kako je brat Franjo iz ljubavi prema Bogu postao zidar i o suzama koje je gospodin župnik prolio

Prije svanuća napustio je brat Franjo sasvim tiho biskupsku sobu. Spavao je na podu. U župnom dvoru bilo je još sasvim tiho. Samo je Turčin zarežao kad je pokraj njega prolazio, ali prepoznavši mantiju, prišao mu je sasvim blizu.

»Budi blagoslovljen za svoju budnost i svoju blagost, ali i zato što si bio dobar s Filom.«

Zaista, obje su se životinje, pošto su se najprije nepovjerljivo onjuškale, ubrzo razumjele. S Karolinom je bilo dogovoreno da Filo spava vani u štaglju. Tamo je bilo slame i malo sijena.

Na nebu su se gasile zvijezde jedna za drugom. Svakako su se umorile, bdijući pred prijestoljem Svevišnjega. Franjo ih pozdravi, smiješeći se:

»Vaš dan, drage zvjezdice svršava, a naš započinje. Hvaljen budi, Gospodine, za naše sestre zvjezdice, jer one bdiju dok mi spavamo.«

Htio je zagrliti sva stvorenja.

»Kako je nebo blago i jasno! Hvaljen budi, Gospodine, za lijepo jutro! Zlatna zraka sviće na istoku. Uskoro će pozlatiti pijetla na crkvenom tornju a u selu će se javiti prvi pijetlovi.«

»Kukuriku!«

Bio je to pijetao iz župnog dvora.

Brat Franoj nastavi:

»O sveti apostole Petre, ne uzmi mi za zlo što nas on svako jutro podsjeća na tvoj veliki grijeh. Mi smo

daleko više pogriješili od tebe, ali nas nikakvi pijetlovi ne opominju na pokoru. A ti, pijevče, ne budi tako ohol na svoj pjev. Sjeti se, da se božanski Spasitelj tobom poslužio za vrijeme svoje krvave i gorke muke. Dragi Bog bio ti je dobar. Dao ti je krasnu krestu i sjajno perje. Učinio te kraljem peradi na dvorištu. Tvoj je zadatak buditi ljude. Imaš mnogo razloga da ga hvališ!«

»Dok vi spavate, raspada se Božja kuća.«

Selo je još spavalo. U jednoj staji udario je željezni lanac o kameni pod. Jedna je krava mukala. U daljini odjekivao je piskavi zvižduk lokomotive. A brat Franjo je pregledavao crkvu. Izgledala je stara i zapuštena. Toranj je bio obnovljen i pokriven novim škriljevcem. Ali lađa je bila trošna. Škriljevac je ležao isprebacan po krovu. Razbijeni prozori bili su zalijepljeni. Stupovi samo što se nisu srušili.

»Bože moj, Bože moj!« uzdisao je brat Franjo. »Moj Spasitelj ima ovakvo sklonište, a ja sam spavao pod krovom kojemu nijedan crijep nije manjkao!«

Uđe. Vrata zaškripaše. Dva prestrašena, još pospana goluba izletješe. Kad je brat Franjo vidio siromaštvo svetog mjesta, zaplakao je. Sadreni strop bio je tu i tamo oštećen, vidjele su se drvene letve. Šest svijeća na oltaru kao da su nakrivile glave... Nikakva cvijeća... Na stepenicama sag pun rupa. Ali pred svetohraništem vječno svjetlo gorjelo je.

Brat Franjo padne na koljena. Njegovo je srce zbog ove bijedne osamljenosti sasvim utonulo u žalost. Dok je mislio na Svetog Damjana, kojega je bio nekad obnovio, uzdisao je i molio:

»Mora li baš uvijek biti istina da si ti na zemlji siromašan? Rođen u jaslicama, nemaš ni danas ništa da te štiti od vjetra i hladnoće, od napuštenosti i zaborava. Bože moj! Bože moj!«

Tako uzdišući požuri u toranj, dohvati oba užeta i počne snažno zvoniti. Golubi i šišmiši otprhnuše. Mali ćuk buljio je svojim zelenim očima u brata Franju. Gore u tornju njihala su se zvona i pozivala:

»Probudite se, probudite se, ljudi iz Chevêchea! Dođite, o dođite! Selo je u opasnosti!«

Na ovu neobičnu zvonjavu skočili su seljaci, otvorili svoje prozore i pitali se:

»Gori? Gdje? Ništa se ne vidi...«

Tek što su se pravo probudili, već su se žurili iz svojih kuća. Ni gospodin župnik nije bio posljednji.

Što je to? Što se dogodilo?

Hitali su prema crkvi. Jedni s užetima, drugi s kablovima da navuku vode. Svima je bilo hladno. Brat Franjo još je uvijek zvonio i mislio:

»Bože moj, Bože moj! Ovaj puk treba probuditi da spasi svoju crkvu.«

Kad je čuo korake na kamenom podu i glasove u predvorju, pustio je užeta. Zadihan i plamtećih očiju

išao je u susret seljacima. Njegove su sandale škripale. Pošao je ravno prema gospodinu župniku:

»Gospodine župniče! Velika nesreća, velika nesreća!«

Tada si je prokrčio put kroz zapanjeno mnoštvo, popeo se na podnožje velikog križa na groblju. Želio je govoriti.

»Odakle iz širokog svijeta dolazi ovaj čovjek,« pitao je stari Carembois. »Već davno nije si viđalo nikakva redovnika u zemlji. Ovaj ne pripada više današnjem vremenu!«

Ali tata Carembois ubrzo zašuti, jer vatreni glas dopre do začuđenih ušiju:

»Ta što radite, moja bijedna, draga braćo? Gdje ste, što svi skupa mislite? Dok vi spavate, raspada se Božja kuća. Gavrani se gnijezde na svetohraništu. Sove zavijaju u potkrovlju. Isus zebe u svojoj crkvi, kao nekoć u jaslicama u Betlehemu.«

Svaki je osjetio kao da Franjo upravo njemu govori o Spasiteljevoj žalosti i zapuštenosti.

»Što će vam reći vaši preci, koji u sjeni ove crkve počivaju, koji su nekoć ovu crkvu sagradili? Selo je lišeno svoga glavnog ukrasa, svoje krune. Vaše duše su zapuštene, a poslije tako žalosna života izgubljena je i duša...«

Dok je oplakivao njihovu nezahvalnost, optuživao se sam za svoju mlakost i grijehe:

»Ali još ima vremena. Moramo samo pozvati zidare — da poprave zidove. Tesare — da obnove radove iz svoje struke. Staklar mora urezati nove prozore. Ja ću sam svojim rukama prihvatiti, donositi opeke, miješati mort, tesati drvo. Tko ne može raditi, neka moli. Tada će posao biti solidan i brzo će napredovati. Bit će blagoslovljen od Gospodina. Bogati neka daruju od svog novca, siromašni od svoje snage...«

Njegove riječi prodirale su u srca slušatelja. Jedan dječak stajao je pred njim. Vidio je žar u njegovim očima.

»Kako se zoveš? pitao ga je brat Franjo.

»Paul Carrier.«

»Daj mi svoju kapu. Pomoći ćeš mi opet urediti crkvu svog sela.«

Odmah je počeo sabirati. Ljubezno je govorio:

»Da bi Spasitelj uvijek prebivao među vama! Za vašu crkvu!«

Približila se jedna stara žena, skinula s prsta svoj zlatni vjenčani prsten, spustila ga u kapu i rekla plačući:

»Da bi moj dragi muž koji ovdje počiva uvijek čuo zvoniti zvona!«

»Do vraga!« odjednom je zagalamio krčmar Robespierre. »Odmah ćete se dat na posao zato što vam je jedan kapucin nabajao nekakve bajke?«

Prekrižio je ruke i promatrao skupinu muškaraca. U neprilici oborili su glave. S ozbiljnim izrazom lica pristupio je bilježnik Letort i upitao:

»Ima li on uopće pravo obnavljati crkvu? To je javna zgrada. To se mora najprije razgovarati s predstojnikom.«

»Naravno«, dobaci krčmar Robespierre, »mora se prvo predstojnika pitati. Ali, njemu nije vjerovati, jer njegova je nećakinja bila u zavodu kod opatica.«

»Uostalom«, nastavi bilježnik, »to stoji novaca. Ako općina obnovi crkvu, bit će opet povišenje poreza . . .«

Najednom zastane, jer brat Franjo je stajao pred njim i pružao mu kapu. Tada mu bilježnik Letort i krčmar Robespierre bijesno okrenu leđa, natuku šešire na glavu i izgube se. Drugi naprotiv dođoše bliže, otvore nespretno svoje novčarke, potraže sitan novac ili čak papirnatu novčanicu. Žene su se savjetovale. Jedna između njih se osmjeli:

»Oče, ako ste sporazumni, ići ćemo prositi od kuće do kuće. Uzet ćemo sve što nam poklone. Što se može prodati, prodat ćemo u gradu.«

»Sretna li sela, sretne li zemlje!« reče brat Franjo, očiju uzdignutih k nebu. »Mora ih se samo probuditi. Treba imati samo povjerenja u njih.«

Čvrste jake ruke pružale su se prema njemu:

»Oče, rekli ste nam gorku istinu. Rijetko se događa da se ovako otvoreno govori. Da smo bolje pripazili, bilo bi lakše zlo otkloniti . . . Ja sam zidar, oče. Prosper Lecoq. Spreman sam da s vama radim. Sada baš nemam mnogo posla. Želim vam pomoći da se crkva opet uredi. Razumije se, u ovom slučaju radim za Božju plaću. Treba mi samo nabaviti materijal.«

Nato reče drugi:

»Čemu imamo općinski kamenolom? Uzme se jednostavno ondje. Predstojnik ne može imati ništa protiv.«

Brat Franjo odvrati:

»Dragi moji prijatelji, poslije mise započinjemo. Neka vam dragi Bog sve naplati.«

Sve je obuzelo vedro oduševljenje. Ali gdje je bio župnik? Brat Franjo pohita u župni dvor. Stara Karolina zagalami na njega:

»To je lijepa priča s tim vašim novotarijama. Je li to razborito? O tome će se prepričavati. Imali smo svoj mir, ali ovo je prava revolucija!«

»Gdje je gospodin župnik?« upadne brat Franjo.

»Gospodin župnik? Siromašni čovjek! Lijepo ste mu podvalili. Samo ako ne umre. U svojoj je sobi. Upravo mu pripremam šalicu lipova čaja. U tom uzbuđenju ne može on danas čitati misu . . .«

Brat Franjo to više nije čuo. Bio je već u sobi župnika Joliveta. Slomljen, sjedio je u svome naslonjaču i plakao. Siromašni čovjek bio je zaista vrijedan sažaljenja. Čim ga je brat Franjo vidio, odmah je razumio njegovu bol. Baci se na koljena i počne sam plakati, jer je župniku nehotice nanio toliku bol. Molio je:

»Oprostite mi, gospodine župniče! Ja sam siromašan grešnik koji sve čini naopako.«

Ali mu župnik upadne u riječ:

»Ne, ja sam grešnik, dobri moj brate. Vaše riječi su mi pokazale moju nemarnost. Moja bijedna crkva! Hoće li mi dragi Bog oprostiti?«

Brat Franjo ga je promatrao. Vedri smješak preleti svečevim licem. Neobičnom sigurnošću reče:

»To je samo po sebi razumljivo, gospodine župniče. Dođite da malo pogledamo crkvu. Kad biste samo znali kako će biti lijepa!«

Župnik Jolivet digne se, otvori svoj ormar:

»Ovdje imate četiri stotine franaka. Uzmite! To sada pripada vama. Ja sam grešnik.«

Sjajući se, brat Franjo ga je već vukao prema crkvi:

»Prosper Lecoq dolazi sa svojim dečkom da radi. Paul Carrier bit će naš prvi ministrant. Žene žele po selu sabirati za crkvu. Divna zemlja, divan puk, zar ne, gospodine župniče? Kako će se dragi Bog veseliti!«

Sa suzama u očima promatrao je župnik svoju crkvu i kad ju je jutarnje sunce pozlatilo, nije više izgledala tako zapuštena.

6

Kako je općinski predstojnik bio uznemiren zbog Franjine revnosti i kako je čuvao dobrobit svojih birača

Bilježnik Letort i gostioničar Robespierre otišli su općinskom predstojniku. Robespierre je žestoko protestirao protiv Franjina postupka, koji je smatrao postupkom protiv ljudi i građanskih prava. Bilježnik Letort vrlo je vješto upozorio općinskog starješinu na novčane teškoće koje bi mogle za općinu nastati ovakvom nepromišljenom obnovom crkve.

Općinski predstojnik bio je vrlo zlovoljan. I njega je ova zvonjava u neobično vrijeme probudila. U svojoj noćnoj kapi bio je izišao u vrt i gledao prema nebu. Nigdje nije bilo vidjeti ni traga požaru.

»Melanija!« poviče prema prozoru prvog kata. »Vidiš li ti nešto?«

Melanija, njegova žena, pojavi se na prozoru. Zabrinuto je promatrala nebo. Seoske kuće bile su građene kao stepenice, koje su se polako spuštale prema rijeci. Nije bilo vidjeti ništa sumnjiva.

»Pođi opet u krevet, Auguste«, mudro je rekla gospođa predstojnikovica. »Ta još je noć. Ako prerano ustaneš, opet će te boljeti glava.«

Predstojnik, dakle, pođe opet mirno u svoju spavaću sobu. U tom času dođu Letort i Robespierre. Snažno potegnu zvono. Predstojnik je morao još jednom dolje. Njegova žena nije se usudila u postelju, jer je osjećala da se radi o vrlo važnoj stvari.

Po prilici iza četvrt sata mogla je ona oba posjetioca ispratiti, nakon što su se uvjerili o predstojnikovoj građanskoj svijesti. On im je obećao da će se brinuti za dobro općine. Kad je stupio u spavaću sobu, upita ga njegova žena:

»Što se opet dogodilo?«

»Kapucinska budalaština.«

Ispriča cijeli događaj. Melanija se češljala pred zrcalom na ormaru i reče samo:

»Naš župnik ima lijepu paradu.«

»A ja«, upadne u to predstojnik, »zar ja nemam paradu? Ovaj čovjek umije ljude zastrašiti i na budnost trubiti. Pozvat ću ga na odgovornost.«

»Auguste, saberi se, molim te... Kad si uzbuđen, ne znaš više što govoriš... postaješ grub! Ne zaboravi da si ti predstojnik, a ja tvoja žena.«

»Zna se«, siktao je on kroz zube. »Kamo sreće da je taj kapucin ostao tamo gdje je i bio. Imali bismo svoj mir. Crkva! Crkva! Kao da se bez crkve ne bi moglo živjeti...«

»Auguste, molim te... Ti si ipak išao kod Školske braće u školu, a naša nećakinja, pomisli...«

»Svakako. Ali ako Letort i Robespierre raspire neraspoloženje protiv mene, tad ću kod slijedećih izbora letjeti sigurno kao bomba. Tu neće koristiti nikakve nećakinje i nikakva Školska braća.«

Češao se po kosi. Bio je to znak njegove bespomoćnosti. Onda je otišao na prozor. S rukama u džepovima od hlača promatrao je nebo. To je činio uvijek kad je bio neodlučan.

»Auguste, ja bih ovako učinila.-«

Predstojnik se okrene, pogleda svoju ženu i napeto posluša da ništa ne bi prečuo.

»Ja bih otišla do gospodina župnika. On je dobar čovjek. On ne bi nikome ni dlaku skinuo s glave. Kapucina ne poznaš. Nemaš, dakle, s njime nikakva posla. Brzo ćeš znati što kaže gospodin župnik.«

»A ako ništa ne kaže?«

»Ako ništa ne kaže....?«

»Da, da, ako ništa ne kaže... Ne želim čekati kao budala!«

»Pa ti nisi nikakva budala, Auguste, pomisli.... Ti bi jednostavno pitao: Kakva je to zvonjava bila, gospodine župniče? Reći ćeš mu, ljudima se neće tako rano iz perja. Narušava se tišina u selu... i tako dalje. Obnovi crkve nećeš, razumljivo, činiti nikakve poteškoće. Pretpostavljajući, naravno, da gospodin župnik i vjernici snose troškove. Općina ni u jednom slučaju ne može preuzeti ove izdatke, a niti pripomoći... Tako, otprilike, ja mislim... Budi prije svega prijazan. Misli na svoje dostojanstvo. Kod odlaska utisni mu deset franaka u ruku: Od moje žene! I ona spada među vaše ovčice! Tako ćeš si sačuvati naklonost gospodina župnika i tvojih birača. Tvojim postupkom razoružat ćeš bilježnika i gostioničara.«

Šuteći koracao je predstojnik neko vrijeme gore — dolje. Onda zastane i reče odlučno:

»Idem.«

»Bez doručka? To nije dobro. Čekaj! Dok ti obuvaš cipele, brzo ću ti skuhati kavu. Na špiritnom kuhalu traje to samo jednu minutu.«

»Gospodine župniče«, reče Karolina, »gospodin predstojnik želi s vama govoriti.«

»Gospodin predstojnik?«

Župnik pogleda zaprepaštenim izrazom brata Franju. Ali brat Franjo ne reče ništa, jer on je mislio na crkvu koju je želio spasiti od propasti.

»Dobro«, reče župnik. »Doći ću. Odvedi ga u blagovaonicu!«

Malo nesigurnim korakom napusti dnevnu sobu. Brat Franjo nije to ni opazio.

»Dobro jutro, gospodine predstojniče! Molim, izvolite sjesti ... Ipak ... ipak .. Tako se bolje razgovara.«

Ponudi mu stolicu i upita:

»Čemu zahvaljujem čast vašeg posjeta? Očigledno je nešto vrlo važno da ste se u tako rane jutarnje sate potrudili.«

»Vaš kapucin smeta ljude još ranije«, mrmljao je predstojnik.

»Istina. Imate pravo. Mene samog postiđuje.«

»Tada je već dobro, gospodine župniče. Onda sam zadovoljan. Melanija je imala doista pravo, rekla je: Gospodin župnik je dobar čovjek, koji još nikome nije ni dlake skinuo s glave.«

»Gospodine predstojniče«, upadne mu sasvim ozbiljno u riječ župnik, »niste me pravo razumjeli. Brat Franjo je moje župljane i mene samoga nemilosrdno prodrmao. Ako sam postiđen, to je zbog pouke koju nam je svima dao.«

»Molim, to više ne razumijem«, uzvrati predstojnik.

»Gospodine predstojniče, ja ću se jasnije izraziti. Možete mi vjerovati, kroz jedan sat mnogo sam razmišljao. Priznajem vam otvoreno: ja sam svoju dužnost zanemario!«

»Vi? Što to govorite?«

Župnik pokretom ruke dade razumjeti da želi dalje govoriti:

»Ostajem kod toga da nisam svoju dužnost izvršio. Moja crkva se ruši ... Ja sam kriv. Da sam htio, bio bih ljude probudio i našao bih dobre volje i pomoći. Nisam ništa učinio. Duše su, kao i crkva, propadale. Eto, sada znate. Brat Franjo je došao sinoć. Jutros je zvonio na uzbunu. Uvjeren sam, čujete li, uvjeren sam, crkva će biti spašena.«

»Pa i ako je tako, gospodine župniče, ali u taj sat se ne budi ljude.«

»Ako se nešto dobro može učiniti, nije ni jedan sat preuranjen. Ja sam već tako puno propustio. Vi to sigurno ne zamjerate vašem starom župniku ako se konačno malo požuri. Nije li spas vaše duše vrijedan malo zlovolje?«

»O, gospodine župniče, imali smo svoj mir ... Ovaj kapucin zahvaća sve ognjem i mačem.«

»Ali, gospodine predstojniče, nećete li se i vi sami veseliti, kad naša crkva bude opet lijepa i čista stajala u svome novom ruhu? Chevêcheu služi na čast da spasi ono što je nekada bio njegov ponos i njegova kruna. Pustite da brat Franjo radi ... On ima vjeru koja brda premješta.«

»Ali, to je sigurno da općinsko vijeće neće dati nijedne pare!«

»Jesmo li mi to molili, gospodine predstojniče? Mi ćemo skupljati i svojim rukama raditi ... Imali smo jednom općinski kamenolom. Vi ćete sigurno biti tako prijazni i dopustiti nam da tamo odlomimo nekoliko kamenova ... «

»Protiv toga nemam ništa. Crkva je, uostalom, javna zgrada. Ali subvencije nema ... Nemoguće ... «

Vrlo mrzovoljna izraza lica vrtio je svoj šešir među prstima. Smiješeći se, pokušao je župnik da mu pomogne preko toga prijeći:

»Molim, gospodine predstojniče, vi sigurno želite upoznati vašega novog mještanina, brata Franju ... Da .. da ... «

Otvori vrata i poviče:

»Brate Franjo, brate Franjo!«

Kad je brat Franjo ušao, reče župnik:

»Dragi moj brate, ovo je poštovani gospodin općinski predstojnik Chevêchea. On se smatra sretnim da vas upozna! Sad je već vrlo veseo kada pomisli na obnovljenu crkvu. Samo se boji da se općinsko vijeće neće moći odlučiti za subvenciju ... «

»Molim«, prekine predstojnik s dosadom u najvišem stupnju, »ne znam ja još ništa... Razumijete li? Morao bi jedan od općinskih vijećnika podnijeti prijedlog. Ja sam ne sudjelujem u tome. Samo donosim konačnu odluku... «

Župnik se smješkao:

»Vi imate kod kuće uzornu suprugu, dobru župljanku. Smijem li joj poslati pozdrav?«

»Melanija mi je, zapravo, dala nešto za vas. To je malenkost, samo jedna malenkost. Što ćete, nismo bogati... No divljaci ipak nismo. Dakle, do viđenja gospodine župniče, do viđenja!«

Smijuljeći obrati se bratu Franji:

»Jedino, brate, drugi puta — ne da vam zapovijedam! — nemojte tako uraniti. U našoj dobi može ovakva zvonjava prouzročiti kap. Imajte to na umu.«

S vremenom postali su gospodin predstojnik i brat Franjo najbolji prijatelji.

7

Kako je brat Franjo s djecom bio dijete, kako je osnovao grupu izviđača i kako je Karolinu istjerao gotovo iz kože

»Gospodine župniče, tako to dalje ne ide. Tako jednostavno više ne ide!«

Župnik Jolivet zaklopi brižljivo svoj brevijar, označivši prstom stranicu, digne glavu i reče umirujućim tonom:

»Što se dogodilo, Karolino?«

»Sve su ovi nevaljanci izgazili. U cijelom vrtu neće ostati nijedna rotkva. Zar se smiju ovi divljaci igrati u vrtu? Ja vam kažem, brat Franjo ima vraga u sebi. Zašto osnivati izviđačku grupu — da se k nama strče u vrt svi nevaljanci? Drski su kao vrapci. Penju se na stabla, lome grane i grančice. A meni kažu dugi nos. Kažem vam otvoreno: tako dalje ne ide, to nije nikakav život... «

Župnik se smješkao:

»Ah, Karolino, vi se još niste snašli u ovom Božjem vrtu. Koji puta malo galame. Ali mene upravo ta galama veseli. Ja bih sasvim polako ostario i mirno umro. Tada bih stajao pred mojim božanskim Sucem i morao bih reći: Evo, Gospodine, tvoj nedostojni sluga, župnik iz Chevêchea. On je u svome životu što je bilo moguće manje zla učinio! Ali vječni Sudac bi upitao: A što je dobra učinio? Karolino, ja katkada upravo dršćem kad pomislim da bih stajao praznih ruku pred svojim Sucem. Moja je crkva bila blizu propasti. Vjernici su me, doduše, učtivo pozdravljali, osim dvojice-trojice,

ali k misi više nisu dolazili. Sva su djeca dolazila na prvu pričest, a onda su se opet pričestili prije smrti, ako je bilo vremena. Brat Franjo sve je izmijenio. On nikako nema vraga u sebi. On je sav prožet dragim Bogom. Obnovio je moju crkvu. Ne mogu se nagledati novih prozora. Na crkvenom krovu nema više mahovine ni razbijenog crijepa. Zidovi su svježe obijeljeni. Preuzvišeni gospodin mi je na tom čestitao. Moja subraća pričaju čak o unapređenju. Bože moj! Bilo bi to za mene veselje pred smrt. Ipak, najljepše je što sam pridobio djecu. Karolino, trideset i troje djece obavilo je svoju uskrsnu dužnost. K tome dolaze Mathurin, Lenoir i gospođa Suché. Oni su našli put k Bogu, jer njihovi dječaci sudjeluju kod izviđača ... To sve daleko nadilazi moja očekivanja. Znam, istina, oni se često ponašaju kao divljaci. Nalože usred vrta vatru. Prošle nedjelje su mi polomili polovinu stabalaca ananasa, ali to nije tako strašno. Njihova galama razveseljuje moje staro srce.«

»Ali, gospodine župniče, kako će se to svršiti s ovim užasnim prometom? Ipak to ne ide da jedan brat igra nogomet, penje se na drveće, noći provodi vani pod šatorom, kao da vježba za rat. Recite, kako se to slaže?«

Župnik nije imao vremena da odgovori. Kao da je projurio neki vihor kroz dvorište i preko stepenica. Mlade noge trčale su preko starih kamenih ploča. Odjeknuo je samo jedan povik:

»Paul! Venner!«

Jedan zvižduk! Cijela hajka zanijemila je i stala u stroju. Župnik je otvorio prozor. Brat Franjo je još držao zviždaljku u ustima. Čekao je dok su se dječaci točno postrojili. Tada pogleda prema župniku i nasmiješi mu se. Zapovjedi:

»Oproštajna pjesma! Razlaz!«

U divljoj galami poletješe plave vrpce i ispremiješane zastavice svih boja. Brat Franjo poviče:

»Gospodine župniče, nećete li s nama zaplesati ples džungle?«

»To se razumije! To sam i čekao!«

Požurio se, unatoč svojih starih godina, niz stepenice. Karolina nije mogla ništa drugo, nego slegnuti ramenima i nesigurno zagunđati: »Bože moj, što sam dočekala ... «

Jedan mladi glas već je zapjevao:

»Zar da se rastanemo bez Do viđenja?«

»Ipak to ne ide da jedan brat igra nogomet, penje se na drveće ...«

Ples je krenuo. Ruke su prekrižili preko ramena i tako su bili međusobno povezani. Župnik je stajao između brata Franje i Paula Carriera. Blistao je od sreće i pjevao s dječacima kao za okladu. Na kraju pje-

sme stupio je u krug. Svi izviđači padoše na koljena. Stari župnik dade kao obično svoj blagoslov:

»Blagoslovio vas svemogući Bog: Otac, Sin i Duh Sveti!«

»Amen!« zaori iz trideset mladih grla.

Odmah zatim:

»Karolino! Karolino!«

Ona se pojavi na vratima. U nedoumici upita:

»Što je?«

»Jedna zagonetka: tko je dobar, a izgleda zao?«

»Karolina!« poviču svi izviđači.

»Tko ima brkove kao muškarac, srce kao dijete? Tko je dobar kao anđeo?«

»Karolina!«

Mučenica Karolina pobjegne suznih očiju u kuhinju. Župnik se smijao i pitao dječake kako je kod kuće:

»Gustave, kako je tvojoj majci? Ima li još uvijek katar? Dođi sa mnom u kuhinju, dat ću ti za nju lijek.«

»Ti, Toni Doré« — bio je to Benjamin, najmlađi u grupi — »što radi djed? Da li se oporavio od pada? Reci mu da ću ga sutra nakon mise posjetiti. Ima li još što duhana? Nema više? Dobro, mislit ću na to ... «

Brat Franjo je međutim sakupio vođe grupa:

»Subota navečer sastanak u župnom dvoru. Pripreme za nedjeljni izlet. Mi ćemo logorovati u podne u šumi Longsoir. Vespere ćemo pjevati nakon povratka, u pet sati.«

Pozdravio ih je, dodirnuvši s dva prsta sljepočicu. Vođe grupa uzvrate pozdrav, uz udaranje peta. Onda mu pruže, na način izviđača, lijevu ruku:

»Laku noć, brate Franjo.«

Za njima svi zajedno:

»Laku noć, brate Franjo! Laku noć! Do viđenja u subotu!«

Otišli su. S ulice čula se zapovijed i odmah na to tri puta:

»Naša draga Gospa — naše veselje! ... Naša draga Gospa — naše veselje! ... Naša draga Gospa — naše veselje!«

Držeći se ispod ruke s bratom Franjom, upita župnik:

»Jeste li se lijepo prošetali?«

»Bilo je divno, gospodine župniče! Zaista divno! Ovi dječaci puni su Božje ljubavi. Pomislite: u Entraigneu udovica Duverger sa svojom kćerkom skupljale su sijeno. To su siromašni ljudi. Dječaci su mi odmah rekli: Tu moramo pomoći. To je dobro djelo, brate Franjo! Mi ćemo siromašnoj ženi odnijeti sijeno na sjenik ... Išlo je poput vjetra. Kažem vam, za četvrt sata bilo je sve čisto, sijeno slavodobitno odvezeno kući i već na sjeniku. Siromašna starica plakala je od veselja i rekla je: Dragi dječaci, dragi dječaci! Ne čudim se: pa to su izviđači gospodina župnika Joliveta.«

»Izviđači župnika Joliveta? Ta šutite, brate Franjo. Župnik Jolivet ima samo jednu zaslugu. On je pustio bratu Franji slobodne ruke, uprkos nekim starim bogomoljkama i kuharicama.«

»Dobra Karolina!« branio je brat Franjo.

Kad su se zajedno uspinjali stepenicama, pojavi se ona:

»Večera je pripremljena, gospodine župniče!«

On odmah upita:

»Jesi li još uvijek srdita, Karolino? Nakon toga radosnog dana? Bučni dječaci razveselili su moje staro srce.«

»Srdita?« ljutila se ona. »Pa ja nisam srdita. Dječaci nisu tako zločesti kako izgledaju. To je sigurno, ovaj brat ovdje je svetac. Ali mislite li da je lako služiti jednog sveca? Mislite li ... «

Brat Franjo promatrao je poniznim smiješkom gospodina župnika.

»Svetac? Što to ona kaže, gospodine župniče? Dobra Karolina ima staračka priviđenja!«

Župnik nije ništa odgovorio, kao da nije ništa čuo.

8

Kako je brat Franjo bio zamijenjen s jednom opasnom skitnicom i kako ga je žandarski narednik uhapsio

Brate Franjo, kuda ćeš? Oko brda žuri se pred njim traka ceste, zatim stane i pogleda da li on dolazi, a tada juri dalje do slijedećeg zavoja. Brat Franjo sluša pjev ptica, promatra nasmiješeno cvijeće i opijen je Božjom dobrotom i veličinom. Ali koje li naivnosti i nerazboritosti! Ne znaš li da ima na svijetu zakona, dekreta i odredaba? Ne znaš li da treba imati isprave hoćeš li se slobodno kretati pod francuskim suncem? Ne znaš li da si ti inozemac, na žalost tvoje majke Pike »Provansalke«. Ne znaš li da bi ti bila potrebna putnica s potpisom nekoga od kvesture u Asizu? Kako da ne nazovemo ovaj nemar neshvatljivim, možda čak nerazboritom svetačkom lakomislenošću?

Kao slavujevo gnijezdo u proljeće bilo je svečevo srce puno veselja i snova. Zato nije vidio kako dolaze dva žandara sa svojim modrim kapama. A da ih je i vidio, ne bi se bio uplašio. Samo se skitnice i putujuće družine plaše bezazlenih žandara. A i zašto bi se morao bojati? Siromah, ne zna ništa o međunarodnim sporazumima. Uostalom, njegov je slučaj bio izniman. Ali kako bi obojici čuvara reda objasnio da dolazi iz raja? »Raj«, oni bi kazali, »ne poznamo. Ne znamo nikakva poslanika raja, koji je svoja akreditivna pisma predočio gospodinu Lebrunu, predsjedniku Francuske Republike.«

Cesta se spušta. Brat Franjo brblja sa ševama. Oba žandara idu mu u susret. Raskopčanih kaputa, s kapama na zatiljku, gurali su, mokri od znoja, svoje dvokolice.

Malo se zaustave i govore nešto prigušenim glasom. Tada namjeste ispravno svoje kape, zakopčaju kapute i ovratnike. O čemu se dogovaraju? Siromašni brate Franjo, kad bi ti slutio!

»Divio sam se vašim plavim odorama kako oživljuju krajolik . . .«

»He, naredniče, nije li to naš čovjek?«

»Vrlo vjerojatno.«

»Izgleda bezazleno kao nedužno dijete. Znak da je sigurno krivac.«

»Upravo lopovi izgledaju najnedužnije!«

»Rečeno je: lopov putuje pod svim zastavama svijeta. Čas se izdaje za kolonijalnog oficira, čas za župnika, a ovaj put za .... kapucina. Naredniče, momak pretjeruje!«

»Dakle, naprijed! U nuždi, bude li bježao, niski hitac. Hitac u noge svakoga zaustavi.«

Tako su se potpuno mirno dogovarala dva žandara. Brat Franjo ih ne čuje. Sad ih je spazio. Nasmiješi im se — jer tako on uvijek pozdravlja. On zna da su žandari dobri ljudi. Njihova odora oživljuje krajolik ... Plave točke na tamno zelenoj pozadini ...Pa tko ne bi pjevao hvalospjev žandarima?

»Ruke uvis!« zaori povik.

Žandari puste svoje kotače u travu, naciljaju svoje automatske pištolje u brata Franju. Od čitave stvari on nije ništa razumio ...

»Moja gospodo«, promuca.

»Ruke uvis! Dignite ruke uvis!«

Brat Franjo posluša, ali u sebi pomisli što bi to moglo značiti. Nešto sasvim nečuveno. Narednik ga je pretraživao, dok ga je drugi s revolverom držao u šahu. Siromašni brat Franjo! U srcu se radovao zbog te kušnje. No bilo mu je neugodno zbog habita koji je imao na sebi.

»Ništa«, mrmljao je narednik, »ništa.«

»Što to tražite?« zapita brat Franjo s najnedužnijim izrazom.

Narednik ga je promatrao i bez duga promišljanja naredio:

»Naprijed! Priznajte, vi ste Durafort!«

»Zovem se brat Franjo«, odgovori on silno začuđen.

»Vaše isprave!«

»Moje isprave? Koje isprave?«

Narednik se nasmije. Durafort je prefriganac, to je poznato.

»Vi, dakle, nemate isprava? Gdje stanujete?«

»U Chevêcheu, kod gospodina župnika.«

»Kod gospodina župnika Joliveta?«

»Da, da, dobrog župnika Joliveta!«

»Onda ste vi ... «

»Brat Franjo, kako sam već rekao.«

»Pater izviđača?«

»Da«

»Pater koji je rano u jutro zvonio na uzbunu?«

»Moja gospodo, vi budite ružne uspomene. Gospodin župnik bio je zbog toga skoro obolio. A dobra Karolina nije mu još ni do danas oprostila.«

»To ... to je svakako nešto sasvim drugo ... To je lijepa priča. Ali što radite sedam kilometara i osam stotina metara udaljeni od Chevêchea?«

»Sedam kilometara i osam stotina metara? Odakle to znate?«

»Tu je miljokaz.«

»Hodao sam, mislio sam na dragoga Boga, na gospodina župnika i na djecu« — i vragoljasto promatrajući žandare, »divio sam se vašim plavim odorama kako oživljuju krajolik ... «

Narednik se nakloni. Obojica spreme svoje oružje u futrole. Zabrinuto je promatrao narednik svoga kolegu i od neugodnosti kašljucao:

»Brate Franjo, to se zove smola. Mi tražimo nekoga navodnog Duraforta. Već četrnaest dana ugrožava okolinu, i tako smo na vas navalili. Oprostite, molim vas, što smo vas tako prosto, kako da kažem, bez svake učtivosti htjeli uhvatiti. Dužnost je dužnost ...Vi ste, dakle, brat Franjo. Samo se o vama govori. Među vašim izviđačima je i sin moje sestre, mali Tupinier.«

»Josip?«

»Da. Josip Tupinier... Kad bi taj čuo, da sam vas htio uhvatit, onda jao... Uostalom, vi se vraćate u Chevêche? Otpratiti ćemo vas. Tom prilikom mogu sam posjetiti gospodina župnika i zamoliti ga za oproštenje. Mojoj ću sestri odmah cijelu stvar ispričati. Bolje je da to sazna od mene samoga.«

Brat Franjo krene u pratnji dvojice žandara kući. Njegovo srce je kliktalo, jer je pod policijskim kaputima obojice pratilaca otkrio dva dobra srca. Hvalio je za to dragog Boga, dok je međutim narednik pričao:

»Pomislite, dragi brate, ovaj Durafort je prošlog petka... «

9

Kako je brat Franjo liječio siromašnu bolesnicu koju su njezina djeca napustila

Krasno ljeto bilo je u punom jeku. Franjo se vrlo veselio. Priroda je blistala, sva pozlaćena žarom, sva predana radu oko žetve, onom radu koji puni čovjekove žitnice. Svetac hoda po žarkom suncu. Blistavo svjetlo, kao u nebu, obasjava njega i njegovu skromnu redovničku halju.

Ulice Chevêchea samotne su i puste. Muževi i žene, čak i djeca, vani su na poljima. Podvečer vratit će se s njiva s kolima natovarenim snopovima. S praskanjem bičeva, a na žalost i psovkama. Brat Franjo dobro zna da srca ovih seljaka nisu loša, ako katkada i psuju. Ali zbog toga ipak je žalostan kad mora slušati kako se ime Božje zloupotrebljava. Njegovi izviđači obećali su mu sve što je u njihovoj moći da svoje roditelje izliječe od ove loše navike.

Brat Franjo žuri. Kad je izašao na polje i selo ostalo iza njega, učinilo mu se da je opet našao svoju dragu Umbriju. Na horizontu se plave drvećem okrunjena brda. Dvorac, crkva, napušten mlin, izdižu se iznad drveća. U dolini drijemaju potoci. Na svim obroncima rade žeteoci. Sasvim blizu, na posjedu braće Cagnon, lupa kosilica u jednolikom taktu kao budilica.

Jedan od braće Cagnon, Louis, najstariji izviđač, rekao mu je sinoć da je majka Dupas bolesna. Stanuje u jednoj uličici s ovu stranu sela. Brat Franjo želi je posjetiti. I ona je udo Kristova Tijela koje trpi. Bijednim bolesnicima potrebna je ljubav najviše. Kapci na pro-

zorima male kućice na pol su zatvoreni. Na pragu prede mačka. Ne dižući glave, pogleda na brata Franju. Bez sumnje, prepoznala je Božjeg čovjeka, jer sasvim prijateljski miče svojim dugim repom po toplom podu. Tako čini uvijek kad je zadovoljna. Stvarno, svagdje kamo dođe brat Franjo, kao da su procvala dva nova cvijeta: sreća i duševni mir.

Kuc . . . kuc . . .

»Naprijed!« odazvala se majka Dupas svojim bezvučnim i tankim glasom. Brat Franjo odgurne vrata. Nađe se u kuhinji, gotovo sasvim napuštenoj kuhinji. Štednjak je zarđao. Tave nisu sigurno već dugo bile upotrebljavane.

»Ovamo unutra molim!« opet pozove tanki glasić.

Brat Franjo se trgne. Sluti veliku bijedu kojoj bi trebalo pomoći, a možda i veliku bol koju bi mogao ublažiti. Pođe u pokrajnu sobu. To je soba s jednim krevetom i ormarom. Majka Dupas leži u krevetu. Njezine oči izgledaju velike na izobličenom licu. Slika na prljavom jastuku koja izaziva samilost.

»Jeste li vi to, dobri brate?«

»Da, ja sam, draga sestro.«

»Draga sestro, da . . . da . . . Već je dugo tome kad su me tako nazivali . . . Živio je još moj brat Jakob, koji je bio dvije godine stariji od mene. Bilo je to lijepo doba . . . Sjednite! Na žalost, tu nema ni jedne stolice. Uzmite onu iz kuhinje.«

Brat Franjo donese stolicu iz kuhinje, sjedne i upita:

»Louis mi je rekao da ste bolesni. Što vam je?«

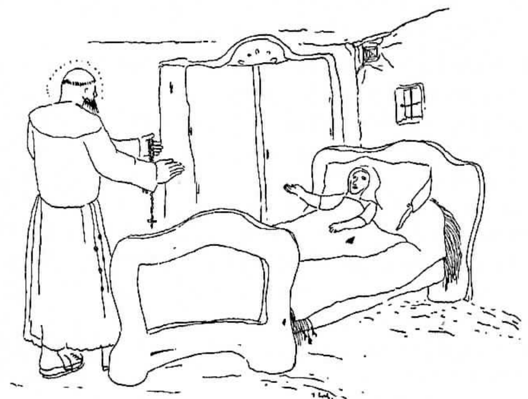
Dok je govorio, uhvatio je njezinu ruku.

»Želudac se buni. Morala sam previše pretrpjeti, to je uzrok. Trideset godina mučiti se da bih odgojila tri nevaljanca. A sad su odmaglili i mene ostavili. Otac i ja često se nismo do sita najeli. Djeci nije nikad ništa uzmanjkalo. Što da se radi? Nisu bili loši. Život je, eto, takav. Starci su im teret, a kad umru, ostaju djeca na to

hladna. Veliki Louis priča mi često o vama, dragi brate. On vas jako voli. Da su moja djeca imala više vjere, možda me ne bi tako napustili . . . Ali što se može sada promijeniti? Ne mogu više hodati. Liječnik je jedanput bio ovdje. Trebala bih imati laku hranu, mliječnu, jaja, mozak — tako mi je rekao — i neko sredstvo za jačanje. Da, da, onda je jeftinije jednostavno umrijeti.«

Jedan trenutak zašuti. Tada ga opet pogleda.

»Ali to nije ništa. Žalost je ono što mene ubija. Kad bi me sinovi bar htjeli pohoditi . . . Osjećam, bilo bi mi

»Uzmite je, draga sestro, i počnite: Oče naš . . .«

odmah bolje. Dala sam im pisati — nisu mi odgovorili . . . Ah što! Doći će da me pokopaju i onda podijele moje tralje . . .«

»Dobro, dobro!« reče brat Franjo, dižući se. »Sad znam što vam treba. I želudac i srce, oboje su bolesnici koje moramo liječiti. Prvo ću se pozabaviti s kuhinjom. Krepka juhica dobro će vam činiti. Onda ću pripraviti jedno jaje. A poslije jela bit će malo i meda. Što kažete na to?«

»Ali, dobri moj brate, kako mislite ove dobre stvari dočarati: govedsku juhu, jaja i med? Ja nemam novaca za to!«

»Ni ja, draga sestro, ali upravo zato smo mi bogati, tako bogati po Božjoj ljubavi! Pazite! Morate mi pomoći. Dok ja vani cijepam drva i ložim vatru, morate moliti krunicu, dragog Boga moliti da se vrši njegova sveta volja!«

»Krunicu? Dugo je već nemam. Ne znam gdje je. Pomislite, od prve svete pričesti.«

Brat Franjo skine s pojasa svoju veliku krunicu i položi je na krevet:

»Uzmite je, draga sestro, i počnite: Oče naš koji jesi na nebesima, sveti se ime tvoje . . .«

Brat Franjo je nacijepao drva i u starom štednjaku naložio vatru. Kod toga ga je pratilo mrmljanje majke Dupas, koja je molila svoje Zdravomarije. Otišao je u vrt i iščupao češnjaka i nekoliko krumpira, pohitao do mesara i donio komadić govedine. Lonac je zapjevao na starom štednjaku. Sirota majka Dupas bila je silno začuđena nad svim tim stvarima. Od umora, od ganuća nad dragim bratom kako se za nju pobrinuo, bila je zaspala. U rukama je još uvijek držala krunicu s grubim zrncima. Kad se podvečer probudila, pružio joj brat Franjo šalicu tople mesne juhe. Sasvim je oživjela i htjela se na krevetu podići. Zato joj je pružio njezin haljetak i rubac da se ne prehladi, donio joj jaje, med i dva mala kolačića.

»Zar ste vi dragi Bog?« upita starica u čudu nad svim tim.

»Mali nevrijedni brat, ništa više, mali nevrijedni brat . . .«

Opet je zaspala. Njezini obrazi zacrvenili su se, a duša se razblažila. Brat Franjo počisti kuću, pospremi sobu i uredi siromašnu imovinu. Tada je zapalio svjetiljku, postavio je na noćni ormarić, k tomu malo kolačića i čašu slatkog vina. Onda je otišao.

Bilo je zanoćalo. Veliki Louis vratio se s polja kući. Dogovarali su se jedan čas. Ali ja ne znam o čemu su

raspravljali, jer su govorili prigušena glasa. Najednom se brat Franjo trgne i krene preko polja. Kamo li će? Ide brzo. Zvijezde počinju svijetliti. Razgovara s njima. One poznaju njegov glas. Za njih nema tajna. Naučene su na sve što se događa na našoj siromašnoj zemlji.

»Kad siromah pomogne još većem siromahu«, šapće on, »moj Otac je među njima . . . Kako će biti sretna kad se probudi. Ona će brzo biti sasvim zdrava kad joj tuga ne bude pritiskala srce.«

Satima je hodao brat Franjo sam. O ponoći došao je u grad. Pozvonio je kod Dupasa, najmlađeg sina bolesne majke. Mladić je bio silno iznenađen kad je u noćnom posjetiocu prepoznao jednog franjevca. Ali brat Franjo zna dirnuti srca. On uzbuđuje i pobjeđuje. Što su govorili, znaju dragi Bog, njegov sluga Franjo i nezahvalni sin majke Dupas. Svejedno. Iza jednog sata, dva čovjeka krenuše na put. U svanuće stigli su u Chevêche. Sirota majka još je uvijek spavala: samo čaša s vinom bila je prazna. Andrija je sio na stolicu i promatrao svoju majku. Brat Franjo bio je kleknuo u jednom kutu sobe i zahvaljivao dragom Bogu što ga je uslišao. Najednom je začuo uzdisaje i jecaje. Pogleda. Andrija je sjedio na stolici i plakao. Vidio je što su učinili bijeda i zapuštenost od njegove majke. Franjo je znao: kajanje je obuzelo nezahvalnog sina. Podigne se i bez riječi ga zagrli s puno ljubavi.

Jedna sunčana zraka ušulja se u sobu. Majka Dupas se probudi. Opazi brata Franju. Nasmiješi se što ga vidi u sobi, premda si to nije mogla protumačiti. Tad opazi svoga sina. Razrogačila je oči. Je li san? To je on. Ona se uspravi i pruži mu svoje ruke:

»Andrija, moj mali Andrija!«

Brat Franjo se približi. Blago je govorio:

»Već je bolje, zar ne, draga sestro. Ostavit ću vas na čas same. Idem zvoniti za svetu misu. Vrijeme je. Iza mise donijet ću vam topla mlijeka i« — trepćući očima kao da se hoće našaliti — »ako budete dobri, dovest ću vam večeras još i druga dva dječaka. Noćas nisam imao više vremena. Do viđenja! Do viđenja!«

A majka Dupas, sva vesela i sva u suzama, stalno je ponavljala:

»Andrija! Ovaj brat mora da je dragi Bog. Sasvim sigurno, on je sam dragi Bog!«

Brat Franjo još je jednom išao u grad. Žeteoci na polju pitali su se kamo mu se tako žuri. Doveo je majci i druga dva sina. Najprije su se ispričavali i govorili da im posao ne pušta da se udalje. Njihove žene podupirale su ih u njihovim izgovorima. Jedna od njih reče:

»Samo bi nam još to trebalo! Zar da sami sebe dovedemo na prosjački štap zbog staraca? Da je štedjela, ne bi tako daleko došla. Zar da samo zato radimo da nju izdržavamo?«

Brat Franjo pustio ju je da se izgovori. Tada on počne skromno:

»Dijete moje, i ti ćeš jednom biti stara. Molim dragog Boga da te tvoja djeca, koju ti ljubiš i koja tebe ljube, jednom ne ostave samu u tvojoj žalosti i brizi... Majka Dupas mnoge je noći probdjela za svoje dječake. Plakala je kad su bili bolesni. Ona je za njih trpjela, kao i ti za svoju djecu... Daj svojoj djeci primjer da to nikada ne zaborave: majku se mora uvijek ljubiti i za nju brinuti. Moramo je ljubiti za svu onu ljubav koju nam je ona iskazala. Čini joj ono što sama jednom očekuješ od svoje djece...«

Konačno su ipak rekli »da« i otišli su u Chevêche. Ostali su tjedan dana u selu i brinuli se o svojoj majci. Uz Božju milost i molitvu njegova sluge Franje postali su dragi i dobri kao tada kad su bili djeca. Tada su dva starija opet otputovala, ali su obećali da će svaki tjedan dolaziti. Andrija je ostao kod majke. Radio je čas tu, čas tamo, posla mu nije nikada ponestalo. Majka Dupas vodi opet svoje malo kućanstvo i opet priča sa susjedima.

Kad je upitala brata Franju, čime bi mu se mogla zahvaliti, odgovorio je:

»Pomirite se s dragim Bogom, koji vas je ozdravio i opet vam poklonio vašu djecu.«

Oklijevala je nekoliko dana. To joj se nije dalo zbog njezinih dječaka, jer oni nisu bili praktični vjernici i nisu trpjeli »popove«. Konačno se ipak usudi. Poduprta o svoj štap, otišla je župniku Jolivetu na ispovijed. To se nije već kroz trideset sedam godina dogodilo. Kad se vratila kući, zatekla je brata Franju u razgovoru s Andrijom:

»O moj dobri brate, kako sam sretna, kako sam sretna! Zar čovjek može biti toliko lud? A tako je malo potrebno... Sreća leži tako blizu!«

Andrija je ravnodušno fićukao u jednom kutu, kao da od svega toga ništa nije čuo.

10

Kako je brat Franjo vidio dragoga Boga u srcu jedne učiteljice koja nije vjerovala u njega i o neobičnom mišljenju koje je imao o osnovnoj školi

»Brate Franjo!« upitala je Karolina otvarajući vrata njegove sobe. »Može li se s vama govoriti?...Ovdje je gospođica Ivana, učiteljica.«

Franjo se digne.

»Da li se sa mnom, bedastim, nespretnim bratom može govoriti?«

»Može se, može!« srdila se Karolina. »Gospođica Ivano, samo uđite. Brat je tu. Imate doista sreću, jer on je cijelo vrijeme na ulici. Svuda gdje može spriječiti nesreću ili učiniti nešto dobra... Šteta što uvijek ima oko sebe čopor nevaljanaca koji nemaju nikakva poštivanja prema meni.«

»Hvala, Karolino. Dobro veče, brate Franjo!«

Četiri godine je gospođica Ivana učiteljica u Chevêcheu. Kažem otvoreno: gospođica Ivana je svojim čarobnim bićem odmah osvojila cijelo selo. Ona je kao procvala proljetna ruža, stalno radosna i vesela. Brat Franjo je pogleda i kad mu ona uzvrati pogled tako otvoreno, opazi on kako su joj oči čiste, bez ikakve loše misli. Zahvali dragom Bogu, što je ova duša ostala čisti kristal.

»Brate Franjo«, započne ona.

Kakav divan glas, cvrkutava ševa...

»Dobri brate, dolazim k vama, jer vi tako volite našu djecu. Ali, jer i djeca vas vole, molim za jednu veliku uslugu za jednoga od njih, za Mathurin Toulevanta.«

»Mathurin Toulevant? Toga ja ne poznam.«

»Ne možete ga ni poznati. On je bio zbog svog oca, Cesara Durochera, tajno kršten. Otac je radio kad Richiera. Njegova majka Dionysia Toulerant čas je ovdje, čas ondje u nadnici. Uvijek nosi crni šešir a o pojasu škare. Dječak je dobroćudan. On vas voli, a da vas i ne pozna. Čuje od drugih: Brat Franjo ovo, brat Franjo ono. Zato bi htio postati izviđač, dobri brate. Možete li ga primiti u grupu?«

Dobri brat Franjo počeše se po kosi. Ovakav slučaj nije bio predvidio. Što će reći župnik?

»Mathurin mora prije doći na prvu svetu pričest. Koliko je star?«

»Uskoro će imati dvanaest godina. Da li će njegov otac biti s tim sporazuman? Kao neprijatelj Crkve sigurno neće pristati.«

»Vi ćete ga, gospođice, nagovarati. Vašoj dobroti neće moći odoljeti. Vama je poznata izreka: Krotki će posjedovati zemlju.«

Gospođica Ivana osjetila je kako je problijedila. Pogledala je čvrsto bratu Franji u lice da bi mogao vidjeti do dna njezine duše:

»Oprostite mi, brate Franjo«, reče potpuno mirno, »što vas moram ražalostiti. Ja ne vjerujem i nisam još nikada išla na pričest.«

Brat Franjo uzbuđeno skoči. Od onoga jutra, kad je zvonio na uzbunu da spasi staru crkvu, nikada više nije bio tako uzbuđen. Uhvati obje njezine ruke i reče pun boli:

»Što kažete? Što kažete? Ne vjerujete? A ja sam u vašim očima vidio samoga dragog Boga. Pa to je sam Bog koji vam je dao ljubav prema djeci koji je usadio u mališane ljubav prema vama. Vi nosite Boga u sebi kad prolazite ulicama. Vaša dobrota postala je u ovom selu poslovična. Zašto ste, dakle, došli k meni kad ne vjerujete?«

»Jer samo vi možete spasiti dječaka. Ja nisam vaše vjere, ali poznam vaša djela i volim ih. Dječaci nisu više isti otkako vas poznaju. Vi ste ih odučili od divljačkih ispada. Izgubili su surovost srca kojom su me odbijali. Sad gledam u njihove duše. Tako su bistre kao tiho gorsko jezero u kome bih se htjela ogledati... Mathurin će propasti, jer otac i majka su nesložni. Mržnja će ih rastaviti, međutim ...«

»Dobro, uzet ću ga, gospođice, uzet ću ga. Dovedite ga. A što se tiče njegova oca, to ću ja sam urediti.«

Čvrsto pogleda gospođicu Ivanu i upita:

»Volite li svoje zvanje?«

»Više djecu. Da nisam postala učiteljica, sigurno bih bila dječja odgojiteljica. A da sam katolikinja, tada bih htjela biti njegovateljica da uvijek budem kod njih, da svoj život s njima dijelim. Ne da zapovijedam, nego da kao sestra svim upravljam i sve volim.«

»Gospođice, dragi Bog mora da vas voli.«

»Mislite?« upita ona smiješeći se.

Čvrsto sam uvjeren. Vi činite izvanredno djelo. Vi još nemate vjere, ali Bog već dolazi. Mislite na to! Kad jednom stane pred vaša vrata i pokuca, otvorite mu. Ali vi tako radite kao da već nosite Boga u sebi. Vi imate strahopočitanja pred malim dušama, koje Spasitelj posebno voli, kao da nosite krhke posude. Da, ove duše su dragocjenije od kristala i tako se lako lome! Kad u ove male duše unesete jednu dobru misao, jednu lijepu sliku, jednu divnu ideju, tada polažete u duše nešto Božjega. Vi ga ne spominjete. Školski nadzornik vam to zabranjuje. Ali sve lijepo, sve dobro, sve čisto dolazi od Boga. Tako pripravljate, a da to i ne slutite niti tu sreću osjećate, sjajno mnoštvo duša, koje barem djelomično vječni život vama zahvaljuju.«

Gospođica Ivana postala je sasvim ozbiljna. Je li do tada na to mislila? Ipak nije htjela prekidati brata Franju. On nastavi:

»Uvijek sam zadivljen onim prizorom iz Evanđelja gdje je Božanski Spasitelj okružen djecom, koja mu jašu na koljenima, grle ga, a on im to dopušta. Je li on branio pticama da pjevaju kad je prolazio? Kad je Isus

hodao galilejskim stazama, ptice su ga bolje poznavale nego ljudi. One nisu ništa sagriješile. Tako i djeca nose u sebi dah praiskonske čistoće koja im je dana na krštenju. Kad bih ja bio učitelj, odbacio bih odviše školsku nastavu i pokazao bih djetetu čudesna Božja djela. Htio bih da se dijete natječe s pticama u pjevanju, htio bih da govori njihovim jezikom. Učio bih ga da u svim stvorenjima gleda Božji smiješak. Njegovu ljubav prema stvorenjima pokazao bih mu u biljkama, koje rastu u njegovu čast a nama na korist. Jednom riječju, htio bih da dijete bude jedna neprekidna himna, jedna strofa koja bi se dizala k Njemu, da bi ga dijete ljubilo i i sjalo pred njim poput zvijezda.«

Gospođica Ivana se nasmiješila:

»A nastavni plan? Nauka za život, dragi brate?«

»Računati bi dijete bez sumnje naučilo i vidjelo bi u računskim pravilima igru čovječjeg uma, koju dobri Bog samo trpi. Kad bih mu tumačio povijest, našlo bi uzrok da vjeruje i da Bogu zahvaljuje. Što se tiče životne škole, vjerujte dosta bi brzo upoznalo bijedu i teškoće. Od naših izviđača zahtijevamo uvijek nove žrtve, ali oni ih s veseljem prinose i u njima uvijek nalaze opet svoju nagradu. I sa zloćom se susreću. Ja ih na to upozoravam i učim ih da i u tome vide nešto dobra. Pošto s Bogom žive, nemaju muke da prepoznaju đavla s njegovim nečistim i ružnim licem ... O, kad biste htjeli ... «

»Da li bih htjela?«

»Da, kad biste iskreno i, prije svega, ponizno svaku večer klečeći htjeli moliti: Dragi Bože, brat Franjo kaže da te ja ljubim a da to ne znam. Daj da te moja duša spozna, daj mi vjeru! — tad vam obećajem sreću koju vam ni jedan čovjek ne može dati.«

Gospođica Ivana se digne. Kroz prozor pogleda u vrt, gdje su se jabuke na granama lagano rumenile. Posluša jedan tren kokodakanje kokoši u dvorištu.

»Dragi brate«, reče polagano. »Došla sam da vas zamolim uslugu za djecu. Sada sam je i ja dobila ... Činit

ću svako veče kako ste mi rekli ... Zahvaljujem vam za Mathurina i za sebe samu.«

»Hvaljen budi Bog, udijelio vam svoje svjetlo. Vi to zaslužujete!«

Gospođica Ivana je otišla. U sobi na podu kleči brat Franjo i zahvaljuje dragom Bogu što joj je smio učiniti tu uslugu.

11

Kako je brat Franjo na Bijelu nedjelju sio za stol kod najsiromašnijih

Već dugo nije Chevêche doživio takav dan, s tolikim sudjelovanjem i takvom svečanošću. Župnik je ponovno oživio. Kad je pjevao »Ite missa est«, prignula se gospođa Dordon k svojoj susjedi i šapnula joj u uho:

»Dobri naš župnik upravo sija od sreće, jer je njegova crkva tako puna ... Zaista, mnogo se toga promijenilo otkako je brat Franjo ovdje.«

»To da, ali protivnici neće mirovati. Krčmar se zakleo, da će siromašnom bratu temeljito kazati svoje mišljenje. Sjetite se toga!«

Brat Franjo sjedi uz harmonij, svira za izlazak jednu zanosnu pjesmu. Prvopričesnici izlaze dva po dva kroz glavna vrata i pjevaju:

»Zaklinjemo se srcem i ustima ...«

Tu su svi očevi i majke. Tako već nije bilo pedeset godina unatrag. I sam Cesar Durocher, koji se zakleo »da ga fratar neće uloviti«, konačno je popustio suzama malog Mathurina. Čak je i stari Lempereur tu, a izdaje se za socijalistu, jer je njegov otac kod državnog udara 1851. bio republikanac. Njegov unuk Josip Lempereur vrlo je drag i dobar dečko. Kako je rečeno, svi očevi i majke stoje vani u špaliru da vide dražesnu povorku, koja prati u župni dvor prečasnog gospodina župnika u brokatnom plaštu. Zvona se njišu i snažno tutnje na obnovljenom zvoniku. Vani na poljima, pogani koji i

nedjeljom rade i gone svoju stoku oskvrnjujući dan Gospodnji, dižu glave i pitaju se:

»Što je to opet? Je li to način ljude srditi? Ovaj čovjek unosi u selo zabunu.«

Ne, ne! Brat Franjo ne unosi zabunu u selo, nego više samoga dragog Boga, koji se svakim danom sve više bio udaljivao i koji se sada natrag vratio i donio dobru životnu radost i životnu sreću. Chevêche nije nikada bio tako sretan, čak ni prošle godine kad je jedne nedjelje imao vatrogasnu skupštinu. Ovi odvažni ljudi bili su zaista vrlo dragi. Obukli su svoje najljepše odore, a na glavi su imali svijetlosjajne mjedene kacige. U velikoj dvorani bio je objed. Do u kasnu večer plesali su uz zvukove harmonike. Da, pojedinci penjali su se, »mokro« veseli, na kola, kojima su iz susjednih sela bili došli. Vatrogasni zapovjednik govorio je:

»Grom i pakao! Samo da ne gori ovu noć! Momci ne bi čuli zvonjavu na uzbunu!«

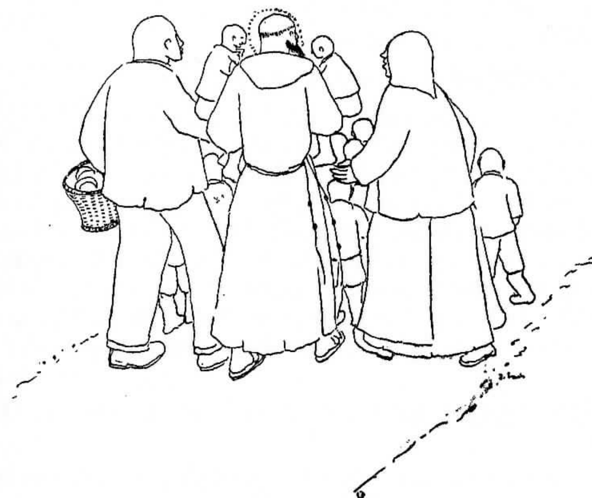
Danas ne dršće Chevêche od takve bučne radosti. To je unutarnja, tiha radost. Haljinice djevojčica tako su bijele, njihovi pogledi tako čisti, njihova nježnost tako pobožna. Preko cijelog sela kao da lebdi tajanstvena sreća, predokus nebeske sreće.

Procesija se zaustavi pred župnim dvorom. Župnik se zahvalio roditeljima, zahvalio se djeci. Pozvao ih je za tri sata na Večernju i obnovu krsnog zavjeta! Dok su ministranti u svojim crvenim haljama odskakutali da ih u sakristiji odlože, grle ganutljivi roditelji drage prvopričesnike i razgovaraju s poznatima.

Jedna obitelj stoji malo po strani. To je obitelj nadničara Marija Defrancea. On je siromašan čovjek, koji svojom mršavom plaćom teško hrani sedmero djece. Njegova se žena gotovo ubija šivanjem za jednu trgovačku kuću u gradu. Kada djeca konačno zaspu, bdije ona dugo u noć uz šivaći stroj, jedini luksuz malog stana. Kad se dobre žene vraćaju kući, pošto su večer provele čas tu čas tamo, i opaze svjetlo kroz prozorske kapke, znadu reći:

»To je Rajmunda... Teško je njoj s njezinih sedmero...«

Danas su svi tu. Majka nosi najmanje, jednogodišnje na rukama. Nisu blagdanski obučeni — kod Defranceovih nema blagdanskih odijela — ali čisti su i uredni. Samo najstariji, prvopričesnik, nosi kratke crne hlače,

»Kamo ide brat Franjo? Kamo će u ovaj podnevni sat?«

crni kaput i vrpcu na rukavu sa svilenim resama, po gradsku. Brat Franjo se za sve to pobrinuo, proseći tu i tamo. Sada ga čekaju ovi siromašni ljudi da mu zahvale za svu pomoć.

Upravo izlazi iz crkve. I on je sretan. Njegove oči blistaju. Kad opazi nadničara, pođe prema njemu, jer osjeća da bi njemu mogao učiniti najviše veselja i iskazati najveće poštovanje.

»Dragi brate«, započne siromašni Mario — brat Franjo upravo grli njegova prvopričesnika — »mi vam svi

dugujemo veliku zahvalnost. Bez vas bila bi nam sramota zbog našeg siromaštva, a na takav dan to bi nas dvostruko boljelo. Ali ovako je naš Andrija lijep kao mali princ...«

Brat Franjo divi se svilenoj vrpci, pozlaćenom križiću koji je poklonila gospođa Gendre, divi se lijepom molitveniku...

»Znadete, dragi brate, mi smo upravo najsiromašniji u selu. Ljeti nekako ide. Dani su duži i zarada dobra. Ali zima je teška...«

Razmišlja da li da dalje govori...

»Otvoreno priznajem, tišti me što na ovaj dan ne mogu ništa za vas učiniti. Vi ste se toliko trudili. Naš je Andrija za vrijeme duhovnih vježbi samo još o vama govorio: Brat je to rekao... brat je rekao da se to mora ovako raditi, i tako dalje. Kad biste znali kako vas on voli... Kod nas je običaj da roditelji prvopričesnika daruju malen dar gospodinu župniku, a i vama naravno, premda ste tek jednu godinu ovdje... Ali vidite, ja nemam što darovati. Ja nemam ništa osim svoje dvije ruke.«

Brat Franjo podiže svoje oči k nebu. Šaptao je tiho molitvu:

»Spasitelju, Isuse Kriste, pogledaj na plemenitost duša ovih siromaha. Uđi u njihovu kolibu da se tamo nastani sreća. Ostani među njima, jer si sam učio da ljubimo siromaštvo.«

Primajući nadničareve ruke, poče:

»Moj prijatelju i brate! Vi ste dragom Bogu danas darovali velik dar. Ja, brat Franjo, samo sam nevrijedan sluga. Vi ste mu vratili vašeg sina. Vi ste ga, sa svojom ženom i ostalih šestero djece, dopratili do oltara. Pred dragim Bogom vi ste najbogatiji čovjek u župi. Posjedujete bogatstvo koje vam ne može ukrasti tat, ni smrt. Na nebu će vam jednom biti dodijeljena kruna sa sedam zvijezda. Ovih sedam zvijezda to je vaših sedmero djece. Dopustite zato jednom siromašnom, malom bratu da vas zagrli.«

Dva se čovjeka zagrle, a brat Franjo nastavi:

»Moj prijatelju, nas dva smo najsiromašniji u župi. Ja nemam ni zlata, ni srebra, ni noža da režem svoj kruh. Odjeća koju nosim nije moja. **Ali božanski Spasitelj — hvaljeno budi njegovo sveto ime! — bio je još** mnogo siromašniji od nas. Njemu, koji je na križu iskrvario, nisu krvnici ostavili ni odijela. Ja, s moje strane, molim od vas veliku uslugu. Možete me darovati... Dozvolite mi da danas sjednem s vama za vaš stol.«

Rajmunda zadrhta od uzbuđenja:

»S nama, dobri brate? Kako si to zamišljate? Mi imamo samo kuhanu govedinu s krumpirom, i ja imam samo šest tanjura...«

Pokrije rukama zarumenjeno lice. Ali brat Franjo reče:

»Šest tanjura? Isus i njegovi apostoli nisu imali tanjura kad su jeli na obali jezera. Danas pak morate imati dosta tanjura, ili se ja ne bih smio zvati brat Franjo. Andrija, hajde sa mnom!«

Povuče Andriju za sobom u blagovaonicu župnog dvora. Župnik tamo već čeka na brata Franju:

»No, dobri brate, sjednimo za stol. Karolina postaje nestrpljiva.«

»Ah, oprostite gospodine župniče! Ja sam sasvim zaboravio da vam kažem da sam danas pozvan na ručak.«

»Pozvan? Tko vas je pozvao?«

»Andrijin otac. Ja zaista nisam mogao reći ne... Ovi siromašni ljudi su kuhali... Samo je nezgodno.... imaju premalo tanjura.«

Župnik je smjesta shvatio zaista veličanstvenu Franjinu ideju da učini čast najsiromašnijoj djeci njegove župe. Otvori ormar s posuđem:

»Uzmite tu, dragi moj brate, uzmite što trebate. Karolina će, doduše, opet vikati, ali ja sam se na to priučio. A ti, Andrija, uzmi ovo u svoj džep. Reci svom ocu da je to od dragog Boga.«

Utisne iznenađenom dječaku u ruku novčanicu od sto franaka. Još mu nije dosta. Župnik Jolivet želi još više dati:

»Karolino! Karolino!«

Karolina se pojavi.

»Zvali ste me, gospodine župniče?«

»Karolino, uzmi košaru, spakuj čokoladnu kremu i kolače, donesi dvije boce, Closa, onog staroga. Jesi li razumjela? Samo brzo, čekaju!«

Od nekoga vremena Karolina je bila pripravna na svako iznenađenje. Ali sada treba dati čokoladnu kremu, koja joj je tako dobro uspjela, i blagdanski kolač, koji je tako brižljivo priredila! A k tomu još toj prosjačkoj obitelji! Ali kad župnik tako hoće. I još ono dobro vino! Kad je s punom košarom došla gore iz podruma, vikne župnik kroz otvoreni prozor:

»Mario! Mario!«

Nadničar dotrči. Još uvijek je zbunjen neobičnom molbom brata Franje. Ali, što je to? Gospodin župnik mu objesi košaru na ruku:

»Pripazi dobro! Nemoj ništa razbiti! To je vino koje ja čuvam kao zjenicu svog oka.«

»Kamo to ide brat Franjo? Da, kamo će u ovaj podnevni sat?« Tako se pitaju stare žene, koje stoje pred svojim vratima. Vide, naime, brata Franju kako sav sjaji od sreće idući okružen obitelju Defrance. Dvoje djece drže njegove ruke. Otac, doduše, prigovara, ali ne previše, jer za to je današnji dan suviše lijep:

»Jakobe! Emile! Ta pustite brata. Naprijed!«

Na svoje veliko iznenađenje, vidjele su dobre žene kako brat Franjo ulazi kod Defranceovih.

»Opet će im dati milostinju. Ovim ljudima nikad dosta!«

Kad su vidjeli da brat Franjo ne izlazi, morale su, hoćeš nećeš — shvatiti da on s ovim siromasima objeduje.

»Mislite li zbilja da je to moguće kod ljudi koji nemaju ni dovoljno tanjura?«

Ipak, obitelj Defrance danas ima dovoljno tanjura. Brat Franjo je donio odmah tuce. Naravno da će opet zaboraviti da ih ponese kući. Karolina će večeras još jedanput opet jadikovati kako će ih brat »dovesti na prosjački štap«. Ali kad bi ona danas mogla vidjeti ove siromašne ljude! Da je sam dragi Bog ili, recimo, predsjednik republike došao k njima, ne bi mogli biti više zbunjeni ni sretni. Majka marljivo posluje, prostire stol, briše tanjure i čaše, postavlja klupe i stolice, a za sebe sanduk za drva, jer imaju jednu stolicu premalo. Kroz to vrijeme brat Franjo igra se s malima. Dopušta da mu jašu na koljenima, uči ih izviđački pozdrav i priča im priču o svetom Nikoli i o troje djece u buretu za meso.

Majka najavi da je jelo na stolu. Zamoli brata Franju da sjedne. Ali on smjesti prvopričesnika na počasno mjesto, nadesno oca, nalijevo majku, a dalje redom djecu.

»A vi, dragi brate, a vi?« pita zabrinuto majka.

»Draga sestro, moja draga sestro u Gospodinu, nemojte se srditi na mene«, reče tiho i veoma ponizno brat Franjo. »Red je da bar jedanput u životu budete vi posluženi, kad ste već tako mnogo druge posluživali. Danas ću ja vas posluživati.«

Ali Marija se tome usprotivi:

»Ni pod kojim uvjetom! Ni govora!«

Ali brat Franjo odvrati:

»Time mi činite veliko veselje i čast. Uostalom, ja ću sjedjeti s vama kod stola na sanduku. Gledajte kako je to dobro.«

Kad je kuhana govedina bila izrezana i jelo podijeljeno u tanjure, hvalio je brat Franjo dragog Boga, govorio ocu, majci i djeci o Božjoj dobroti i tumačio im kako Bog ljubi siromahe. Njegova je riječ bila tako produhovljena i tako su je rado slušali da čak ni naj-

manje dijete nije brbljalo i bilo je izvan sebe od sreće. Andrijine oči sjajile su se od suza radosnica. On primi ruku brata Franje i reče veoma ganut:

»Moj brate, kad jednom odrastem htio bih raditi za dragoga Boga. Recite mi mogu li ja svejedno postati svećenik iako smo siromašni?«

Brat Franjo ustane, zagrli Andriju i reče:

»Sigurno da možeš. Dragi moji prijatelji, zahvalimo dragom Bogu, jer danas je došao spas ovoj kući.«

12

Kako je brat Franjo potakao župnika na plemenito djelo prema jednoj djevojci i o veselju koje su zbog toga svi troje imali

Već dugo brat Franjo nije vidio zlatnu jesensku lozu. Danas, jednoga kasnog rujanskog dana krene na put kroz polja. Pratio ga je njegov vjerni pas. Istodobno se nadao da će opet učiniti nešto dobro, da će moći reći dobru riječ, dati usput dobar savjet. Cijela priroda ukrasila se prije velikoga zimskog umiranja. Lišće visokih jablana šušti kao obješene zlatne rese. U živici je dozrijevala plava trnina. Voda u rijeci činilo se kao da se već počela smrzavati. Na obali gubile su vrbe iz dana u dan svoje drhtave kose.

Filo, koji je predosjećao jesen, išao je polagano, gotovo pobožno, uz svoga učitelja. On, kojemu smrt više nije mogla naškoditi i koji je poznavao njezinu žalosnu moć, govorio je psetu:

»Jesi li žalostan, Filo? Je li blijedo sunce uzrok da je tvoja duša tako sjetna? Kad bi ti znao kako je lako umrijeti kad se ponovo rađa! Gledaj, seljaci oru zemlju koja se isparuje. Uskoro će punom šakom sijati novu sjetvu. Oni nisu ni žalosni niti se čude. Njihove su žitnice pune. Žena i djeca imaju dosta kruha za zimu i cijelo proljeće. Misle već opet na buduću žetvu... Činimo i mi tako! Dani koji postaju sve kraći podsjećaju nas da su i čovjekovi dani izbrojeni. Oni su ipak dugi, ako su dobro iskorišteni i Bogu posvećeni. Tada će biti žetva u žitnici Gospodinovoj. Mislimo svaki dan na žetvu na oranici svoje duše!«

U daljini čuje se zvono. Tanki zvuk postaje u svježem zraku još tanji. Brat Franjo se prekriži. Mrtvačko zvono. Misli na siromašnu dušu koja dršćući stoji pred svojim Sucem:

»Gospodine, daruj joj vječni pokoj i vječna svjetlost neka joj svijetli. Gospodine, daj da počiva u miru!«

»Hvaljen Bog! Brate Franjo! Hvaljen Bog!«

»O, hvaljen Bog!«

Brat Franjo zastane. Iznenađen je predražesnim susretom. Evo ih dolaze iz klanca. Genoveva Leconte, mala pjevačica u zboru, i Feliks, sin Nikole Tuloupa, vraćaju se zajedno kući. On vodi dva jaka konja, koji se još puše od posla. A ona vodi svoju rumenu bijelu kravicu. Usput je pustila da pase gdje je još bilo guste trave.

Brat Franjo na prvi je pogled vidio da su oboje presretni, ozbiljno zaljubljeni. Promatrao ih je s tihom radošću. Oni ne moraju obarati svoj pogled, jer ne trebaju skrivati nikakve zle misli. U dnu srca nose samo jednu svetu čežnju: da zajedno i jedno za drugo žive i pod Božjim okom donesu plod.

»Divan je danas dan, zar ne, vas dvoje!«

»Zaista«, uzdahne Genoveva, »lijep je dan.«

»A kad će biti svatovi? Sigurno već skoro ... pa skupa sanjarite o svojoj budućnosti. A ti, Genoveva, sigurno već pleteš dječju kapicu ... «

»Ah!« zakuka Genoveva.

Okrene se da brat ne vidi kako bi najradije zaplakala. Njena je sreća razbijena.

»O, o, Genoveva, što je to? Ah! Ne razumijem ništa. Sad si uz svog dragoga, i tvoja bi duša morala kliktati od radosti kao ptičice na grani. Sada, kad zajedno gradite gnjezdašce, sad plačeš. Zar nije dragi Bog više tu? Imate li se na njega što potužiti? Ili izigravaš razmaženo dijete koje je nezadovoljno što je sretno?«

Genoveva podiže glavu. Njene plave, od suza vlažne oči, sjaje kao dva zimzelena na šumskoj travi. Kako da nije ranije na to pomislila! Brat, koji je već toliko toga na dobro okrenuo, možda bi mogao i meni ...

»Nećemo se ženiti«, uzdahne. »Oprostite mi, brate Franjo. Mi se više nismo smjeli sastati. Jutros sam vodila kravu na pašu. Bog mi je svjedok, nisam imala namjeru da se s njime sastanem ... Ali on je došao istim putem i pozvao me ... Što sam mogla učiniti? Radije bih umrla, nego li mu pravila neprilike, njemu kojega, unatoč toga, volim iznad svega na svijetu ...«

Nasmiješi se, zaboravljajući da je zapravo nesretna, i priča dalje:

»Slijedila sam ga da se tako vratim u selo. Uz njega bila bih skoro zaboravila da njegov otac neće ništa da zna o ženidbi, jer sam presiromašna ... Ali vi me opet podsjećate na to. Tako sam ja jadna djevojka, koja ide kući da se isplače a da majka toga ne smije vidjeti ni znati.«

Brat Franjo polako se vraća natrag u selo. Genoveva i Feliks idu uza nj. Konji i lisasta dojilja opažaju da se radi o nečemu važnom. U pitanju je sreća njihovih gospodara. Slijede ih po bijeloj cesti, kao da prisluškuju razgovor brata Franje s mladim ljudima. Dražesno je slušati ih kako važu svoje riječi, ne kriju ni najtajniju misao i dokazuju neograničeno povjerenje:

»Ja sam si tu stvar ovako zamislio«, počne polagano Feliks. Genoveva ga pogleda tako blaženo, da se nije bojao govoriti. »Tu stvar sam si, dakle, ovako zamislio: moj otac hoće da moja žena u miraz donese jednu kravu i dvije tisuće franaka. Izračunao sam s Genovevom: opremu ima, bez pretjerivanja, najljepšu u Chevêcheu. U šivanju nema joj ravne, a mnoge gradske gospođe nisu odjevene kao ona ... «

»Felikse«, upadne Genoveva, »pusti to ...«

»Njezina majka ne može prodati kravu. Ta i ona, konačno, mora živjeti. Neću da je unesrećim, ne, ne ... Mi bismo trebali okruglo šest tisuća franaka ... Tražiti

zajam? Genoveva bi mogla kupiti kravu, s ostale dvije tisuće franaka mogli bismo si nabaviti pokućstvo. Mojim radom bih otplaćivao a da to otac ne bi znao.«

Brat Franjo šuti. Feliks je zbog toga uznemiren. Njemu se to činilo tako jednostavno. Genoveva se uvijek boji. Zašto? Ni sama ne zna.

»Kad bi trebali biti svatovi?«

»Iza Svih Svetih. Sada me otac još treba. Imamo puno još posijati.«

»On je bogat!« reče Genoveva.

»Manje nego ti, dijete moje. Nisi li čula da je sveto siromaštvo najveće bogatstvo? Što su vreće pune zlatnika prema čistom srcu? Dragi Felikse, ova djevojka je dostojna tvoje ljubavi. Vidio sam: u njezinim očima zrcali se njezin anđeo čuvar. Njezine marljive ruke ne mogu zadati bol. Njezino srce kuca samo za tebe. Ljubi je tako kako je Isus ljubio nas. Neka bi jednoć mnogo drage djece oživljavalo i razveseljavalo vaš dom.«

Brat Franjo zatvori oči. S kime li razgovara? Izgleda kao da s nekim razgovara. Genoveva ga pogleda uplašeno. Kad se opet osvijestio, opazi na njezinu licu nijemo pitanje. Smiješi se:

»Šest tisuća franaka? Što je to dragom Bogu! Molite večeras sa svom bezazlenošću srca. Vaš mali brat Franjo, koji na zemlji nema sasvim ništa, molit će s vama.«

Opet stoji mirno i gleda ih svetom ozbiljnošću. Konji dižu glave, krava znatiželjno koluta svojim velikim očima. Samo Filo kao da čita u duši svoga gospodara, jer i on stoji mirno i gleda oprezno u njega.

»U ime Oca i Sina i Duha Svetoga!« blagoslivljajući moli brat Franjo.

»Amen!« odgovori Genoveva dršćućim glasom. A Feliks će na to:

»Bog platio, dragi brate! Dragi Bog neka vam plati!«

Brat Franjo je nestao. Svoje, ljubavlju i nadom ispunjeno srce, želi oteretiti u slobodnoj Božjoj prirodi. Odmah će se vratiti u selo i mislit će na obećanje koje je dao mladim ljudima. Za trenutak htio bi se rastresti na poljskim putovima. Pod njegovim nogama šušti

opalo lišće, uskoro će ga ledeni sjevernjak raznijeti. On gleda u krasoti umiruće jeseni nagovještaj novog proljeća. U duhu vidi drage mališane kako čekaju da ugledaju svjetlo svijeta. Oni će nastaviti slaviti Gospodara neba. On hvali Gospodina:

»Hvaljen budi, Gospodine, koji si u srcima ljudi stvorio ljubav, onu ljubav koja ih čini besmrtnima!«

»Šest tisuća franaka, gospodine župniče. Samo šest tisuća franaka potrebno je da ovo dvoje mladih ljudi bude sretno. O, tako je malo potrebno da čovjek bude sretan!«

»Svakako, svakako, dragi brate! Vidi se da ste siromah koji nema pojma o novcu... Kad biste bili bogati, vidjeli biste kako je teško nabaviti šest tisuća franaka. Čak i onda kad bi se htjelo opskrbiti i najbolje dijete ove župe.«

»Možda bi bila pripravna gospođa Dordon?«

»Gospođa Dordon? Dragi brate, bit ću iskren. U cijelom Chevêcheu nećete naći čovjeka koji bi vam posudio ovu svotu. Što bi rekli gospođa Dordon i svi drugi? Tata Tuloup je stara škrtica, koja hoće bogatu snahu. Bio bih zaista glup kad bi mu tu svotu dao zato što si je on utuvio u glavu da njegova snaha mora ovu svotu donijeti. Čudno je što nije iskao pedeset tisuća franaka, kada je već tražio! Bilo bi svejedno. Tako bi vam ljudi odgovorili. Među nama rečeno, dragi brate, ne bi imali baš ni krivo. Ali ja ću sam s tatom Tuloup govoriti i reći mu što mislim!«

»Gospodine župniče, hoćete li da ovo dvoje opet plaču? Ako se razljuti i ne bude htio o ženidbi ništa znati, Genoveva će biti nesretna. A mi smo onda krivi za to... Šest tisuća franaka!«

Župnik se digao iz naslonjača i, ozbiljno razmišljajući, hodao gore dolje po sobi. Najednom stane pred brata Franju:

»Znao bih jedan izlaz.«

Brat Franjo ga pogleda pun nade.

»To je jedini način na koji bi se pribavilo šest tisuća. Da, to bi bila mogućnost ... ali ja nemam novaca ..«

Župnik je opet zamišljeno hodao gore dolje. Brat Franjo usrdno je molio dragog Boga da im ipak pritekne upomoć, kad župnik naglo poviče:

»Imam ga! Ništa lakše od toga! Nisam više na to ni mislio. Imam dva naslonjača 'Louis XVI' i pisaći stalak, koji već dugo zapinju za oči gospođi De la Rhune. Smjesta ću ih joj prodati. Jednom mi je već ponudila četiri tisuće franaka. Preuzvišeni mi je poslao nedavno nešto novaca. Mi imamo još pet ili šest stotina franaka crkvene imovine. Moja stanarina je plaćena ... Ah što, reverenda će izdržati još godinu dana. Idem, dragi brate, idem odmah. Počekajte me! Odmah ću vam donijeti četiri tisuće franaka. Mala će Genoveva zadati još mnogo posla!«

Kad je gospođa De la Rhune konačno saznala što je dovelo k njoj župnika, značajno se nasmiješila. Prvo je zadirkivala staroga župnika:

»Šteta, gospodine župniče, ah, kakva šteta! Sada te stvari više ne trebam. Imam sve što sam željela!«

Ali kad je vidjela njegovo razočarano lice, rekla je:

»Moj sin bi ih međutim mogao trebati za svoj stan u Parizu. Najbolje je da ih od vas otkupim. Ali pod jednim uvjetom!«

»Sasvim kako vi želite«, obeća nerazborito župnik.

»Pod uvjetom da mi kažete zašto trebate tolik novac. Naslućujem jedno pretjerano dobročinstvo. Gospodine župniče, brat Franjo će vas još dovesti na prosjački štap.«

»Što mislite, u mojim godinama ... U mojim godinama ... Ali ja ne znam, smijem li ja, moram li ja ...«

Konačno je župnik ipak rekao zašto treba novac. Gospođa De la Rhune je likovala:

»Ipak sam dobro naslućivala! Dakle dobro, gospodine župniče, sporazumna sam. Ponudila sam vam, zar ne, šest tisuća franaka?«

»Ne, četiri tisuće, milostiva gospođo, ne, samo četiri tisuće ...«

»To ne bi bilo pošteno, gospodine župniče. Sami naslonjači su toliko vrijedni. Dat ću vam šest tisuća franaka. Recite vašim štićenicima da ih molim da me posjete čim proslave zaruke. I ja bih onda htjela biti među svatovskim gostima. Ako za prvo dijete nemaju još kumu, bit će mi doista veselje ... Gospodine župniče, dobro ste učinili što ste došli k meni.«

»Kad mislite, milostiva gospođo, dati prenijeti ta tri komada pokućstva?«

»Ne žurite se, gospodine župniče. Moj sin ih sada još ne treba. Dat ćete mi malu potvrdu da ovo pokućstvo meni pripada, zar ne? A vi ga zadržite ... do kraja vašeg života ... Bilo bi ipak teško kad biste morali ove stvari dati iz župnog dvora. Ali ja ću jedanput doći da ih vidim ... A sada do viđenja, gospodine župniče, i pozdravite mi brata Franju.«

Župnik je mucao ne znam kakve riječi zahvalnosti. Sav je zbunjen. Šest tisuća franaka pritišće na svoje grudi. Presretan je. Tako sretan da je zaboravio zahvaliti dragom Bogu što je gospođu De la Rhune učinio tako bogatom i takvom dobrotvorkom.

»Hej, brate Franjo!« poviče kad je otvorio vrata i nastavi, kao na vrat na nos: »Ja sam moju župu oklevetao, ovdje je novac, a svoje pokućstvo mogu zadržati!«

Župnik nije htio pratiti brata Franju k Nikoli Tuloupu. Nije se htio oholiti. Tako brat Franjo ide sam k Feliksovu ocu.

»Vidi, dolazi brat Franjo«, reče majka Tuloup, kad ga je vidjela ulaziti u dvorište. »Što želite?«

»Je li tata Tuloup kod kuće?«

»Dakako, dragi brate, odnosno, upravo napaja krave. Zvat ću ga. Sjednite dok on ne dođe.«

Nikola Tuloup uđe namrštena čela. Loš znak. Sluti da brat dolazi zbog ženidbe. Već kod prvih riječi ga prekine:

»Tu se nema što promijeniti. Moj sin smije oženiti samo kćerku koja donosi u miraz, kako sam već rekao, jednu kravu i dvije tisuće franaka. U ova loša vremena bila bi ludost oženiti djevojku koja ništa nema.«

»A ako Genoveva sve to donese, hoćete li je onda primiti?«

»Ako se njih dvoje hoće, meni je pravo. Ali kćerka majke Leconte nema ni pet para imetka, to zna svatko.«

U tom času uđe Feliks. Zanijemio je od čuđenja. Brat Franjo ga upita:

»Felikse, jesi li se odlučio da oženiš Genovevu?«

»Ah, brate Franjo, kad bi to bilo moguće, bio bih presretan, ali sada . . .«

»Dakle dobro, dovedi Genovevu. Mi ćemo tu stvar s tvojim ocem urediti!«

Kad je nakon nekog vremena Feliks doveo djevojku, rekao je brat Franjo:

»Genoveva, zahvali dragom Bogu koji hoće da te učini sretnom. Ovdje je šest tisuća franaka koje otac Tuloup traži.«

Izvuče šest plavih novčanica, dade ih djevojci, koja još nikada nije bila vidjela toliko bogatstvo.

»Gospodin župnik ti ih poklanja. Prodao je svoje pokućstvo da može tebi dati novac. On ti ga daje rado, jer si čestita djevojka i jer će tako opet biti u Chevêcheu jedna čestita obitelj više.«

Genoveva prihvati ruku brata Franje i pokrije je cjelovom i suzama. On nastavi:

»A sada, tata Tuloup, šta sada kažete? Jeste li sada sporazumni?«

»Tako ide, brate, naravno tako ide. Svakako mi je neugodno što je gospodin župnik morao prodati svoje pokućstvo. Ja ću mu to zacijelo uzvratiti. Recite mu da kao zavjet s moje strane mora dobiti svakoga 25. rujna — danas je 25. rujan — jednog purana. Neću da budem nezahvalan, ne, ne!«

Na to se približi majka Tuloup, koja je dotle u jednom uglu lila suze radosnice:

»Dragi brate, ako dopustite, ova jadna djeca . . . Felikse, no, poljubi svoju zaručnicu. Siromašno dijete već tako dugo čeka na to.«

Kada je Feliks svoju zaručnicu nježno zagrlio i na svaki obraz utisnuo cjelov, rekla je majka:

»Kako da kažem, dragi brate, ja sam tako vesela i sretna, kao ovo dvoje . . .«

Svi su plakali od veselja. Brat Franjo je plakao s njima. No Nikola Tuloup reče:

»Felikse, donesi jednu bocu iz podruma, a ti, moja kćeri, zovi svoju majku. To ipak moramo zaliti . . . Na jedan ovakav dan kakav je današnji to dolikuje. To si ne bih bio mislio. Ne, to ne bih mislio!«

13

Kako je brat Franjo obratio jednog liječnika koji više nije vjerovao u medicinu

»Kamo ćete, brate Franjo? Smijem li vas povesti?«

Doktor Carton zaustavi svoj mali 'renault' na desnoj strani ceste i, prijazno se smiješeći, pozdravi brata Franju. Njemu bi, dakako, bilo ugodnije da nastavi svoju šetnju sam s dragim Bogom. Jesen je tako prekrasna. Umiruće lišće drhti i šuška otajne pjesme. No, mora li mali brat Franjo uvijek ići samo za svojim zabavama? Ne bi li ga opet trebala jedna duša koja luta? Iza malo melankoličnog smiješka krije se često tajna bol.

»Gospodine doktore, zapravo nisam imao cilja. Išao sam nasumce. Ali rado ću s vama, ako vam to nije neprilično.«

»Dakle, uđite!«

Auto odmiče. Koliko ipak priroda gubi kad proleti uz staklene prozore kola! Brat Franjo sada misli na druge stvari. Usudi se bojažljivo upitati:

»Imate li mnogo bolesnika?«

»Malo. Tu jednoga, tamo jednoga... Kad se približuje zima, uvijek je ista pripovijetka. To znate tako dobro kao i ja. Stari se opuštaju. Neće da zebu, boje se svake prehlade i zato odmah umiru... Pozvala me majka La Grange. Oko pet kilometara odavde. Obična formalnost, ništa drugo. Ona se potpuno istrošila. Ne mogu ništa, osim reći joj nekoliko lijepih riječi.«

»Jeste li sigurni da se ništa više ne da učiniti, gospodine doktore?«

»Da li sam siguran? S njezinim srcem — morala bi već tri godine biti u grobu. Ovaj put nema više smilovanja.«

Nagnuvši se k bratu:

»Među nama rečeno, brate Franjo, ja sam sada sam ostario i pitam se: Ima li uopće smisla to što mi liječnici radimo? Dok sam bio mlad i ja sam se zanosio iluzijama. Kada koji od mojih bolesnika nije ozdravio, stidio sam se primiti plaću, kao da je to bio ukradeni novac.«

»A sada?«

»Sada? Činim kao svi drugi. Život je kratak. Žena i dijete moraju živjeti. Takav je već život. Svaki trenutak u koji sam smetan naplaćujem. Čak i kada, kao danas, samo mogu utvrditi da je bolesnica izgubljena.«

»Nijedan bolesnik nije izgubljen, gospodine doktore, tako dugo dok naš Gospodin i Spasitelj neće da on umre.«

»Gluposti... Kad srce više ne kuca, pluća zataje, udovi obamru — neću da vas ražalostim, brate — tada ni sam vaš Gospodin Bog ne može ništa više učiniti. Stroj je istrošen i gotovo!«

»Ali ipak — on je Lazara, koji je već bio mrtav i par dana ležao u grobu, uskrisio.«

»Uistinu, Evanđelje to tako ojbavljuje... Da... No, hoćeš li se maknuti, prljavo pseto?«

Kočeći:

»Je li pravo da pseta slobodno hodaju okolo po ulici? Zbog tog tvrdoglavca morao sam zaustaviti.«

»Život je dug...«

»Dug? Vi ste prvi svećenik koji to kaže...«

»Ja nisam svećenik, doktore, ja sam samo jedan mali brat.«

»Svećenik ili brat, meni je to sasvim svejedno. Vi nosite mantiju.«

»To nije mantija, doktore, nego habit.«

»Do vra... Oprostite, brate! Meni ipak može biti svejedno, mantija ili habit. Htio sam samo reći, kad sam kao dječak sudjelovao u duhovnim vježbama, propovjednik je neprestano govorio: Život je kratak, moramo se pripremati na smrt. Nema li pravo?«

»Život je dug ako se čini zlo, prekratak ako se čini dobro.«

Doktor je jedan čas razmišljao. Onda ozbiljno nastavi:

»Čujte, brate, ja vas pitam: što je dobro, a što je zlo? Mi nismo ništa nego samo kukavna stvorenja. Jedan malo zanimljiviji spoj mesa i kostiju. Životinja, koja ima manje otporne snage, ali zato ima veće zahtjeve od drugih. Kad čovjek jednom legne u krevet, kao majka La Grange koju ćemo posjetiti, nema od njega više ništa, vjerujte mi . . .«

»A duša, gospodine doktore? Mislite li i na to?«

»Razumije se, razumije. Kad se više ništa ne može učiniti, onda kažemo obitelji: Moji dobri ljudi, ako želite pozvati župnika, sada je čas. Više nemam što učiniti.«

»Što kaže rodbina?«

»Devet od njih deset sigurno će reći: O, gospodine doktore, sada još ne . . . To bi bolesnika uzrujalo i ubilo kad bi vidio župnika . . .«

»I on, usprkos svemu tome, umire?«

»Da, ipak umire. Kad župnik dođe, već je hladan. Zato rodbina ipak u osmrtnici napiše: Providen svetim sakramentima umirućih. To čini dobar utisak. A takav je i običaj, jer kaže se: Ne bih htio uginuti kao pseto.«

»Siromašna pseta bolje završe. Bog im nije dao razuma, i kad uginu, ispunili su svoju zadaću. Bog će im biti milosrdniji nego ljudima.«

»Ah što! Ovdje čovjek — tamo pseto! Kad dođu pod zemlju, nema više velike razlike.«

Brat Franjo se zgrozi, zureći u doktora. Lako položenih ruku na volanu, doktor je vozio kola po bijeloj cesti.

»Doktore, nemate li baš nikakve vjere?«

Doktor Carton uzdigne ramena:

»Što je vjera? Koji puta sam mislio: moglo bi biti da ima Boga, da bi svijet kako-tako postojao. Ali sve: crkva, obredi, oprosti, ispovijed . . . sve to skupa koji put me odbija. Djetinjarije. Zašto, to ni sam ne znam, ako ću biti iskren. Vi ste, dakako, dobar čovjek. Djeca vas poštuju. Dajete košulju sa sebe. Činite utisak kao

da zbilja vjerujete. Ali ja, ja uopće ne vjerujem. Čak više ni u medicinu.«

Brat Franjo se usprotivi:

»Stop! Stop, doktore!« i povuče liječnika za ruku.

Auto zaokrene naglo na lijevu stranu ceste. Doktor je grčevito kočio.

»Što vam pada na pamet? Malo da se nismo zabušili u drvo . . . A zašto vičete?« srdio se doktor.

»Ne vjerujete u liječničko umijeće, a htjeli biste posjetiti bolesnicu? Ne idite tamo! Pustite majku La Grange neka u miru umre ili ozdravi i bez vas. Drugo bi bilo lopovluk, zloupotreba povjerenja. Hoćete li i opet propisati lijekove i davati upute?«

»Zašto ne? Ako ništa ne odredim, bolesnici misle da ne znam što im je. Uostalom, moraju i apotekari živjeti . . . Ostanite, ta ostanite u kolima . . . Ako ja više ništa ne mogu učiniti, to ste vi tim potrebniji. Bit ćete ovoj siromašnoj ženi kod umiranja na pomoći. Ako bude vjerovala da će sigurno doći u nebo, mirnije će umrijeti!«

»Ona će doći u nebo.«

»Kako ste sigurni! Skoro bi čovjek povjerovao da vi dolazite iz neba.«

Brat Franjo šuteći sklopi oči. Tada reče:

»Doktore, ja vjerujem u medicinu, kao što vjerujem u dragoga Boga. Ona ne može, istina, sve bolesti izliječiti i sva zla spriječiti, ali može pomoći, može predusresti, zaustaviti. To je ipak mnogo. Čvrsto sam uvjeren da svako zvanje, koje se vrši vjerno i s povjerenjem, mora imati uspjeha. Vjerujte prvo sami u ono što činite ili to pustite . . . Zapravo, sami ste sebe oklevetali. Ipak ste sina Klaudija Parraina spasili. Imao je difteriju. Tada ste cijele noći ostajali uz bolesnika, promatrali djelovanje spasonosnog seruma i borili se s bolešću. Pobijedili ste. Nije li tako?«

»Tako je! Bar onog puta! Tako je žalosno gledati umirati dijete, jedno tako lijepo dijete . . . I ja sam izgubio jedno. Brate! Bilo je lijepo kao anđeo, živahno i rumeno — a ja ga nisam mogao spasiti. Umrlo je na mojim rukama. Usprkos meni i svim liječnicima. Usprkos cijele medicine!«

Izgovorio je to s unutarnjim uzbuđenjem i ogorčenošću.

»Razumijem vas«, reče brat. »Ali ja znam i to da vas je Bog kušao u onome što vam je bilo najdraže: u vašem djetetu i u vašem umijeću. Opasnost za liječnika ne leži u tome da izgubi povjerenje u svoje znanje, nego naprotiv u tome da položi previše povjerenja u to znanje, da ga obožava i da mu onda ono zatvori put k Bogu. To je tada ona preuzetnost, onaj grijeh protiv Duha Svetoga o kojemu govori Evanđelje... Ali u svom jadu i rezignaciji pokazujete toliko skromnosti da će vam biti oprošteno. Vaša tako slomljena znanost ne skriva vam više dragog Boga. Sada je došao trenutak da otvorite oči.«

Naginjući se k njemu:

»Jednog dana vidjet ćete opet vašega malog Paula. Samo morate za to postati dostojan. On je sada anđeo Božjeg prijestolja. Ali kako biste ga mogli vidjeti očima koje ste zatvorili svjetlu?«

Potrajalo je neko vrijeme dok je doktor Carton odgovorio. Gledao je uporno u nešto što mu se činilo da bježi po bijeloj cesti... Sjećanje?... Nada?... Samo je rekao:

»Kad bih samo bio siguran...«

Zalaje pseto. Starim crepovima pokrivene kuće znatiželjno su se tiskale s obje strane puta. Doktor pritisne sirenu, zaokrene i stane.

»Ovdje je kuća majke La Grange.«

Doktor Carton dugo se zadržao uz krevet stare žene. Pregledao ju je pažljivo, s poštovanjem. Tada prepiše lijek. Kad je odlazio, utisnuo je u ruku jedne susjede, koja je dvorila bolesnicu, novčanicu od pedeset franaka. Sad su obojica opet sjedjela, šuteći, u autu.

»Hoćete li ženu posjetiti još koji puta?« pitao je brat Franjo.

»Da, sutra.«

»Ima li nade?«

»Želio bih... i mislim da će uspjeti.«

Nakon nekoliko trenutaka reče:

»Moji bolesnici neće nikada razumjeti koliko ste dobra za njih učinili time što ste mene ohrabrili. Vi molite za mene, zar ne?«

Obavijen bukom motora brat Franjo je molio sve dok nisu došli u Chevêche. Molio je milost za doktora Cartona i za ozdravljenje majke La Grange.

14

Kako je preuzvišeni iznenadio brata Franju i o molbi koju je ovaj na njega upravio

U selu je vladalo veliko uzbuđenje. Upravo je, bez ikakve obavijesti, stigao pred župni dvor nadbiskup u svojim privatnim kolima, sam sa svojim šoferom.

»Sigurno će župnik biti imenovan kanonikom«, reče, pobožno gledajući, djevica Viktorija.

»Ta što kažete! Pa da, dobar je on čovjek!«

»Sigurno! Melanijin brat — vi ga poznajete — sakristan u katedrali, navodno je to čuo od generalnog vikara. I to za obnovu crkve, za izviđače i što ja znam za što još.«

»Tad se moramo složiti. Moramo kupiti roketu s čipkama, štolu i plašt. Te stvari su skupe.«

»Moram odmah do gospodične Alfonze«, reče odlučno djevica Viktorija. »Ona ima uvijek dobrih ideja. Hoćete li sa mnom?«

Dok su dvije usidjelice vesela lica žurnim koracima hitale do gospodične Alfonze na kraju sela, proživljavao je dobri župnik Jolivet mučnih četvrt sata. Preuzvišeni sjedi u jednom od dvaju naslonjača koji su bili prodani gđi de la Rhune i vrlo je ozbiljan. Morao je ukoriti župnika:

»Što moram sve o vama slušati, gospodine župniče? Više od šest mjeseci imate u svojoj kući jednog brata franjevca, a meni se o tome ništa ne javlja. Moram od vaše subraće čuti što se u Chevêcheu događa. Da nije vaše starosti i vaših vrlina, morao bih vam zaista ozbiljno prigovoriti.«

»To je svetac, preuzvišeni, svetac«, mucao je župnik Jolivet.

»Lijep svetac, a ne zna se ni odakle dolazi. Jednoga lijepog dana dođe u pratnji ovčarskog psa, nađe vas kod pecanja i odmah osvoji vaše srce i kuću ... Gospodine župniče, sveci ne hodaju po cestama ... Ne kažem da je to loš čovjek. Ali, zašto je napustio svoj samostan? Odakle dolazi. Kamo ide? Kako će dugo ovdje ostati?«

»Ne znam. Nisam se usudio pitati ga.«

»Vaša dobroćudnost prelazi ipak sve granice. Kamo će vas to još dovesti?«

»U nebo, preuzvišeni!«

»To se i ja nadam. Ali vi pretjerujete ... A što je s onom pričom o šest tisuća franaka koje ste dali jednoj djevojci da se može udati? Znate, u Chevêcheu, kao i svuda, ima zlih jezika. Ipak ne ide da jedan svećenik daje djevojci šest tisuća franaka, pa da je kako pobožna.«

»Ali, preuzvišeni, kad biste znali kako su oboje sretni! ... Otada dolazi opet cijela obitelj u crkvu. To je pravi blagoslov, bogat ribolov.«

»A zvonjava na uzbunu u ranu zoru, ta sablazan u mirnom selu?«

»Zato je crkva obnovljena. Morate je vidjeti, kao nova je.«

»Dobro, dobro. No to kao da je uzrujalo časnu općinu. Morao sam slušati tužbe. Kotarski predstojnik odredio je bio istragu ... Ali, istina je, ništa se drugo nije moglo predbaciti bratu Franji. No ne bi škodilo malo više suzdržljivosti, finijeg ponašanja ... Je li istina da spava na sagu pred krevetom?«

»Da, preuzvišeni, istina je.«

»... i da li je vaša služavka čula da se kao mahnit bičevao?«

»Kao svetac, preuzvišeni, kao svetac ...«

A onda nešto tiše, sam sebi:

»Oh, ti drsko stvorenje, morala si o tome brbljati. Čekaj samo, još ćemo se o tome razgovarati!«

»Moram priznati da je kod toga svega ipak nešto što izaziva moju naklonost prema njemu. To su izviđači. Koliko ih imate?«

»Trideset i dva.«

»A većih?«

»Trideset i šest.«

»Pa to je najbrojnija skupina u mojoj biskupiji!«

Župnik Jolivet obori oči.

»Je li crkva nakon dolaska brata Franje bolje posjećena? Je li se koji taj obratio?«

»Obratio, preuzvišeni! Trajno čudo! Svaki dan čujem o novim obraćenjima. Dobri brat jednostavno prije ne odlazi iz kuće ili s dvorišta. Ide za muževima u polje, pomaže im u radu. Njeguje bolesne i bdije kod mrtvih. Često se pitam kad spava... Njegovim nastojanjem osamdeset ih je opet aktivnih. Preuzvišeni, to je prava istina. Lagali su, ocrnili su ga. Preuzvišeni, hoćete li sve da znate? To me sve svakako stoji samoprijegora i na moju je sramotu... Bio sam nemaran. Pustio sam se uljuljati u svoj mir, a da se nisam previše brinuo za duše. Brat Franjo me je u svoj poniznosti probudio i danas samo žalim što sam star i što mu ne mogu djelotvorno pomoći. Ipak se nadam. da neću umrijeti prije nego što opet cijeli Chevêche ne oživi.«

»Daleko od vas ohole misli i, prije svega, nikakvo častohleplje, dragi prijatelju!«

»Preuzvišeni, kad biste imali desetero ovakve braće kao što je brat Franjo u svojoj biskupiji, bila bi to uskoro najbolja biskupija na cijelom svijetu!«

Preuzvišeni se smješkao:

»Imam dobre svećenike, gospodine župniče. Čine najviše što mogu. Ali sada bih već jednom želio vidjeti toga siromašnog brata i govoriti s njime. Je li možda opet na putovanju?«

»Ne, preuzvišeni. To jest... kako da vam to objasnim?... Brat Franjo je došao na divnu zamisao da sakupi muževe kao i djecu i osnovao je limenu glazbu...«

»Limenu glazbu?«

»Da, da, limenu glazbu!«

Biskup se morao glasno nasmijati.

»Vaš siromašni brat pravi se smiješnim...«

»Muževi su ga molili, preuzvišeni. Sada on upravo vježba s nekima vani na sjeniku... On je morao najprije sam naučiti... Ništa nije znao. Ali moram priznati, začudo napreduje. Nedavno sam ga iznenadio. Svirao je već sasvim podnošljivo neki marš.«

»Preuzvišeni, vi ste se dali smetati zbog jednoga nerazumnog brata...«

Preuzvišeni se digao. To su bile same neobične stvari. Hodao je uzduž i poprijeko po sobi jadnog Joliveta. Ruke u crvenim rukavicama prekrižio je na leđima. Nije se više smijao. Župniku je lupalo srce. Odjednom stane, pogleda ravno u lice župnika:

»Na kraju, imate vi pravo. Vaš brat Franjo ili je luđak ili svetac. Ali zlo stablo ne donosi, kako je pozna-

to, dobre plodove. Sve što sam čuo, sve su to sjajne stvari. Gospodine župniče, vodite me vašem 'kapelniku'.«

Obojica iziđu iz kuće. Otmjenom pažnjom otvori sam preuzvišeni auto i pusti starog župnika da uđe. Kad je auto krenuo, reče:

»Ne smijete mu reći nijedne riječi. Brat Franjo ne smije znati što smo razgovarali.«

Župnik, potvrđujući, klimne glavom.

Župnik odgurne vrata na sjeniku. Brat Franjo je svirao. Njegovo lice bilo je crveno kao vatra, jer je svirao iz sve snage. Bio je to trio iz onoga marša, a koji su osmorica svirača trebali odmah ponoviti. Tad mu jedan reče:

»Brate Franjo, evo nam posjeta!«

Brat Franjo odmah prestane. Svirka utihne. A Franjo će:

»Gospodine župniče, to je zaista lijep komad. A tek kad izvježbaju!«

Odjednom — opazio je crveni pas i crvene rukavice — baci se tamo gdje je bio na koljena i promuca:

»Preuzvišeni! Vi ste se dali smetati zbog jednoga nerazumnog brata? Blagoslovite me!«

Biskup učini nad ponizno prignutom Franjinom glavom križ, svima pruži ruku i reče:

»Prijatelji, to je izvrsna vježba, to razvija pluća, oblikuje ukus, a k tome je odmor . . .«

»Nakon vježbe«, reče jedan od svirača, »drži nam brat predavanje. Zove to kružok. Obrađuje s nama vjerska pitanja, tako da više nismo takve neznalice, nego upravo postajemo ponosni na našu vjeru . . . On opovrgava prigovore koji nam se predbacuju. Ne kažem vam ovo zato, što je brat ovdje, preuzvišeni. Mi smo upravo jutros među sobom govorili prije nego što je on došao: taj je svetac.«

»Svetac? Preuzvišeni, nemojte toga slušati. Ja imam na savjesti više zla nego dobra. Ali, jer ih od srca volim, uzvraćaju mi ljubav kako znaju.«

Biskup ih prekine:

»Dobro, moji prijatelji. Evo vam ovdje nešto za vašu društvenu blagajnu.«

Onom govorniku utisne novčanicu od sto franaka.

»Za časak ću povesti brata Franju sa sobom. Moram se s njime malo prošetati. Ostavljam vas začas samog, gospodine župniče. Samo jedan časak, moji prijatelji. Oprostite, gospodine župniče!«

Biskup i brat Franjo išli su šuteći jedan pokraj drugoga uskom cestom koja se protezala obronkom brežuljka. Mali brat počne moliti. Njegov pogled počivao je na sandalama. Biskup je osjećao da je njegovo srce ispunjeno osjećajima koje još nikada nije doživio. Duboko je razmišljao. Bez riječi, baci pogled na svog pratioca. Naglo stane. Čvrsto i odlučno položi svoju ruku na bratovo rame, pogleda ga ispitivački. Misli da ga je progledao. Sada on sam pocrveni i uzdrhta. Nesigurnim glasom započne:

»Brate Franjo, pogledajte me!«

Mali brat podigne oči. Opazi biskupovo uzbuđenje i osjeti da ga je biskup prepoznao. Hoće da poklekne, no biskup ga podigne:

»Brate Franjo«, reče blago ali s autoritetom, »nalažem vam pod sveti posluh, odgovorite mi: jeste li vi sveti Franjo Asiški?«

Brat Franjo problijedi, zatvori oči i tiho šapne, gotovo nečujno:

»Čemu to, preuzvišeni?«

Tada preuzvišeni klekne u prašinu na cesti, skine šešir, prigne glavu i uzdahne:

»Oprostite mi, oprostite! Sumnjao sam u vas, a morao sam vas prepoznati po vašim djelima.«

Brat Franjo hoće ga podići. Plače od zbunjenosti i usrdno moli biskupa:

»Preuzvišeni, preuzvišeni, ta ustanite, za ime Božje! Što bi rekli ljudi da to vide ...«

»Blagoslovite me i oprostite mi!«

Brat Franjo podigne obje ruke prema nebu da sazove najobilniji Božji blagoslov na onoga koji se pred njim ponizio. Učini nad njim znak svetog križa i reče:

»Blagoslovio te i čuvao Gospodin. Pokazao ti svoje lice i smilovao ti se. Priklonio ti svoje lice i darovao ti mir. Neka te Gospodin blagoslovi!«

Preuzvišeni se vrati posve sam k sjeniku, gdje su ga dočekali župnik i osmero ljudi. Za oproštaj stisne im ruku i izgledao je, premda ozaren, ipak nekako zamišljen. Tada se sa župnikom odveze natrag u župni dvor, a kad se s njime opraštao, reče ozbiljno:

»Vi ste imali pravo, a ja krivo. Brat Franjo je svetac.«

»I vi mu dopuštate da ostane u Chevêcheu? Ne mora otići?«

»Brat Franjo mi je obećao da će ostati dok se i posljednji župljanin opet ne probudi. Po mom mišljenju, neće to biti više dugo. Zbogom, gospodine župniče.«

Preuzvišeni se opet uspeo u auto. Stisne iz auta župniku Jolivetu ruku:

»Moj tajnik će vam slijedećih dana pisati i prirediti vam malo iznenađenje.«

»Iznenađenje, preuzvišeni?«

»Niste li još pogodili? Dragi gospodine župniče, vi starite... Pa vi ste imenovani začasnim kanonikom! Brat Franjo će se zbog vas veseliti!«

Župnik Jolivet nije više imao vremena da zahvali svom biskupu. Auto je odjurio. Stari župnik gledao je za njim dok nije iščeznuo i tiho je plakao od radosti i ganuća.

15

Kako je brat Franjo na Badnje veče pohodio vola i magarca

O dođite, vjerni, pjevajući skladno,
o dođite žurno u Betlehem.

Pjevušeći tu staru božićnu pjesmu, prolazi brat Franjo pustim ulicama. Tiho padaju pahuljice. Srdačna radost ispunja njegovu dušu. Bijela je noć. Kao u vunu umotane, šutnjom obavijene, stoje kuće. Iza rasvijetljenih prozora čekaju ljudi na ponoćku. Uskoro će s visokoga crkvenog zvonika, poput mnoštva svetih anđela, poletjeti zvuci zvona.

Župnik je cijelo poslijepodne ispovijedao. Dobri čovjek sav je slomljen. Više od polovice sela došlo je na ispovijed. Kad ga je Karolina vidjela da se vraća, mrmljala je:

»Eto ti plaće — kad ovaj čovjek hoće pola svijeta obratiti. Gospodin župnik je prestar za sav taj napor.«

»Ja ne moram više dugo izdržati«, odgovorio je župnik Jolivet, »ali dokle god dragi Bog hoće, ostat ću na svome mjestu. Ja sam se tek pri kraju svog života primio posla... Karolino, na Božić počinje Spasitelj svoje trpljenje. Mi to prečesto zaboravljamo.«

Pošto je večerao i izmolio brevijar, zadrijemao je u kutu kod peći. Tu priliku iskoristio je brat Franjo i nestao na vršcima prstiju. Karolina je ipak čula da su se otvorila vrata.

»Vi ćete izaći, brate Franjo?«

»Moram, Karolino. Imam još nešto obaviti. Za jedan časak opet sam tu.«

»Lijepo vrijeme za izlazak! Morate li zbilja ići?« mrštila se ona.

»Naš Gospodin i Spasitelj po sličnom je vremenu rođen, Karolino. Što ga je drugo gonilo nego ljubav prema nama?«

Karolina je, gunđajući, otišla u kuhinju:

»Kakve li nerazboritosti! Ako dobije bronhitis, morat ću opet čajeve ...«

Brat Franjo gazi po snijegu. Već ga dugo nije vidio i veseli se kao dijete. Stalno padaju s neba pahuljice. On si zamišlja kao da anđeli stresaju perine da Djetetu Isusu priprave mekani sag.

Kamo li će samo? Iz ulice Chanchien zakrene u ulicu Des Vents i nestane kroz vrata jedne pojate. Stoji pred stajom. Vrata su zatvorena. Kad ih je otvorio, vol prestane preživati i okrene glavu. Na stupu visi fenjer. Brat Franjo ga skine i pogleda životinje. Vol trepće očima zbog oštra svjetla. Magarac ustane sa svog ležaja.

Brat Franjo učini znak svetoga križa na širokom čelu vola. Vol sa strahopočitanjem prigne glavu. Kad je i magarca blagoslovio na isti način, očešao je ovaj svoju kudravu glavu o Franjin habit, kao da bi mu htio zahvaliti. Franjo uzme naramak sijena i baci u jasle. Iz džepa izvuče dva komadića šećera. Jedan komadić pruži volu, drugi magarcu. Tada sjedne na jasle između obje životinje, pogleda čas jednu, čas drugu i javi im veliku radosnu vijest:

»Brate vole i ti brate magarče, dobro pazite. Ove će se noći roditi božansko Dijete. Ono će spasiti svijet. Kad se rodilo u Betlehemu, onda ste ga vi dočekali. To je bilo u ime svih životinja, koje je dragi Bog stvorio šestog dana. U špilji su bili vol i magarac. Pošto je bilo vrlo hladno, a Djetešce nije imalo ni pelena, počeli su ga polako svojim dahom grijati. Dobro su se dosjetili. Kad su pastiri donijeli ovčja krzna i vunene kabanice, božansko ih je Dijete primilo, prijazno se smiješeći. Presveta Djevica nije to zaboravila, a niti sveti Josip. Ali čovjek ima slabije pamćenje.

Čujte: vi se morate veseliti, jer vas je dragi Bog izabrao da njegova Sina zaštitite. Morate mu zahvaliti za veliku milost koju vam je dao. Dok ljudi na cijelom svijetu slave i svetkuju, morate i vi biti svečanije podvoreni. Ovdje imate dvostruku mjeru suha, mirisava sijena i dva komadića šećera, koje sam uzeo iz kutije kod gospodina župnika. Siromašan kao i vi, sretan kao vi, uživam s vama radosti Gospodinove.

»Brate vole i brate magarče, ove će se noći roditi božansko Dijete!«

Kad zvona zazvone, uzet će vaši gospodari fenjere i poći će na ponoćku. Tada, brate magarče i ti brate vole, zahvalite dragom Bogu, koji vas je u nevinosti stvorio i tako vas dobrostivo nadario. Tebi, brate magarče, dao je duge uši koje maloj djeci priređuju toliko veselja, a dosadnim muhama zadaju strah. Dao ti je snažan glas koji se nadaleko čuje. Tebe, dragi vole, opremio je lijepim tijelom i sjajnom dlakom. Dao ti je dostojanstven

hod, jaku šiju da možeš vući terete. Dao ti je veliku blagost.

Ti, brate magarče, misli na to da se Gospodin tobom poslužio kad je ulazio u Jeruzalem, kad mu je mnoštvo puka klicalo. Ti, brate vole, misli na to da te je on vidio na poljima Galileje kako vučeš plug i drljaču, i tada te spomenuo u svojim prispodobama. Gledajte, kako mu morate zahvaljivati i slaviti ga! Budite i čovjeku poslušni. Oprostite mu kada vas tuče bičem ili batinom. Mislite na to da je Isus postao čovjekom i zato da i vi ljudima oprostite njihovu nezahvalnost, njihovu tvrdoću i njihovu srdžbu.

Čujte! Božić je! Kako jasno zvuči ova riječ, ova riječ koja je rasvijetlila stari, u noć utonuli, svijet. Uskoro će zazvoniti i zvona će zapjevati. Svjetlo će obasjati cijelu crkvu. Mi ćemo pjevati stare božićne pjesme. Znate li, što ćemo pjevati? Čujte:

Rođena glete Kralja anđeoskog!
Poklonimo se smjerno,
poklonimo se smjerno,
poklonimo se smjerno Isusu ...«

Franjin glas, sličan anđeoskom, treperio je kao glas ševe pod zrakama sunca. Magarac naćuli uši. Vol otvori svoje velike oči koje su neobično sjale. Životinje su osjećale posebnu vedrinu, jer je jedan čovjek unio malo božićne poezije u tamu njihovih duša.

Brat Franjo objesi opet svjetiljku na njezino mjesto i dođe k volu:

»Iz ljubavi prema božanskom Djetetu«, reče i utisne cjelov na široko čelo mirne životinje. Tad ode k magarcu i ponovi:

»Iz ljubavi prema božanskom Djetetu, koje će se sada roditi« i poljubi sivo čelo.

Vol legne i počne iznova preživati. Magarac se osjećao i sretan i žalostan. A brat Franjo nestao je u noć punu bjeline i svetosti. Njegove su sandale škripale po snijegu.

16

Kako je bilježnik držao brata Franju za anarhista i što je iz toga slijedilo

»A ja vam kažem, Karolino, ja moram s njim govoriti. Neću otići dok nisam s njime govorio. Ta priča traje već predugo. Sada će biti kraj ... Ako mu popustimo, slistit će Chevêche ognjem i mačem.«

»Ali ja sam vam već rekla, gospodine Letort, da se brat Franjo nalazi usred priprema za svoje dečke. Kad biste vi to vidjeli! Cijela je soba zauzeta ... Sprema naprtnjače, jer sutra hoće na izlet. Takav je darmar, da si vi to ne možete predstaviti.«

»Karolino, jesam li ga ja možda molio da se bavi dječacima?«

»Ja to znam, gospodine Letort, ali roditelji su vrlo veseli da se brine za dečke. Gospođa Julien upravo mi je jučer rekla: Brat Franjo je preobrazio našu djecu. Karlo nije više isti. Postao je uzoran.«

»Bilo bi bolje da gospođa Julien plati svoje dugove, nego što se brine za stvari koje se nje ne tiču«, žestio se bilježnik Letort. »Tu se ne da više ništa promijeniti. Ne uzrujavajte se, ja hoću da pozovem brata na odgovornost. Njegov darmar me ne plaši. Hoću samo da vam nešto kažem, Karolino: postolar nek ostane kod svojih kalupa! Svećenik spada u crkvu, bilježnik u općinu, djeca svojim roditeljima. Ja ne idem služiti misu; neka, dakle, i on mene pusti na miru, jer inače ...«

Bilježnik Letort ustane. Svojim štapom, koji je imao držak od slonove kosti, lamatao je prijeteći po zraku. To je imalo značiti: »Ja ću mu slomiti šiju!« Tada pojuri,

grabeći sve po četiri stepenice, gore. U nastupu očaja, Karolina zalamata rukama nad glavom i uzdahne:

»Bože moj! Bože moj! Što je opet jadni brat napravio? To se ne da izdržati.«

Bilježnik Letort čuo je buku iza jednih vratiju i on mahnito tri puta pokuca.

»Unutra!« javi se glas iznutra.

Bilježnik Letort otvori vrata. Malo da nije došao u napast da ih odmah opet zatvori. Brat Franjo klečao je u strašnom metežu: kutije sardina, mesne konzerve, hljebovi kruha, neke boce, smotana užeta i remenje, zelena izviđačka zastava, naprtnjače i opet naprtnjače, kao da je sveopća mobilizacija u Chevêcheu. Sav okupan u znoju, požuri se brat Franjo uslužno:

»Oprostite, gospodine . . . Gdje je stolica? Aha, tu je . . . Sjednite, molim vas.«

»Nije potrebno. Što imam reći, kazat ću brzo. Uostalom, vaše su me teorije tako uzbunile da, kad bi mi i bilo potrebno — a nije mi potrebno — ne bih mogao sjedjeti. Razumijete li?«

Mali Brat promatrao je bilježnika upitnim pogledom. Kamo to smjera? Ali došljak nastavi. Skinuo je šešir i podupro se o svoj štap:

»Gospodine, vi me sigurno ne poznate. Ja sam doktor Letort, Gilbert Letort, kotarski školski nadzornik, od oca na sina nasljedni bilježnik u Chevêcheu. Moj otac je ostavio poštovanja vrijedno ime i ne manje vrijedan imetak. Odlikovan je bio ordenom 'Bey od Tunisa' za izvanredne zasluge koje je učinio općini Chevêche. Bio je, naime, kroz osamnaest godina predsjednik općine. Moj djed, Anton Letort, imao je u Chevêcheu — htio bih to osobito istaknuti — vrlo zapažen dvoboj s policijskim kapetanom, jer je ovaj tvrdio da njegove svjedodžbe nisu iz doba Republike i zato nisu ispravne. Ja ih još posjedujem. One su, da ostanemo kod istine, iz doba monarhije. Oba borca izmijenila su šest metaka bez rezultata. Na čast policijskom kapetanu moram priznati: pucao je u zrak. To što vam pričam ima samo jedan cilj: da vam dokažem da su Letortovi svjesni svoje odgovornosti, ako je to potrebno. I ja sam svjestan toga, kažem vam otvoreno. I to jako svijestan, i upravo zato moram vam stati na put. Revolucionarna — upotrijebimo tu riječ — anarhistična djelatnost, koju vi u Chevêcheu širite, već je predugo trajala. Tomu će biti kraj, dobrovoljno ili silom. Razumijete to!«

Bilježnik Letort prekriži ruke preko prsiju, koje su se nadimale od uzbuđenja. Mali debeli gospodin sa sijedim zaliscima, crvenom glavom i okruglim očima, netremice je gledao brata Franju prijetećim izrazom. Ovom je bilo uspjelo osloboditi stolicu od svih živežnih namirnica i tada ponudi stolicu:

»Gospodine bilježniče, hoćete li biti tako ljubezni da sjednete? Tako se može mirnije razgovarati.«

»Tu se nema što razgovarati«, prekinuo ga je bilježnik. »Ja se ne dam obmanuti bajkama. Previše sam realan. Prevelika osjećajnost nije moja osobina. Moj filozofski odgoj štiti me od stanovitih slabosti, koje ne bih bio očekivao kod nekih mojih prijatelja. Dobro razumijte! Nisam neprijatelj religije. Ali hoću da se izjasnim. Ona je potrebna za žene, uz uvjet da u ispovijedi ne izbrbljaju sve obiteljske prilike. Potrebna je djeci, do stanovite granice. Ali moram protestirati i boriti se protiv toga što vi skupljate dječake — u koju svrhu, ne znam — što ih skupljate i navodite na revolucionarne ideje . . .«

»Revolucionarne ideje, gospodine bilježniče?«

»Re-vo-lu-cio-nar-ne i-de-je, opetujem!«

Brat Franjo podigne oči k nebu. Spusti ruke. Satrven je:

»Nebesa, čime gospodine bilježniče?«

»Čime?«

Bilježnik to poviče ukočen od užasa. To je jedan sasvim prepredeni, pomisli, izigrava nedužnog. Naglim pokretom bilježnik sjedne, šepiri se i dokazuje:

»Gospodine«, reče važno, »kako vidim, imam posla s tvrdokornim protivnikom. Ali, ja volim ljude koji su po mome kalupu. Dakle, naprijed!«

Izvuče iz nutarnjeg džepa bilježnicu i otvori je:

»Vi ste u jednoj svojoj propovijedi, bez svakog opreza, vašim nevaljancima kazali: Što imaš a da nisi primio od Boga? Ako si od njega primio, zašto se hvališ kao da nisi primio? Je li tako?«

»Tako je, gospodine bilježniče. Ali ne kažem to ja nego jedan sveti apostol.«

»To za mene ne znači ništa. Ova vrsta ljudi nije imala uopće zdravoga ljudskog razuma. Dakle! Znadete li uspjeh? Upravo jutros imao sam sukob sa svojim piskaralom. Kad sam mu dao razumjeti da će doći na prosjački štap, da nikada neće dotjerati na zelenu granu zbog svoje lijenosti i ravnodušnosti, da nikad neće dotjerati do blagostanja kao ja, tada mi je bacio u lice vašu prokletu izreku. Sada znate!«

»Siromašni momak!«

»Još ga žalite? Ja bih ga već bacio kroz vrata, kad bih mogao odmah namjestiti koga drugoga. Na žalost, nemam ih mnogo od te vrste. Takav nevaljanac tvrdi: Sve što posjedujem, imam zahvaliti Božjoj dobroti, a ne svom radu. Znate, to prelazi moje shvaćanje. A znate li za što se oduševljava moj nećak, mali Paul Galibet? Da postane fratar! Dječak pred kojim je život! Da moja sestra još živi, sad bi od žalosti umrla. Svom ocu i svojoj sestri uvijek ponavlja što je zapisao u bilježnicu:

Ako želiš biti savršen, idi, prodaj sve što imaš, daj siromasima a tada dođi i slijedi me! Nemojte ništa na put ponijeti, ni štap, ni torbu, ni cipele, ni novac .. Dalje: Tko hoće poći za mnom, neka se odrekne sama sebe, uzme križ svoj i slijedi mene! Da li ćete zanijekati da sve ovo potječe od vas? Možete li preuzeti na sebe odgovornost što smo mi zbog toga zavađeni, da, čak osramoćeni .. i to jedino zbog vas?«

»Gospodine bilježniče, Spasitelj je rekao: Nisam došao donijeti mir nego mač ... Zbog mene će zamrziti sin na oca, brat na sestru ...«

»Pa to je strašno! Vi ste boljševik. Tu prestaje sve. Religija, koja je do sada bila najčvršća potpora svakog reda, životnog poretka ...«

»Imetka ...«

»Imetka, razumljivo, potkapa sada temelje društva. Pitam se, možemo li to još duže gledati? Kako dugo treba pa da država počne uredovati? Jer djeca, konačno, ipak pripadaju nama ...«

»Ne, dragom Bogu.«

»Ne, nama!«

Bilježnik skoči i tako je vikao da su prozori u sobi zazvečali:

»Molim, molim ... Ali sjednite«, molio je blago brat Franjo, »i poslušajte me. Čitavo vaše uzrujavanje dolazi od jedne sasvim krive pretpostavke, koju ću vam vrlo rado razjasniti. Religija nije primila nalog da brani blagajne i društvene položaje. U stvari, ona to čini, i to kako! Otkriva čovjeku pravi smisao života, pokazuje mu prolaznost bogatstva, jer Bog ga daje i uzima. Siromahe uči da budu zadovoljni u svome siromaštvu, a bogate da budu siromašni iz ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Kroti želju za bogatstvom. Kad se u ime pravde juriša protiv bogatstva, dovikuje bogatašu: Spasi se djelotvornom ljubavlju! Gospodine bilježniče, zato što je bilo franjevaca i tolikih redovnika, jer je bilo siromašnih svećenika, možete vi u izobilju živjeti. Onog dana kad mlade ljude, kao vašeg nećaka Pavla, ne bude više privlačio ideal siromaštva, koje je i moj ideal, trijumfirat će materijalizam, i vaš će imetak brzo propasti. Budite nam zahvalni, jer dok mi svijet upućujemo u preziranje novca, spašavamo vama vaš ...«

Bilježnik je gledao začuđeno brata Franju i pitao se da li je dobro čuo i da li se brat s njim ne šali. Činilo se da to nije slučaj. Brat nastavi:

»Gospodine bilježniče, odgovorio sam vam na to što vas je sa vašeg stanovišta zanimalo. No moram vam reći cijelu istinu. Što hoćemo time kad mladiće okupljamo? Hoćemo da ih popravimo i time im osiguramo vječnu nebesku sreću. Ove riječi 'vječna nebeska slava' nisu za nas samo stilski ukras, lijep završetak propovijedi, uljudna crkvena formula. One su za nas stvarnost. Traže religiju. Vi ste osobno tvrdili da ne vjerujete ni u kakvu religiju, ni u kakva Boga, u vječni život. Pa dobro, gospodine bilježniče. Kad biste vjerovali u vječni život i u sve što on pretpostavlja, zar biste mogli mirno spavati usred svoga izobilja, dok siromašni nesretnici umiru od

gladi? Znam dobro, odmah ćete mi dobaciti: dajem uvijek milostinju kad dođe siromah. Ali ja vam kažem, doklegod ima siromaha, ništa niste učinili. Doklegod ima siromaha, nemate prava da svoje izobilje u miru uživate... Ja da sam boljševik? Ništa manje nego to. Boljševizam propovijeda klasnu mržnju, a što propovijedam ja? Naša religija propovijeda ljubav prema siromasima. Boljševizam traži od siromaha da udare na kapitalistička bogatstva. Naša religija moli bogate da se u korist siromaha odriču. To je ipak razlika. Boljševizam propovijeda bogate proklinjati, mi pak zapovijedamo siromahe ljubiti. Kad kažem siromah, tada ne mislim onoga koji stvarno ništa nema, jer ima ljudi koji ništa nemaju, ali su ipak puni neostvarivih želja. Siromašan je onaj koji ne ljubi bogatstva. Gospodine bilježniče, vi možete biti siromašan premda vam ništa ne manjka. Onda naime, ako se ne klanjate svom imetku kao idolu, ako prema siromasima ne gojite prezira ni mržnje, jer ima bogataša koji siromaha mrze iz straha koji im ovi zadaju.«

»To, zaista, kod mene nije slučaj... Znam dobro da nije nikakva sramota biti siromašan i ...«

»Vi ste bliže mojim nazorima nego što si sami priznajete. Što vas duhovno ubija, to je nešto drugo. Do sada ste živjeli kao da nemate duše. Jedan od naših velikih pjesnika je napisao: Mora se živjeti kako se misli, jer će se prije ili poslije morati misliti kako se živjelo... U svojoj mladosti možda ste bili oduševljen za nešto, kao vaš nećak Paul, možda je to bila živa vjera, žarka pobožnost... Tada ste imali vjeru.... Ali živjeli ste kao čovjek koji nema vjere, a sada je stvarno više nemate. Je li tako?«

»Da... priznajem... tako je!«

»Gospodine bilježniče, jedno vam još nedostaje da budete potpuno sretni. Vratite se opet natrag Bogu. Religija je dobra za sve, potrebna je svima. Ako je vaša supruga draga i vjerna, tada to oboje zahvaljujete vjeri. Nemojte se praviti gorim nego što jeste. Dragi mali Paul pozna vas dobro. Nedavno je rekao: Kako bi bio drag ujak kad bi se opet vratio Bogu.«

»On... on je to rekao?«

»Da, on je to rekao, gospodine bilježniče. Znate li što on moli od dragog Boga za žrtvu svoga života, svoje zemaljske sreće. On moli Boga da vas obrati, da ne dopusti da umrete u ovom duševnom stanju u kojem se sada nalazite. Sad znate sve.«

»Dragi dječak! To je zbilja lijepo, brate! Moram priznati da me je ovaj posjet nekako usrećio. Došao sam s drugim namjerama... tako nešto... službeno... službenim izrazom lica... No to ne znači ništa... Ja volim čist stol... Vi idete sutra s vašim dječacima na izlet? Smijem li vam za to nešto ponuditi, jednu malenkost... početak, zar ne... rastanak od bogatstva!«

Letort se usiljeno smiješio kad je pružao bratu Franji novčanicu od sto franaka. Prateći ga van, Franjo mu reče:

»Vjerujte mi, gospodine bilježniče, vi ste već štošta dobra učinili u svome životu. Ovo današnje spada u najbolje što će vam se visoko uračunati.«

Kad je Karolina vidjela kako obojica, prijateljski razgovarajući se, silaze, rekla je samoj sebi:

»Zaista, zaista može se reći... opet jedno obraćenje...«

17

Kako se neki trgovački putnik suprostavio djelovanju milosti i o historijskoj pouci koju je održao bratu Franji

Kad je brat Franjo stupio u gostionicu »Bijelom konju«, svi jednoglasno poviču:

»Hvaljen Bog, brate Franjo!«

»Hvaljen Bog! Hvaljen Bog, dragi prijatelji!« uzvrati smiješeći se.

Lucien Lecoq predloži:

»Popit ćete jednu čašu s nama, brate Franjo!«

»Puno hvala, Lucien! Znaš da ja i onako ništa ne pijem....«

»Pa jedanput kao nijedanput!«

Ali brat Franjo upita:

»Nije li gazdarica Dutheil ovdje? Moram govoriti s njom. Njezina nećakinja leži na klinici u Larocheu i zove je.«

»Gostioničarka upravo hrani živad. Neće dugo trajati!«

»Onda ću dotle sjesti... Ti se kartaš, Lucien?«

»Nije opasno, brate Franjo.«

Lucien miješa karte, a brat Franjo učini četvorici igrača veselje time što ih je gledao.

U istom trenutku galamio je kod susjednog stola neki trgovački putnik. Dok je među prstima vrtio debelu cigaru, pitao je glasno svog susjeda kod stola:

»Kakav je to čudak?«

»To je brat Franjo. Vrlo dobar čovjek. On odgaja našu djecu.«

Na to putnik porugljivo odvrati:

»Prema svim izgledima, u Chevêcheu vlada pop... Kod nas u Toulouseu ne bi se niti jedan fratar usudio stupiti u gostionicu. To bi bila prostota.«

Brat Franjo ustane, sjedne mirno, kao sasvim razumljivo, pokraj putnika, koji se odmah odmaknuo dalje.

»Bojite li se? Ja nisam još ni jednom čovjeku ništa nažao učinio. Građanin iz Toulousea neće se valjda bojati jednog običnog franjevca?«

Jako pocrvenivši, odvrati ovaj:

»Gospodine, ja vam samo kažem: ja sam slobodni zidar iz lože 'Sloboda' u Toulouse. Laži jednog redovnika ostavljaju me hladnim. Vidim, ovdje vladaju crni, a Chevêche provodi pod krilima ovih mračnjaka mukotrpan život. Samo to sam htio reći.«

»To je i mnogo i malo«, mirno odgovori Franjo. »Govorite malo nejasno. Možda ne za ovu gospodu, ali za mene. Pojedini izrazi vašeg razlaganja posve su mi nerazumljivi. Ovo, 'slobodni zidar', 'crni', 'mračnjaci'! Budite tako dobri pa mi razjasnite ove riječi.«

Kad je on to rekao, prasnuo je tu i tamo grohotan smijeh u dvorani. Gazdarica Dutheil, koja je upravo ušla, zastala je iza stola za točenje. Jedan od gostiju poviče:

»Hej, Tulužanine, bojiš li ga se ili ne znaš odgovoriti? Tko kaže a, mora kazati i be... Mislim, ipak smo u republici!«

Putnik udari pesnicom o stol tako da su čaše poskočile:

»Sugrađani, ne dam se ja jednom šalom osramotiti. Ja sam na jugu dobre škole polazio. I mi smo republikanci i znamo što to znači. Recite mi što to znači republika?«

»Sloboda za sve«, mirno odgovori tata Jêrome, koji se kartao s Lucienom Lecoq.

»Da, to je sloboda«, ponovi južnjak. »Ali ima ljudi koji mrze slobodu, koji su kroz stoljeća potiskivali svaku slobodnu misao, koji su svako slobodno otkriće uništavali, koji za razum imaju samo prezir, koji mogu živjeti samo zbog neznanja puka i koji bi najradije opet uveli ropstvo.«

»Ti već malo debelo mažeš«, dobaci međutim tata Jêrome.

Ali onaj nastavi:

»Ja znam što govorim, sugrađani. Redovnik me ne može pobiti. Bilo je vrijeme kad je mantija bila svemoćna. Kmetovi su provodili svoje noći na jezerima da ušutkaju žabe, a kad su se sami bunili, bacalo ih se u zatvore. Seljak je plaćao vlastelinu ili župniku desetinu.«

»He, čuj!« poviče odlučno i glasno Lucian Lecoq. »Ti pretjeruješ. Kažeš desetinu?«

»Da, desetinu.«

»Danas plaća svaki građanin 35—40 posto poreza na sve što privređuje. Kako vidiš napredujemo.«

»To je istina, ali zato smo slobodni.«

Brat Franjo se smiješio i podigao ruku u znak da želi govoriti:

»Rekli ste: slobodni smo, a vi sami se uzrujavate što je jedan franjevac u Chevêcheu. Slobodni smo, a vi kažete da bi trebalo ljudima zabraniti da se oblače po svom nahođenju, da žive u zajednici, da čine dobro, da odgajaju djecu u strahopočitanju prema roditeljima . . .«

»Vi ih zaglupljujete! To je prava riječ.«

Sada se digne tata Jêrome:

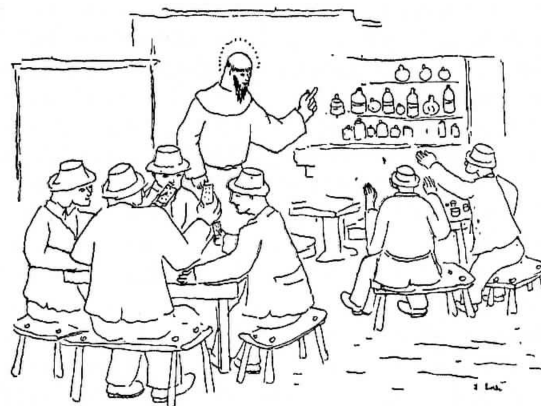
»Ti nas vrijeđaš, Tulužanine. Ti vrijeđaš našu djecu koja nisu glupavija od tvoje, ako ih uopće imaš. Vrijeđaš čovjeka kojega ovdje svi visoko cijene. Ako si zato došao u Chevêche, onda ti kažem otvoreno: tamo su vrata, a nas pusti na miru. Ako hoćeš pristojno da razgovaraš s bratom, to je nešto drugo. Ali pazi se!«

Trgovački putnik pogleda jednog po jednog. Zar je izgubio bitku? Nešto mirnije reče:

»Takvi smo mi južnjaci, usijane glave. Drsko kažemo što mislimo, često na vlastitu štetu. Ali veliki meštar

naše lože uči: Borba na život i smrt vlada između istine i zablude, između slobodnog zidarstva i Crkve, između svjetla i tmine. Što ćete odgovoriti? Da li da prešutim da je Crkva Galileja osudila na smrt zato, jer je naučavao da je zemlja okrugla? Da li da prešutim da je Crkva uvela inkviziciju protiv slobodnih mislilaca? Crkva je pobila protestante u Bartolomejskoj noći. Ona je pogubila Robespierra 27. srpnja . . .«

»Robespierra?« začudi se Lucian Lecoq. »Tome još nikada nije tako dobro išlo kao upravo sada. Zar ne, mama Dutheil?«

»Hvaljen Bog! Hvaljen Bog, dragi prijatelji.«

»Sigurno, Lecoq.«

Svi su se smijali. Mislili su na gostioničara Tigrasa, kojemu su dali podrugljiv nadimak 'Robespierre'. Trgovački putnik nije si to mogao razjasniti i brat Franjo počne govoriti:

»Što vi ovdje tvrdite, bila bi velika zločinstva. Njihova ništetnost bila bi brzo dokazana. Zadovoljit ću se malom usporedbom. Slobodno zidarstvo je, prema vašim riječima, unajmilo istinu, a Crkva zabludu. Ali to spada u filozofsko područje. Franjevci više vole život

nego li teoriju. Kad bi ovdje bio jedan dominikanac, tome bi bila dječja igrarija da vas digne iz sedla. Recite mi, gospodine: ako je slobodno zidarstvo unajmilo istinu, zašto se čuva da tu istinu širi? Naše crkve stoje otvorene svatko može ući. Vaše su lože zatvorene. Mi propovijedamo otvoreno. Koji puta čak, evo, i u 'Bijelom konju'. Vi držite vaša predavanja noću, i to samo pred povjerljivima. I ovdje vrijedi: 'Po plodovima ćete ih poznati'. Mi odgajamo djecu i roditelji nam zahvaljuju za to, jer onda su djeca poslušnija i ljubeznija. Mi njegujemo nemoćnike, bolesne od raka, gubavce. Naše sestre raznose kršćansku ljubav prema bližnjemu na sve strane svijeta. Umiru kao žrtve svoga zvanja. Naši misionari navješćuju crncima radosnu vijest i pokazuju put k napretku, a često žrtvuju i svoj život. A sada, gospodine, koje bolesnike je slobodno zidarstvo izliječilo, koje bolesnike od raka njegovalo? Imenujte mi jednoga slobodnog zidara, koji je umro od bolesti kojom se zarazio kod umirućeg. Jeste li kojeg umirućeg utješili? Da li ste bili potpora makar jednoj obitelji da se nije raspala? Jeste li jednoga očajnika podigli? Jeste li bar jednu dušu sačuvali od propasti?«

Kad je vidio da trgovački putnik želi odgovoriti, nastavi:

»Molim, gospodine, ja imam pravo da Božje djelo koje ovdje vršim obranim. Vi hoćete iskrene, ispravne duše zaluditi. Meni, Kristovu slugi, bacili ste u lice najružnije prigovore. Mene ste samo utoliko povrijedili, što te optužbe pogađaju moga Gospodina i Spasitelja. Tko ste vi da se usuđujete tako govoriti?«

»Gospodine, zovem se Cazillac Brutus, putujući trgovac vinom, počasni član akademije, sa stanom u Aleji Jaures u Toulouse.«

»Gospodine Cazillac, vi znate mnogo, ili bar mislite da znate mnogo. Ali ima još stvari o kojima vi očito ništa ne znate. Skoro je dvije tisuće godina kako je došao jedan Čovjek — nisam dosta rekao Čovjek — na svijet i govorio: Ljubite se međusobno... Opraštajte zlo, koje vam se učini... Molite za svoje neprijatelje... Pomažite slabima... Ne zavidite moćnima... Ova nauka obnovila

je lice zemlje. Tako nešto nema u slobodnom zidarstvu. Vi s vašom 'Slobodom' u Toulousi, vi dovikujete: Svatko će dobiti dobro mjesto. Veliki meštar je direktor staračkog doma, drugi potpredsjednik, treći upravitelj sirotišta... Sva upravna mjesta zauzimaju vaši članovi, a nikada nije bilo manje vjerne službe i više skandala. Sva ministarstva su vam naklonjena, a narodna i državna imovina upropašćuje se. Kad pravda hoće da načini reda, onda često upravo zločinački šute jezici, koji su inače tako rječiti! Želim samo utvrditi, ne osuditi. Govorite o inkviziciji, o tamnicama i o slučaju Galileja. U cijelom Chevêcheu, gdje su ljudi, s dopuštenjem, slobodni, nikoga to posebno ne smeta... Još posljednju riječ: Božanski Spasitelj, kojemu sam, na žalost, još premalo vjeran, umro je i za vas, jer je i vaša duša, premda ste zalutali i k tomu još puni mržnje, ipak od neizmjerne vrijednosti. Kad budete jedanput sami, razmislite o tome... Gospodine, ja ću se za vas moliti.«

Brat Franjo digne se da pozdravi gospođu Dutheil i da je izvijesti o njezinoj nećakinji. Jedan od gostiju poviče:

»Dobar pogodak, je li, Tulužanine! Zašto se tako razmećeš! Sada odgovori!«

Ovaj poviče, bacajući pet franaka na stol:

»Gostioničarko, platiti... Od divljaka se ne može ništa bolje očekivati.«

Nato nastane strahovita galama:

»Što? Divljaci? Napolje s njim! Bacite ga van!«

Brat Franjo baci se među njih:

»Prijatelji moji, što hoćete? Krivo ste me razumjeli! Najbolji ćete odgovor dati gospodinu Cazillacu ako ga pustite da mirno ode. Idite, gospodine Cazillac, idite. Recite svojim kolegama iz 'Slobode' kako se katolici u Chevêcheu osvećuju... Ne bojte se mučilišta i tamnice. Nešto takva ovdje nema...«

Kad je trgovački putnik zatvorio za sobom vrata, brat Franjo podigne ruke i zamoli sve žalosno:

»Dragi moji prijatelji, oprostite mi! Dao sam se zavesti. Trebao sam ga uvjeriti, ljubeznije s njim razgova-

rati. Učinio sam protivno, napao sam ga i jednakom mjerom uzvratio.«

»Što se on trebao miješati?« reče gostioničarka.

»To je iskren čovjek«, uzdisao je brat Franjo, »lutajuća duša... Ako se on sada mojom krivicom izgubi?«

Tada ih je redom gledao sa suzama kajanja u očima.

»Dragi Bog mi ga je stavio na put, a ja sam promašio trenutak... I dao sam vam loš primjer. Molim vas za oproštenje, prijatelji.«

Tata Jêrome upadne:

»Vama oprostiti? Samo bi to još trebalo! Kad ne bi to bilo nepristojno, brate Franjo, ja bih vam rekao: bulaznite. Da niste vi bili tu i da sam ja nešto mlađi, onaj grubijan ne bi ni polovinu toga bio rekao. Udario bih ga pesnicom u lice. Tako je!«

Tata Jêrome opet sjedne, a brat Franjo morao se uprkos svojim suzama ipak smijati.

18

Kako je brat Franjo u mom rodnom selu otvorio kino i na veliko čuđenje svih obratio krčmara, i kako je ovaj postao sakristan

»Je li to moguće u jednoj republici?« poviče krčmar. »Jean Louis rekao mi je pred osam dana. Bio sam, kao i danas, iza mog šanka. Došao je tako oko šest sati navečer i rekao: Robespierre, možeš pakovati! Može čovjek svoju trgovinu ispravno voditi, može se čak i za vrijeme rata brinuti za obilno piće, a onda ti dođe jedan takav kao što je Jean Louis i kaže, u šest sati navečer, kao sasvim razumljivo: Robespierre, možeš se pakovati! To je ipak previše.«

»Svakako. Ali zašto ti je rekao da se moraš pakovati?«

»Zbog kina, razumiješ? Jean Louis ne kaže nikada mnogo, on je zakopčan. Ne koristi ništa pitati ga. Zato sam mu rekao: Dođi, ispij jedan pelinkovac. To je pametnije, nego gluposti trabunjati. — Gluposti? upita, već ćeš vidjeti! Nato sjedne, pije i opetuje: Robespierre, kad ti ja kažem, možeš pakovati, onda je to sigurno, sigurno kao bomba. Kocka je pala. Nema ništa drugo nego pakovati! Ja mu natočim još jedanput da ga navedem na razgovor. Konačno izda tajnu: Ropespierre, staro momče, fratar otvara kino! Kino! povičem ja. Tako? Hoće li on da ja propadnem? — Pa ja sam ti rekao, reče Jean Louis, s najvećim duševnim mirom, da si ti gotov. Robespierre, ta reci: ako brat otvori kino, moraš li ti pakovati: da ili ne? Tu nisam imao, dakako, ništa više

da kažem, to je jasno kao sunce. Unajmili su od Martina Luciena štagalj — tako mi je rekao — polažu betonski pod, zidaju malu kabinu za aparat, lijevo i desno vrata. Tako je predviđeno. Sada znaš!«

»A što si ti poduzeo?«

»Poduzeo? Ništa. Vrebam na fratra kad bude prolazio. Ne znam što ću mu sve polomiti! Ali što se može učiniti? Kod takve vlade nema slobode — i gotovo. Tu može jedan fratar otvoriti kino, i zbog toga neće nijedan pijetao zapjevati. A k tomu, nema ni pravo da se u zemlji zadržava, taj čudak. On pripada jednom redu. Ali naši zakoni nisu sad više zakoni. Napola me je već uništio svojim propovijedima. Od svih koje je obmanuo nijedan više ne turi nos ovamo unutra. Radije loču svetu vodu. Na zdravlje! A onda sam imao svakog tjedna jedanput kino-predstavu. Ako on otvori kino, onda uistinu moramo pakovati i zatvoriti svoju butigu. Što vrijedi zatvarati oči... Čemu nam onda rastava crkve od države... Popovi još uvijek vladaju.«

Mario Tigras, s nadimkom Robespierre, sjedne na stolicu. Ozbiljnim i žalosnim glasom nastavi:

»Pazi! Vlada nas je zaboravila, ne štiti nas. Ovi drugi tu, istina, govore drukčije. Nedavno je netko u gradskom vijeću, ne znam više gdje, rekao: Gostionice — to su stupovi države! Fratar misli: Ako slomim stupove, past će republika... Sve su to monarhisti, fašisti, ti glupaci. A republika ih pušta da vedre i oblače. Ništa nije koristilo što sam pisao Daladieru. On ima premalo kičme. S Combesom smo puno izgubili.«

Šutjeli su jedno vrijeme i razmišljali o svojim razočaranim nadama. Iznenada skoči krčmar i zasikće:

»Fratar! Upravo prelazi preko trga. Pst! Ide ravno ovamo... Zbilja?«

Doista, brat Franjo uđe u gostionu »K zelenoj nadi«. Mirno je otvorio vrata i pozdravio:

»Hvaljen Bog! Ovdje je zbilja ugodnije nego vani.«

»Dobar dan«, promrmlja Robespierre. »Želite nešto?«

Brat Franjo se pričini kao da nije ništa čuo.

»Molim, što želite?« opetovao je Robespierre mrko. »Ovdje je gostionica, ovdje se ne čita misa.«

Brat Franjo se smješkao:

»Ja sad radije ne bih ništa pio, ako dozvolite. Na ovo slabo vrijeme čovjek nije žedan, ali ako mora biti,

»Robespierre — sakristan! Au, što će ljudi reći?«

uzet ću limunadu. Htio sam, zapravo, s vama govoriti. Vi ste, navodno, srditi na mene, gospodine Tigras. Istina?«

»Da, i to, pope, borba na život i smrt! Vi ste mi najavili rat i Robespierre ga prihvaća.«

Dok je to govorio, zasukao je rukave preko mišićavih ruku.

»Rat? Kad sam vam navijestio rat?«

»Nikakva pretvaranja, molim! Ovdje je jedan suvišan i taj mora nestati. Crkve i krčme loše se podnose. Sve su se te glupe glave okrenule, i krčma je prazna. Ako idu za vama, ne dolaze više k meni. Novac koji donose vama nosili su prije k meni. Zar mislite da to može i dalje tako ići? Do sada moglo se nekako živjeti, moglo se raditi. Ništa drugo nisam ni želio. Subotom i nedjeljom kino, moglo se živjeti. I upravo sada vi otvarate kino. Ovaj udarac je previše, to je prosto. Opetujem ako otvorite kino, to je prostota. Moram umrijeti od gladi.«

»Gospodine Tigras, nemam li ja pravo otvoriti kino?«

»Vi ste fratar«, urlao je krčmar, »vi nemate prava!«

»Kino pripada gospodinu župniku. Župnik unajmljuje štagalj. Ja sam samo njegov pomoćnik.«

»Tako? Zar je tu stvar izmislio župnik? To onda prelazi sve granice. A hoće da je poštovanja vrijedan čovjek.«

»Gospodine Tigras«, nastavi mirno brat Franjo, »nema li gospodin župnik pravo da otvori kino? Nema li svatko pravo da kod kuće igra film i po volji na to pozove ljude? Gospodin župnik je uvjeren da je to izvrsno obrazovno sredstvo, da pruža ugodan odmor za mlade i stare. Za dva tjedna igrat će, kao prvi, film o Kristu. Sjajno, kažem vam!«

Robespierre je skrštenih ruku i netremice promatrao brata Franju:

»A što da ja radim kod te priče?«

»Što da počnete? Vi ćete ostati ono što jeste: gospodin Mario Tigras, nazvan Robespierre, krčmar u Chevêcheu.«

»I mogu gladovati?«

»Ako je samo u pitanju posao, tome se može pomoći.«

»Šalu na stranu, pope! Vaš boravak ovdje stajao me je najmanje dvije tisuće franaka godišnje. To je lijep novac. Vaš kino uzet će dvostruko.«

»Dvostruko?«

»Da, dvostruko!«

»Dvije tisuće franaka, k tome četiri tisuće, to je ukupno šest tisuća franaka.«

»Mislite li da to nije ništa? To dobro dođe popovima koji uvijek nešto prose...«

»Gospodine Tigras, mi ćemo o toj stvari mirno porazgovoriti. Zato sam zapravo i došao. Imate li ugovor s trgovinom koja vam dobavlja filmove?«

»Ugovor? Ne. Uzimam čas ovaj čas onaj film.«

»E, onda je stvar vrlo laka. Umjesto da kupim filmski aparat u Parizu, kupit ću vaš. O cijeni ćemo se već sporazumjeti. I, konačno, mogli biste vi dalje upravljati aparatom u našem lokalu. Mogli bismo vam čak posuđivati aparat i dvoranu da prikazujete pristojne, mislim odgovarajuće filmove. Isto bi toliko zaslužili kao da dajete prelake filmove koji kvare srca naših mladih ljudi. Bože moj, ništa nije nemoguće, ništa nerazborito... Što mislite o tome?«

Robespierre se češao po glavi:

»Tako, tako, velite, gospodine brate? E, o tome moram malo razmisliti. Na prvi pogled, da... Bio bi to možda izlaz... Vi biste me plaćali za vođenje kina?«

»Razumije se. Za svako veče... I, da ne zaboravim... Imam još jedan nalog za vas od gospodina župnika. Dobri župnik vas cijeni. Možda znate da je Denis Larant na umoru? Jučer je providen sakramentima umirućih... Trebamo crkvenjaka, pa je gospodin župnik mislio na vas!«

»Robespierre — sakristan!« poviče ovaj kao da mu je jež u grlu.

»A zašto ne? To je služba povjerenja i k tome nosi nešto. Osobito zato što crkveni život cvate... Pa kod pogrebnih misa... A bit će možda opet i krštenja...«

»Robespierre — sakristan! Au, au, što će ljudi reći?«

»Za vrijeme pogreba gospođa Tigras čuvat će kuću... A, uostalom, znate vi isto tako dobro kao i ja, uskoro se neće više za vrijeme službe Božje susretati ljude na ulicama ili u krčmi. Cijeli je Chevêche tada u crkvi.«

»Bojim se toga.«

»Bojite se toga?« upita brat Franjo smiješeći se. »Tada ćete mušterije koje ovdje gubite upravo tamo opet naći. A za vođenje kina četvrtkom pristojno će vas nagraditi. Dakle, dogovoreno?«

»Moram li odmah, bez odlaganja, dati odgovor? Jozefina!«

Gospođa Tigras dođe iz kuhinje. Plavu je pregaču zavrnula.

»Jozefino«, reče Robespierre, »donesi bocu limunade i dvije čaše. A vi, dragi prijatelji, što želite vi? Još jednu čašu? Dobro!«

Ode k šanku, napuni čaše dvojici gostiju koji su zanijemili od čuđenja. Tad sjedne opet nasuprot brata Franje i rastumači svojoj ženi:

»Čuj, ovaj dragi brat, daje mi zanimljiv prijedlog. On zna sasvim točno: kad se crkva puni, krčma ostaje prazna. Zna, njegov kino uništava moj kino. Imali bismo onda samo jedan kino, a ja bih preuzeo vodstvo, po ugovoru... I sada ono najvjerojatnije. Jezefino: nuđa mi mjesto crkvenjaka namjesto Denisa Laranta, koji čini 'na lijevo krug k Velikoj Armiji'.«

»A ti?« dobaci jedan od gostiju. »Ti činiš na desno krug?«

Robespierre namršti čelo:

»Drugovi, ova igra riječi nije loša, ali je loše primijenjena. Ostajem kod svojih nazora. Ja jesam i ostajem liberalac. Sloboda za sve, to je moje temeljno načelo. Župnik otvara kino, on ima na to pravo. I umjesto da mene uništi, što bi lako mogao, pruža mi ruku na sporazum. Bio bih glup momak kad bih odbio i navijestio mu rat. On je Robespierreu uvijek iskazivao veliko štovanje... Na zdravlje, gospodine brate, ta pijte. Kad se toliko govori, ožedni se... Sada sam stvarno veseo što

sam vas sreo. Lakše se sporazumije kad se o stvarima osobno porazgovori. Bio sam rekao: Morao bih s tim bratom razgovarati, da bismo se sporazumjeli...«

»Dakle, je li stvar u redu? Vi ste sporazumni?«

»Da li da kažem da, Jozefino?«

»Reci samo da, Mario. Uostalom, ti si već posluživao kod mise kad si bio dječak.«

»Dakle, dobro, vrijedi, brate, vrijedi. Ta pijte, vi ništa ne pijete! Hajde da to proslavimo, moramo se kucnuti! Jozefino, uzmi čašu, kucni se s dobrim bratom. To će biti zaista iznenađenje kad se razglasi: Robespierre postao sakristan!«

19

Kako su se pod vodstvom brata Franje probudila svećenička zvanja

»Brate Franjo! Brate Franjo!«

Dvanaest izviđača i nekoliko većih viču iz sveg glasa pred župnim dvorom. Karolina je u dućanu. Župnik je otišao da providi majku Lajoie. Vrata su zatvorena. S rukama na ustima, poput trube, viču dvanaestorica:

»Brate Franjo! Brate Franjo!«

U prvom katu otvori se prozor. Brat Franjo pojavi se na prozoru:

»Što je? Što je? Galamite kao da gori!«

»Brate Franjo«, poviče Paul Galibet, »moramo s vama govoriti. Oprostite što vas uznemirujemo. Znate, hitno je!«

»Dobro. Odmah ću doći!«

Brat Franjo požuri se i otvori vrata. Iz dječačkih očiju sijeva sveto oduševljenje. Srce im je na jeziku. Brat Franjo ih vodi u blagovaonicu. Upitno pogleda petnaestgodišnjeg Paula Galibeta.

»Što je tako hitno? Što je, Paul?«

Paul pocrveni i pogleda u neprilici svoje drugove. Njihov odlučan pogled ga umiri i on izrekne tajnu:

»Dobri brate! Mi smo si već dugo govorili: moramo bratu prirediti iznenađenje, nešto sasvim fino, čemu će se i dragi Bog veseliti. To nas je, eto, cijelu zimu mučilo... No sada smo se nas dvanaestorica složili. Mi smo zaključili i ostajemo kod toga...«

»Što vas je mučilo? Što ste zaključili?«

»Želimo postati svećenici. To je!«

Brat Franjo se obraduje dječjoj slobodnoj odluci i zahvaljuje Bogu, koji je tu uzvišenu misao usadio u ove dječje duše. Ali on ih hoće malo kušati:

»Zašto hoćeš postati svećenik, Paul?«

»O, ja bih htio postati franjevac, kao vi. Vi ste nam često opetovali riječi božanskog Spasitelja: Žetva je velika, ali poslenika je malo. Mi hoćemo da dragi Bog ima bogatu žetvu.«

»A ti, Josipe?«

Josip podigne svoje plave oči i odgovori:

»Ja idem k Bijelim Ocima da obraćam divljake.«

»A ti, Danijele?«

»Ja bih htio postati župnik, kao mamin ujak, i obnavljati crkve koje su porušene.«

Brat Franjo razmisli jedan čas i tada upita:

»Koji od vas želi postati svećenik zato da spasi svoju vlastitu dušu?«

Nema odgovora. Paul se smije:

»Brate Franjo, vi nas želite iskušati. To zaista ne bi značilo biti svećenik kada bismo mislili samo na vlastitu dušu. Vi se sigurno više ne sjećate onih riječi koje ste nam jedne večeri govorili: Isus je objavio bratu Silvestru, svetoj Klari i drugim sestrama, neka sveti Franjo propovijeda, jer on ga nije odabrao samo za sebe nego i za spas drugih. Što je Spasitelj tražio od svetog Franje, vašeg Oca, to on želi od svih redovničkih i svjetovnih svećenika. Oni treba da, spasavajući druge, spase i sebe same.«

Brat Franjo padne na koljena na kameni pod blagovaonice. Mladići učine to za njim. Slušaju kako glasno moli:

»Bože moj, Bože moj! Bratu Filipu je anđeo užarenim ugljenom očistio usne. Ali ovdje si ti sam, svemogući Bože, ovu istinu položio na njihove usne. Zahvaljujem ti i slavim te što sam to smio doživjeti... Vi, dragi moji dječaci, hvalite dragom Bogu koji je ovu

svetu čežnju stavio u vaša srca. Molimo zajednički: Veliča duša moja Gospodina.«

»I raduje se duh moj u Bogu Spasitelju mojem . . .«

Jasni i oduševljeni glasovi dječaka izmjenjuju se sa svečano ganutim glasom brata Franje. Kad su završili hvalospjev, dječaci se digoše. Franjo se okrenu Paulu Galibetu i zagrli ga:

»Paul, mali moj brate u Kristu, budi siromašan i ponizan, daruj se sav dragom Bogu i bit ćeš sretan!«

Zagrli plavokosog Josipa koji, pun ganuća i sreće, zaplače zbog riječi koje njemu upravlja:

»Budi dobar bijeli brat, mali moj Josipe, obrati vrlo mnogo pogana. Tvoja se majka veseli u nebu i blagoslivlja te, kao što te i ja blagoslivljam!«

Učini mu znak križa na čelu. Tada zagrli Danijela:

»Svuda ima nevjernika, Danijele, koji ne poznaju dragog Boga i koji ne znaju da je on za njih umro. Navijesti im radosnu vijest, budi svima sve. Svećenik je drugi Krist!«

Zagrli ih sve, jednoga po jednoga: Augusta, koji već uzima satove iz latinskoga i htio bi biti vjeroučitelj na gimnaziji; bučnog Ljudevita, koji je gotovo preko noći postao ozbiljan; Ivana Petra, koji svako jutro ustaje u šest sati da poslužuje kod mise; Aleksa, čija je majka već davno ovu želju saopćila župniku i bratu Franji.

»Alekse, dragi Bog ima u nebu počasno mjesto za majke koje su u srcima svoje djece probudile veselje za svećeničko zvanje, jer oni su Božji suradnici. Dragi Bog će ih nagraditi.«

Svi otkrivaju svoje djelomično djetinjaste, djelomično još nejasne planove i nade. Ali on ih blagoslivlja i hrabri:

»Dvanaest«, reče sklapajući ruke, »dvanaest, kao tada kad je Isus odabrao apostole. Budite ponosni na svoju mladost koju ste već posvetili. Vi je žrtvujete dragom Bogu iz unutarnje pobude. Idite mu u susret. To je usrećujuća žrtva, blaženo darovanje. Svijet nas mrzi ili nas žali, jer nas ne pozna. Govori nepovoljno o našoj sreći i hoće da nam ponudi radosti, koje nisu nas do-

stojne. Kad bi svijet znao koliko naše radosti nadvisuju njihove bijedne radosti, dragi moji prijatelji, sjemeništa i novicijati bili bi premaleni da prime sve koji bi nagrnuli.«

»Molimo zajednički: Veliča duša moja Gospodina!«

Raširi ruke i postane sasvim svečan:

»Dragi moji dječaci plemenitih srdaca! Malo tako lijepih časova bit će mi suđeno na zemlji. Imao si pravo,

Paul, kad si rekao da je to hitno. Ovakve trenutke ne smijemo nikada propustiti. Svijet još ništa ne sluti o divnoj vojsci koja se sprema da ga osvoji za Krista. Jednom ćete poći u svijet kao novi križari, s Kristovim križem kao jedinim oružjem. Ovog puta ne radi se o tome da se iz ruku nevjernika otmu sveta mjesta, nego treba cijeli svijet osvojiti za Krista. Svjetlo križa mora nad njim sijati ako neće da propadne u bijedi, gladi i hladnoći. Ne budimo zato oholi, ali niti plašljivi. Dopustite mi da opetujem riječi božanskog Spasitelja, neka mi sam Spasitelj oprosti: 'Kako je on mene poslao, tako šaljem ja vas?' Javite veselu vijest svim stvorenjima... Nijedan od vas neka ne postane izdajica.«

Vrata se otvore. Župnik uđe umoran, ali veseo:

»Brate Franjo, kakva fina duša! Njezin anđeo će se veseliti. Dobra majka Lajoie prestala je trpjeti... Pa tu je puna soba. Kladio bih se, opet nešto spremate.«

»Da, zaista, gospodine župniče. Mi nešto posebno spremamo.«

»Što hoćete ovaj put osvojiti, dragi brate? Kakvu vojnu započinjete?«

»Svijet osvojiti, gospodine župniče, to je naš plan. Ova dvanaestorica su se na to zaklela. Došli su da nam otkriju želje svojih srdaca. Hoće postati svećenici.«

»Svećenici! Bože moj! Svih dvanaest? Bože moj, Bože moj! Nemoguće! Ipak ne, dragi brate. Kod dragog Boga nije ništa nemoguće... Htio sam reći: to je previše.. Ah, ne, ja skoro više ne znam što govorim. Ne, ne, nije previše. Nikada nema previše radnika. Poslenika je malo! Dvanaest svećenika iz Chevêchea! Ali, brate Franjo, to vama zahvaljujem.«

Zagrli ga i zaplače.

20

Kako je brat Franjo opet našao izgubljenu drahmu i održao obećanje koje je bio dao preuzvišenom gospodinu

Iza objeda — bilo je to na Veliki četvrtak — sjedjeli su župnik i brat Franjo vani u vrtu. Župnik reče:

»Brate Franjo, ako dopustite, rado bih zapušio lulicu. To se rijetko događa, ali danas sam tako, tako veseo.«

»Što vam pada na pamet, gospodine župniče, da mene nerazumnog brata molite za dozvolu? Dovodite me sasvim u nepriliku.«

Župnik donese svoju lulu i kutiju s duhanom i reče opet sasvim razdragan:

»Vrlo sam zadovoljan!«

U tom raspoloženju spusti se u svoju stolicu od trskovače:

»Među nama rečeno, što mislite, koliko ih u Chevêcheu neće obaviti uskrsnu dužnost? Razmislite malo. Izbrojite ih na prste.«

»Koji neće obaviti uskrsnu ispovijed?«

»Da, koliko ih neće primiti uskrsne sakramente?«

»To ja ne znam. U svakom slučaju, još uvijek puno previše.«

Župnik Jolivet podigne prst i kaže pobjedonosno:

»Jedna jedina osoba! A kad biste tek znali tko je to! Vi ste se zaklinjali na tu osobu, ja svakako ne.«

Nagne se k njemu i reče tiho:

»Gospođica Ivana, učiteljica.«

»Gospođica Ivana, ta divna duša?«

»Koja ništa ne vjeruje!«

»Ona vjeruje!«

»Da, da, brate Franjo, o tome ćemo kasnije govoriti. Pomislite kad budem rekao preuzvišenom: U Chevêcheu samo jedna jedina osoba ne obavlja uskrsnu dužnost! Biskup će gledati. To je jedinstveno u cijelom kraju, štoviše u cijeloj zemlji!«

»Zar su se svi drugi ispovjedili?«

»Svi, ili bar obećali da će još doći.«

»I Cesar Durocher?«

»Razumije se, i Cesar Durocher. Otkako je njegov dječak išao na prvu pričest, nije on više onaj stari. Njegov sin ga je obratio. Mathurin je doista dobar dečko.«

»Jedan od dvanaestorice.«

»Da, zaista. Dakle, već sada mali apostol!«

»I doktor Carton?«

»I bilježnik Letort! Da, taj je morao proći dugi put. A najteži od svih — nećete vjerovati — bio je Robespierre, naš sakristan. Psovao je od jada kad sam mu razjasnio: Robespierre, ja se ipak nadam da ćete ove godine obaviti svoju uskrsnu dužnost...Da ste ga vidjeli! Siromašni momak! Bilo ga je krasno vidjeti.«

Župnik se smijao cijelim licem. Pa i čitav vrt se smijao u sjajnom suncu. Brat Franjo kao da naglas razmišlja:

»Ipak sam mislio da će gospođica Ivana u posljednji čas doći.«

»Dođe ona tu i tamo na misu.... I to je već mnogo. Osobito kad se zna kako se sve sazna na kotaru. Nije to lako.«

U vrt uđe Karolina:

»Gospodine župniče, može li se s vama govoriti? I s vama, brate Franjo?

»Dovedi osobu odmah ovamo u vrt.«

Župnik Jolivet sakrije brzo svoju lulu i pogleda tko li to dolazi.

»Gospođica Ivana«, prošapta.

Da, bila je to učiteljica. Ulazi vrlo skromno, umjerena koraka. Njezin izraz lica odaje duboku duševnu bol. Pošto je pozdravila, sjedne u naslonjač koji joj je župnik ponudio. Otežući iznese svoju molbu:

»Brate Franjo, kad sam vas svojedobno zamolila da Mathurina Toulevanta primite među izviđače, savjetova-

»Što ima ljepše na brežuljcima od ovakvih mlinova kojih se krila okreću, pjevajući na vjetru...«

li ste mi da svako veče klečeći izmolim molitvicu. Svako veče sam to održala. A uspjeh toga? Izgubila sam sreću koju sam u sebi nosila. Nemir, koji me je prije tu i tamo obuzimao, sada me uopće više ne ostavlja. Progoni me. Jednostavno, to je strašno.«

»Progoni vas, to je točno, gospođice.«

»Tko?«

»Bog! To je posljednja borba. Mislite li da ovu borbu, koja već mjesecima traje, nisam zapažao? Vi se odupirete. Prignite glavu i razum. Upoznat ćete da je njegov jaram sladak. Istina vas opsijeda. Otvorite joj dušu i ona će ponovno oživjeti. Nećete naći pokoja, ali ćete naći Božji mir kao čistu nepomućenu sreću. Draga sestro, ponosna u boli i zabludi, vi ste posljednji. Cijeli Chevêche vjeruje i priznaje Spasitelja. Svi će se u nedjelju pričestiti. Doći će djeca, koju ste vi, a da to niste znali, ovamo doveli. Vi ste ona izgubljena ovčica koju Učitelj više ljubi nego druge. Vi ste izgubljena drahma koja više vrijedi nego čitavo blago.. Došli ste o zadnjoj uri, ali Gospodar će vam dati kao i onima koji su podnosili teret i žegu dana, jer on je dobar, i tko zna, možda ste vi više trpjeli nego svi ostali.«

»Ah, brate Franjo, trpjela sam ... Ali gdje je vjera? Vjera, koju ste mi obećali.«

Župnik se podigne sa stolice:

»Dobro dijete«, reče ozbiljno, »dragi Bog će je sigurno dati. Učinite samo korak k njemu, dajte se zarobiti ... Dođite da obavimo ispovijed.«

Gospođica Ivana ustane i pođe za župnikom u crkvu. Kad je napustila ispovjedaonicu, tekle su joj suze, suze davno izgubljene radosti. Dugo je zahvalno klečala u crkvi s licem u rukama. Kad je pošla, opazila je župnika, koji je sjedio na sjedalu u pobočnoj lađi i molio brevijar. Sjajnih očiju priđe k njemu. Smijući se šapne mu:

»Kako je ipak lako biti sretan. Moram priznati da sam se mjesecima dan i noć borila protiv ove sreće.«

»Neka vas dragi Bog prati i blagoslovi!«

Zatvori brevijar. Dok se gospođica Ivana laganim koracima udaljavala, molio je hvalospjev:

»Sada otpuštaš, Gospodine, slugu svoga u miru ... Moj Bože, sve koje si mi povjerio vraćam ti. Uz pomoć brata Franje nije se nijedan izgubio. Ali mnoge koji su se bili izgubili opet sam našao. O, Bože, obaspi ga svojom milošću i daj da još dugo ostane u Chevêcheu, koji bi bez njega bio propao.«

Kad se tada vratio u župni dvor, odjednom se sjetio riječi preuzvišenog: »Brat Franjo mi je obećao da će ostati tako dugo dok se svi župljani ne obrate.« S velikom boli u srcu pođe k bratu Franji u vrt. Ovaj je promatrao župnika, ništa nije rekao i čekao je.

»Dragi brate«, započne župnik, »imali ste pravo. Ova je duša već dugo bila sasvim blizu dragom Bogu. Kad biste znali kako je sada sretna.«

Govorio je to tako tužnim i drhtavim glasom, da brat Franjo, smiješeći se, doda:

»A vi ste zbog toga sasvim žalosni, gospodine župniče? Ipak je to divan dan. Učinite kao žena u Evanđelju koja je izgubila drahmu, opet je našla i puna radosti sazvala susjede.«

»O, brate Franjo, kako da se radujem da su svi moji župljani povratili, kada se moram bojati da ću jednoga lijepog dana izgubiti onoga koji mi ih je natrag doveo ....«

Dok je to govorio, promatrao je brata Franju, ali on je bez riječi prignuo glavu. Onda ju je opet podigao i molio je sasvim skromno:

»Oče, ne moja, nego tvoja volja neka bude!«

»Tvoja volja neka bude«, opetovao je župnik Jolivet, malo utješen.

21

Kako je brat Franjo na Veliku subotu posljednji put kopao u župnom vrtu i kako ga je župnik konačno prepoznao

Župnik je bio zaokupljen ispovijedanjem. Brat Franjo završio je svoje propisane molitve i pošao u vrt. Još mu nikad nije bio tako blizak tihi mali vrt sa zidom prekritim mahovinom i divljom lozom. Već su dvije godine prošle otkako je, slijedeći svoju maštu i ljubav, došao ovamo. Kako se brzo i snažno opet probudila ljubav prema zemlji koju je prije toliko vremena napustio, ljubav prema drveću i grmlju s njegovim ustreptalim zelenilom, kućama s njihovim crvenim krovovima pod kojima se polagano i bez buke odvijaju ljudske sudbine, osamljenim stazama u šumskom polumraku i u punom svjetlu obraslih brežuljaka.

Brat Franjo pregledava vrt. Tihi dašak toploga proljetnog vjetra dršće u granama, pod kojima već miriše prvo rumeno i bijelo cvijeće. Na zidu ptičica jedna pjeva svoju proljetnu pjesmu i svojim okruglim očima promatra brata Franju. Sunce se igra svojim zlatnim zrakama po tlu. Brat Franjo hoda polako, korak po korak. Crkvena ura izbija, meko i toplo, treći popodnevni sat.

»Naprijed, brate Franjo«, govori on sam sebi, »tvoj posao još nije dovršen.«

U pojati uzme tešku lopatu, kojom je preko zime prekapao župski vrt. U kutu, gdje grmlje maline tjera svoje prve izdanke, čeka još jedna gredica na ovaj zimski posao. Onamo mora proći pokraj kipa Majke Božje. Brat Franjo pozdravlja Nebesku Majku djetinjom bezazlenošću:

»Ave Maria, Božja Majko, moja Majko! Danas sam posljednji puta vrtlar.«

Mirno i ravnomjerno diže se i spušta lopata i lomi grudu za grudom. Više puta briše brat Franjo rukavom svog habita znoj s čela i otresa zemlju sa svojih sandala. Izgleda da mu je vrijeme kratko. Znate li što radi za vrijeme posla? Moli krunicu, koja se u nebu više ne moli. Tamo se trajno samo obožava i ljubi. Tamo sija sve iz oka. — Brat pozdravlja Preblaženu na francuskom, jer u tom jeziku nalazi više nježnosti nego u latinskom, koji je ipak službeni jezik, kojim se razgovara čak i sa samim Bogom. A k tome, to je jezik njegove majke Pike. Od nje ga je naučio. Izgleda da se dragi svetac tim jezikom zabavlja sa svojom zemaljskom i nebeskom majkom, koje su u nebu sjedinjene.

Mali brat u nutrini je vrlo uzbuđen. Ta ima stvari koje su i velikom svecu teške. Treba da napusti malo selo, koje je zavolio i koje njega voli. Napustiti dragog župnika Joliveta i njegovu obnovljenu crkvu. Mora napustiti lijepi brežuljkasti krajolik, svoje drage dečke s njihovim iskrenim srcima i čistim očima. Da, to mu je teško, usprkos njegove želje da se vrati u raj. Uzdiše. Gotovo se ne bi moglo vjerovati kad bi netko ustvrdio da on plače — on, koji je hodao po putovima Chevêchea sa smiješkom što je sve očaravao.

»Bože moj, Bože moj«, tako uzdiše, »pomozi mi. Nisam mislio da bi bilo tako teško sve ovo ostaviti. Bilo je gotovo lakše kad sam zamijenio svoju domovinu Umbriju s tvojom vječnošću.«

»S kime to razgovarate, dragi brate?«

Brat Franjo se okrene. Župnik je stajao pred njim. Nije ga čuo, jer je bio obuzet svojim suviše ljudskim brigama.

»Plačete?« upita začuđeno župnik. Primi ga za ruku. I sam je ganut, jer to je prvi put da ga vidi plakati.

»Plačete na Veliku subotu, a tu je eto uskrsnuće Gospodinovo! Vi, kojega sam kroz dvije godine gledao samo vesela i puna pjesama?!«

Posao u vrtu uskoro je završen. Lopata je još zabodena u zemlju. Obadvojica se spuste na kamenu klupu pred kipom Majke Božje. Tamo sjede držeći se za ruke. Župnik upita zabrinuto:

»Zašto plačete, brate Franjo? Je li vas tko ražalostio?«

Brat Franjo pokuša se nasmiješiti:

»Gospodine župniče, hvala vam što ste mene, nerazumnog brata, prekorili.«

»Ne, ne, nikako! Što vam pada na pamet? To nisam htio .... «

»Nerazumnog brata, koji zaboravlja na uskrsnu radost! Neću više plakati, ali mi pomozite da ove večeri budem veseo, jer ja sam žalostan ... što vas moram ostaviti.«

»Ostaviti me?«

Župnik je ustao preneraženo i gledao brata Franju:

»Hoćete me ostaviti?«

»Moram«, odgovori tiho brat Franjo i obori oči. »Vrt je obrađen. Gospođica Ivana sutra će slaviti Uskrs ... «

»Svakako, tako je«, mrmljao je župnik, »a preuzvišeni mi je rekao da ćete ovdje ostati tako dugo dok se svi opet ne vrate .....Mislio sam doista da će to trajati duže ... «

»Je li vam žao? upita brat Franjo uz nevino lukav smiješak.

»Nimalo. Aha, opet vam se povratio smiješak, ali zato sam ja ožalošćen. Ja sam star, dragi brate. Večer se spušta, skoro bih s učenicima iz Emausa rekao: Ostani s nama, jer se bliži večer!«

»Mi ćemo se jednog dana opet vidjeti, gospodine župniče!«

»Vi ste još mlad«, ljuti se župnik, »a ja sam star, na što da čekam ... osim na smrt? Da, ja je se više ne

bojim,jer svi moji su kod mene. Ali ipak, teško je sve ostaviti: vrt gdje su zujale pčelice oko zreloga grožđa; divne ljetne večeri; zvjezdice s njihovim dragim pozdravom »laku noć«; moja zvona, moja crkva ... To je teško ... Nemate pojma ... «

»Razumijem«, reče zamišljeno brat Franjo.

»Naprijed, brate Franjo, tvoj posao nije još završen ...«

Digli su se i pošli su jedan uz drugoga polako vrtnom stazom. Pod polaganim odmjerenim koracima škripio je šljunak.

»Što ću sam raditi?« opet upita župnik. »Ne znam vaše tajne kako uloviti duše. A ako se one nakon vašeg odlaska opet izgube? Recite mi vašu čarobnu riječ, vašu tajnu, da sačuvam duše za božanskog Spasitelja.«

»Gospodine župniče, nije moja stvar da vas o tome poučavam. Sam Spasitelj nam to govori: Ljubav, siromaštvo i poniznost, sve samo jedna krepost, posluh, veselo srce. Idite tako naoružani, tada ćete osvojiti cijeli svijet, pridobiti čak i ptičice ... «

Kod tih riječi župnik zastane, uhvati brata Franju za ramena i pogleda ga ispitujući. Ovoga puta brat Franjo nije oborio oči. One su dapače zasjale nadnaravnim sjajem. Župnik malo pomalo spusti svoje ruke, prigne čelo, jer on je prepoznao svoga gosta koji je dvije godine kod njega stanovao. Čudio se:

»Jeste li vi to bili?«

Brat Franjo odgovori smiješeći se:

»Da, ja sam to bio.«

Sada je zaplakao župnik. Brat Franjo ga primi u naručje, podigne mu glavu, tješio ga je. Bilo je kao zujanje pčela, što se odigravalo u večernjem sutonu u vrtu:

»Ja sam to bio, gospodine župniče. Dobro sam se, dakle, pretvarao. Ipak, preuzvišeni me je prepoznao. Ptičice su me prepoznale. Vjerni Filo, njega ostavljam kod vas, i on me je prepoznao. Sada još i gospodin župnik Jolivet otkriva moju tajnu. E, onda je zaista vrijeme da idem.«

»Dvije godine s vama zajedno . . . i ništa ne opaziti! Čudesa su samo tekla iz vaših ruku. Župa se očigledno popravljala. Dječaci hoće da postanu svećenici, a ja, bedak, sve sam to smatrao sasvim prirodnim. Bože moj, Bože moj, što da počnem?«

»Gospodine župniče, ta promislite. Ja sam bio samo lutajuća milost, jer me je dragi Bog pustio da idem. Vi ste me primili. Podnosili ste moje smjelosti. Plakali ste kad ste gledali našu dragu crkvu tako zapuštenu. Poklonili ste mi svoj novac. Poklonili ste mi svoje svećeničko očinsko srce. Bez vas ne bih mogao ništa učiniti. Vašom dobrom voljom bila je naša župa spašena . . . No sada je vrijeme za večeru, gospodine župniče, a ja još moram do kraja okopati vrtnu gredicu. Hoću još i taj posao da dovršim.«

»Hoćete još da kopate? To bi još trebalo! Ni pod kakvim uvjetom, sveti Franjo, molim vas . . . . «

»Brat Franjo, ništa drugo nego brat Franjo«, reče svetac vedro. »Niste me smjeli prepoznati. Sada nećete moći više ni spavati, a to bi vam ipak dobro činilo.«

Obojica su se smijala, ali obojica su se smijala bolno dirnuti. Brat Franjo prevrne posljednju grudu, odnese lopatu u spremnicu, uhvati ruku župnika Joliveta, koji ga je sasvim ukočeno promatrao.

»Sjećate li se još? Na dan mog dolaska u Chevêche pecali ste na rijeci i niste ulovili niti jedne jedine ribe.«

»Otada nisam išao nikada više pecati. I ne žalim . . . Učinili ste me ribarom ljudi, kao Spasitelj.«

»Pst! Ta šutite! Kako uspoređujete mene, zemaljskog crva, sa božanskim Spasiteljem!«

»A što sam tek ja?« uzdisao je župnik.

»Vi ste dobri župnik iz Chevêchea. Kad jednom dođete pred nebeska vrata, čitavo će nebo biti spremno za vaš doček, jer ja ću svima reći: Dođite brzo, gospodin župnik iz Chevêchea stoji pred nebeskim vratima. Ta vi znate Chevêche, malo ljupko selo . . . Tamo svi tako ljube Spasitelja, štuju Majku Mariju i svece. Kroz dvije godine živio sam tamo u tihom župnom dvoru usred ružmarina i geranija sa svetim čovjekom, koji upravo dolazi . . .«

»Brate!«

»O, gospodine župniče, to će biti divan dan. Čeznutljivo ću na nj čekati. A sad bih htio još jednom biti vrlo sretan i zagrliti vas.«

Brat Franjo raširi ruke, a župnik Jolivet baci mu se u naručaj.

»Bože moj, Bože moj!«

Obje Franjine ruke počivale su na ramenima starog župnika. Znakovi rana postali su vidljivi i svijetlili su kao rumene zvijezde na večernjem svodu.

22

Kako su zvona moga rodnog sela navješćivala Uskrs i o posljednjem putu brata Franje u mojoj domovini

Još nikada nisu zvona u Chevêcheu tako oduševljeno i tako dugo zvonila. S tornja je odjekivala doista prava uskrsna slava. Vrane i golubovi preplašili su se. Izlijetali su ispruženih vratova i nesigurno. Čak su i grede škripale kod ove bučne zvonjave. Po cijelom Chevêcheu čula se samo jedna riječ:

»Bože dragi, kako li naša zvona lijepo zvone!«

»Možete si predstaviti«, reče gospođica Jozefina, »kako je gospodin župnik danas raspoložen. Cijela župa kod pričesne klupe, nitko ne manjka. Kad bi svi kanonici kao naš župnik Jolivet pošteno zaslužili svoja crvena dugmeta, tada bi sigurno bilo bolje u nadbiskupiji.«

»Priča se da se Robespierre do posljednjeg časa dao moliti i da je tek tada stupio u ispovjedaonicu.«

»Čudite se tome? Njegova stara duša morala je biti krasno garava! Priča se da se u njegovoj krčmi nekad koješta događalo. Otkad je postao crkvenjak, ne može mu se doista ništa više prigovoriti. To je bio šahovski potez brata Franje.«

»Taj zna zgrabiti ljude, što ćete? Sjećate li se još kako je prvog jutra svog boravka ovdje zvonio na uzbunu zbog crkve? Ne bih nikada vjerovala da će mu to uspjeti. Mislilo se da je pretjeranac.«

»Tu se vidi što može vjera učiniti! Ili možda ne?«

Ali zvona nisu slušala brbljanje ljudi iz Chevêchea. Najavljivala su uskrsnuće Gospodinovo i uskrsnuće Chevêchea.

Ova vijest pročula se i po okolnim selima. Župnik iz Mortefontainea brundao je:

»He, he, Jolivet! Što vičeš tako? Otkako je postao kanonik, više ga se ne vidi. Ovaj brat mu je zavrtio glavom.«

Ne, ne, brat Franjo nije župniku Jolivetu zavrtio glavom. Jadni župnik ima pune ruke posla, njegova je crkva premalena. Svuda daje postavljati stolice i klupe — na koru za izviđače, u kapeli Majke Božje za djevojke.

S vremena na vrijeme okreće se i gleda na oba poljska čuvara, koji pod vodstvom Robespierra zvone. Riječima i gestama tjera ih crkvenjak, u crveno obučen:

»Naprijed, udri po njima makar užeta popucala! Samo je jedanput Uskrs ... I vani to moraju čuti.«

Da, čula su se draga zvona. Ali odakle im taj svečani zvuk? Župnik Jolivet pažljivo sluša svečanu zvonjavu s velikim uzbuđenjem. Danas su zvona puna radosti. Stari župnik sam sebe kori što ga na ovaj uskrsni dan opet i opet hoće da obuzme žalost.

Ah, kad budu župljani morali saznati i vidjeti da brat Franjo više ne sjedi na klupi pred orguljama kad župnik ide na propovjedaonicu ... Umjesto da s njima zapjeva u uskrsnom klicanju, javit će im žalosnu vijest da je izgubio svoga župnog pomoćnika. Brzo će se vidjeti da li su još veseli. Zvona, premda znaju da je otišao, ipak pjevaju uskrsno veselje i neće da budu žalosna.

Ona pjevaju i zvone i za brata Franju. Vrlo rano — tako se to jučer sa župnikom dogovorio — napustio je brat Franjo župni dvor. Nije se oprostio niti od Karoline niti od svojih dragih izviđača. Crkva ga je još jednom primila u svom mraku i vidjela ga po zadnji puta klečati pred svetohraništem. Plakati — samo to ne, ne, to nije smio. Ta danas je Uskrs, Uskrs i u raju, a danas se on onamo vraća! Što bi sveci, a prije svih Spasitelj

i njegova Majka, rekli kad bi se brat Franjo vratio uplakanih očiju?

Župnik će svima isporučiti njegov oproštajni pozdrav i reći će im da brat Franjo neće nikoga zaboraviti ...

Tako putuje brat Franjo od rane zore po vlažnoj svježini proljetnog jutra uskim putem, koji ga vodi iz Chevêchea. Crkva, koju je spasio, već je iščezla njegovu pogledu iza zelenog zastora topola. Još ju je jedanput mogao vidjeti u zlaćanom jutarnjem suncu. Njegovo ga je pseto opet pratilo I ono mora da je osjetilo da brat Franjo odlazi. Inače ne bi bilo čekalo na stepenicama župnog dvora. I Turčin je bio ustao. Kad je Franjo prolazio pokraj njega, pritisnuo je svoju kudravu glavu na habit, da isprosi posljednje milovanje.

Siromašni brat Franjo! Zar i sveci imaju još svoje slabosti? Milim pogledom obuhvati život koji se budio, krasuljčiće i drijemovce. Spusti se niz strminu. Kraj njega zamiriši bokor ljubičica. Dok je prisluškivao žubor potočića i igru vjetra u mladom lišću, iznenada ga preplavi, kao lavina, zvonjava zvona iz Chevêchea. Napeto je njegovo uho, napet njegov pogled, kao da bi morao ugledati sivi toranj s njegovim krovom od škriljevca. Zadovoljan je, jer zvona su sačuvala veselje.

Sad govori posljednji puta s Filom. Pas je podigao glavu. Vjernim pogledom gleda u sveca.

»Čuj, i nas dva moramo se rastati. Dalje ne možeš ići sa mnom. Opet sam na mjestancu gdje sam onda nogom stupio na zemlju. Do posljednjeg časa zadržao sam te uza se, jer si me u pravom času pozdravio. Pođi sada i vrati se natrag u Chevêche. Reci gospodinu župniku: Brat Franjo je otišao. Odnesi ovu vijest dragim izviđačima, bdij nad njima ... A sada, pruži mi još jedanput svoju šapu. Posljednji put gladim tvoje duge uši. Jesi li zadovoljan, kad zatvaraš oči? Otvori ih još jednom, jer nećeš više vidjeti brata Franju ... Budi blagoslovljen za svu svoju vjernost koju si mi iskazao.«

Brat Franjo učini svečano znak svetog križa na Filovo čelo. Pas digne glavu i još jednom pogleda dugo i nježno sveca. A onda krene polaganim korakom natrag

prema Chevêcheu. Putokaz mu je bio zvonjava zvona, koja nikako nije htjela prestati.

Naslonjeni preko nebeske ograde, slušali su sveci uskrsnu zvonjavu iz Chevêchea. Sjali su od veselja kod

»Čuj, i nas dva moramo se rastati ...«

pomisli da će opet vidjeti malog brata. Gospođa Pika, njegova majka, morala se od same sreće prošetati plavim dvoranama: uskoro će smjeti opet zagrliti svog

sina. Sveta Klara ćaskala je s njom o novim Franjinim čudesima.

On pak još jedanput posljednjim pogledom obuhvati sve što je na zemlji tako žarko ljubio. Brežuljci u svojoj sočno zelenoj odjeći, čine mu se ljepši no ikada. Breskve, rasute po vinogradima jedna po jedna, zibaju svoje ružičaste latice u jutarnjem njihanju. Kao leptiri, cvjetne latice lepršaju na vjetru. Sve je novo, svježe i čisto ovog uskrsnog jutra. Je li zemlja okajala svoj grijeh? Drveće mrmori tiho i njiše svoje grane. Trava pod njegovim nogama sočna je i meka. Sunce se blago diže. Na rubu šume, bez straha, skakuće zečić..

Odjednom zašute zvona u Chevêcheu. Brat Franjo podigne glavu. Sad će gospodin župnik pristupiti k oltaru. Tamo su naprijed svi izviđači i oni veći. Samo njega nema...

Franjo širi ruke. Njegovi dlanovi sijaju iz sebe zrake. One će ga nositi do Božjeg prijestolja. I zbilja! Kako on širi svoje ruke, diže se polako uvis.

Ali što je to? S čitavog obzorja jurišaju crne sjene i tiskaju se prema bratu Franji... To su ptice! Vidjele su ga i sve hrle ovamo. Njegova zabrana više ne vrijedi, jer brat Franjo je napustio zemlju. Sve ga oblijeću cvrkućući. Svojim glavicama dodiruju njegove bose noge, njegovo srce i njegova ramena. Sve one pjevaju svoju uskrsnu pjesmu i prate ga sve do svetih dvorova.

Smiješeći se, gleda s jednog balkona Krist Gospodin sa svojom Majkom kako se brat Franjo vraća k njima kući, uz pjesmu uskrsnih zvona, praćen svojim pernatim prijateljima. I dok je brat Franjo ulazio kroz svete nebeske dveri, u nebu je upravo zajeknula prva Aleluja...